

»C E Ļ Š«

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

I gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Rozenbergs.

1935.

Izdevēja: E v. L u t. B a z n ģ i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lpp.
Archibīskaps D. T. Grünbergs — „Ceļam ceļā“	1
Māc. G. Šaurums — Gaišu sākot	3
Prof. Dr. K. Kundziņš — Eros un Agape	6, 73
Prof. Dr. V. Maldonis — Reliģijas fainomenoloģija	13, 82, 158
Dr. A. Freijs — Saulieša reliģija	21, 90
A. Augstkalns — Vens stipers pils	28
Prīv. doc. E. Rumba — Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats	34, 119
Prāv. ēmer. D. K. Kundziņš — Lieldienās	65
Prof. V. Dāle — Dvēseles patstāvība un pastāvība	68
Novēlējums archibīskapam prof. D. T. Grünbergam gadu maiņā	88
Prof. Dr. V. Maldonis — Masariks kā filozofs	99
Cand. theol. Arn. Lūsis — Sirdsšķīstie un viņu traģēdija	106, 166
Cand. phil. Hildegarde Reinharde — Vācticiba	109
Priv.-doc. F. Treijs — Evangēlija fragmentu jaunatradums	114
Prāv. A. Kundziņš — Vasaras svētkos	145
Psalmi. Tulk. doc. Dr. E. Zicāns	147, 227
Prof. Pauls Kundziņš — Mūsu baznīcu architektūra	150, 236
J. Straubergs — Latviešu pirmās dziesmu grāmatas 171, 235, 322,	402
Māc. B. Fedders — Modernais pagānisms, mūsu senči un mēs	178
Doc. Dr. G. Menšings — Kristietības savdabība	184
Prāv. J. Reinharde — Atjaunošanās	225
Prof. K. Kundziņš — Daži vārdi par dievkalpojumu dziesmām	248
Māc. E. Bergs — Divkārtīgi plaujas svētki	289
Doc. Dr. J. Rezevskis — Radikālās Jēzus ētikas prasības sa- karā ar viņa sludināšanu par Dieva valstības nākšanu	292, 357, 370
Māc. H. Biezais — Reliģiskās kultūras pesimisms	298
Dr. V. Sanders — Par liturģijas reformēšanas jautājumu	312, 383
Cand. theol. A. Krauklis — Kungu baznīcu, vai tautas baznīcu?	317
Prāv. J. Straumanis — Svētku prieks jauniešiem	353
Māc. G. Klēmanis — Kaŗa un revolūcijas sekas ticības dzīvē	395
Prof. L. Adamovičs — Pie raksta par latviešu pirmajām dzies- mu grāmatām	407
Cand. theol. Rob. Murejs — Baznīca un valsts Zviedrijā	408
Cand. theol. Kārlis Bilzēns — Kad lasa Kārlis Bārts	413

II. Skola un paldagōģija.

Cand. theol. Z. Brauere — Skolas lūgšana	39
Māc. A. Voitkus — Ticības mācības cenza komisija	43, 131, 334

Priv.-doc. F. Trejs — Prof. Dr. phil. et. Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai	124
Prof. K. Kundziņš — Līdzība par strādniekiem vīna kalnā	190
Cand. phil. Edm. Šmits — Reliģijas skolotājs	196, 257
Pauls Žibeiks — Un neived mūs kārdināšanā	252
Skolotāja M. K. — „Es nemelošu“	331
Cand. theol. Milda Zīverte-Zāļīte — Jēzus un grēciniece	416
Māc. A. Birznieks — Pārdomas pie rīta lūgšanām skolā	420
Māc. J. Lapiņš — Skolotāja autoritāte	424

III. Domu izmaiņai.

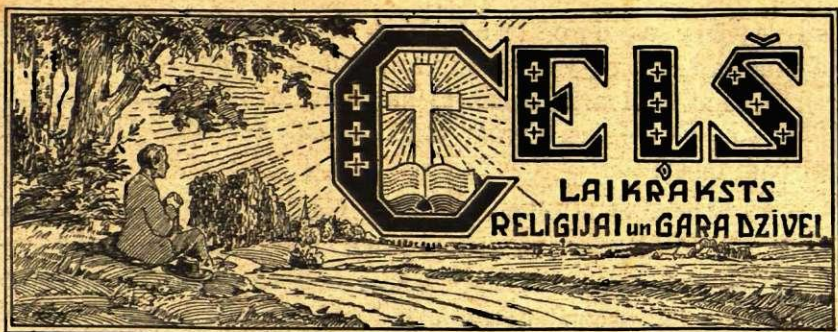
Oskars Štrīters — Kristīgās sludināšanas pamats	202
Edg. Rumba — Atbilde māc. O. Štrīteram	268
Māc. G. Klēmanis — Ticēt	269
Prof. K. Kundziņš — „Ticēt Kristum“ vai „ticēt uz Kristu“	271

IV. Grāmatu apskats.

44, 133, 206, 275, 336, 427.

V. Chronika.

54, 141, 212, 282, 343, 437.

№ 5

Oktōbris

1935. g.

Māc. E. Bergs

Divkārtīgi plaujas svētki

Cita (sēkla) krita labā zemē
un nesa augļus.

Mat. 13, 8.

Plaujas svētki ir priecīgi svētki. Čaklais darbinieks priecājas par darba panākumiem. Ne par velti viņš pūlējies. Dievs viņa darbu svētījis un devis bagātu ražu. — Plaujas svētki var arī būt bēdīgi svētki. Cerētie augļi nav iegūti, un zemkopja rūpes ir lielākas, nekā bija sējas laikā. — Plaujas svētkos varam vienmēr daudz mācīties. Varam mācīties no panākumiem. Kamdēļ raža vienā vietā labāka nekā citā? Kā var labāk sagatavot zemi? Dažkārt varam vēl vairāk mācīties no neveiksmes. Kas tai par iemeslu? Kā varam šo iemeslu novērst un zemi darīt auglīgu? Arī no dabas katastrofām, krusas, negaisa varam mācīties. Zināms, novērst tās nevaram, tas nestāv mūsu spēkā. Bet varam domāt par to, kā apkarot tās posta sekas. Negaiss jau neiet pār visu zemi. Viņš noposta dažas saimniecības, citur turpretim raža ir laba, — un visumā gads varbūt nav slikts. Bet izputinātās saimniecības pašas saviem spēkiem nevar atjaunoties. Nelaime rāda, ka visi kopā esam viena saime. Kad viens loceklis cieš, tad citi cieš līdz. Kad viens slimo, tad arī citiem jādomā, kā viņu dziedināt. Tā sākam domāt par sav-

starpēju apdrošināšanos nelaiemes gadījumos un redzam, ka šinī ziņā vēl daudz varam darīt un daudz vajaga darīt. — Lai kādi arī pļaujas svētki būtu, priecīgi vai bēdīgi, Dieva svētību varam tanīs atrast vienmēr. Un to arī gribam darīt!

Šinī rudenī ir mums vēl citi pļaujas svētki. Paiet 250 gadi no bībeles tulkojuma latviešu valodā. 1685. gadā prāvests Ernests Glūks nodeva Jaunās Derības tulkojumu iespiešanai. Pagāja vēl gadi, kamēr veica iespiešanas darbus, un pagāja atkal gadi, kamēr bija gatava visa bībele. Bet 1685. gadā bija likts pamats darbam, kas latviešiem deva bībeli viņu valodā.

250 gadi tautas dzīvē ko nozīmē, un varam tagad spriest, kādus augļus izsētā garīgā sēkla tautā nesusi. — Sākumā gan kara vētra draudēja nopostīt lielo darbu. Liela daļa latviešu bībeļu eksemplāru karā tika iznīcināta, un par to, kā tautu iepazīstināt ar bībeles patiesībām, maz varēja domāt. Bet drošs pamats bija likts, un miera laikos varēja izcelt garīgo bagātību un to sniegt tautai. Un tauta uzjēma to. Nemaz nevaram iedomāties, kāda izskatītos latviešu tauta, ja viņa savu bībeli nebūtu dabūjusi. Bībele ir veidojusi tautas tikumību, viņas dzīves uzskatus, mērķus un darbus. Tā ir veidojusi mūsu baznīcas dzīvi. Baznīcās tauta dzirdējusi bībeles vārdus. Skolās jaunatne tos ir mācījusies un no turienes jēmusi līdz dzīves cīņā un darbā. Priekos un bēdās bībeles vārdi mūs ir pavadījuši. Kas spētu izskaitīt tos, kurus bībeles vārdi pasargājuši kārdināšanas brīžos, stiprinājuši dzīves bēdās, pacēluši priekos! Kas varētu teikt, cik daudz to, kas bībeles vārdos atraduši spēku nāves cīņās un vadoni mūžības ceļā! — Nevaram iedomāties, kāda būtu mūsu literātūra, ja tā nebūtu bībeles ietekmēta. Tur parādās bībeles izteicieni, bībeles personas, domas, līdzības, ticības dziļumi. Ne tikai tie rakstnieki, kuri apzināti smēļ no bībeles patiesībām, rāda tās ietekmi mūsu literātūrā, bet arī pie citiem bībeles gars ir nomanāms. — Sēkla ir izsēta, un nemaz nevar pārredzēt bagāto ražu, ko tā devusi.

Un tomēr ne visur bijusi auglīga zeme, un arī tur, kur tāda bijusi, dažkārt negaiss nopostījis iesākto darbu. Bet

plaujas svētkos mācīsimies arī no neveiksmes! Kamdēl citur bībeles vārds nav nesis cerētos augļus? Vai zeme vainīga? Tad tā labāk bija jāsaģatavo. Bija cilvēki rūpīgāk jāaudzina, lai bībeles vārds iesakņotos viņu dvēselēs. — Vai sējējs vainīgs? Vai viņš savu darbu pavisī strādājis? Vai viņš sniedzis bībeles vārdu klausītājam saprotamā veidā? Vai viņš izcēlis dzīvības spēku, kas šinī vārdā ir, lai tas aizgrābtu klausītājus? Vai viņš norādījis uz bībeles vārdu nopietnību, lai tie modinātu grēcinieku un liktu viņam apdomāt, kurp viņš iet un kur beigsies viņa ceļš? — Vai varbūt grūti pārdzīvojumi, dvēseles satricinājumi, dzīves vētras apdraudējušas un pat iznīcinājušas sirdī sēto bībeles vārda sēklu? Tad bija jānāk palīgā cietējam, lai viņš neaizmirstu un nezaudētu ticību. Tad bija viņam jāradā kristīgā mīlestība, kas neapstājas ne pie kādiem šķēršļiem, bet cenšas novērst tos un savā pašai dziedībā pārliecina nelaiemes satriekto un uzvar viņu.

Arī agrāk bija bībeles vārdam sava neveiksme pie cilvēku dvēselēm, bet tagad tas vairāk parādās un vairāk to redzam. Līdz ar to paliek lielāks arī mūsu uzdevums. Jādomā par jauniem sludināšanas veidiem, jāiedziļinās klausītāju dvēseles dzīvē, jādod vecās patiesības jaunās formās, lai vieglāk piesavinātos tās. Jārūnā vārdos un rakstos, jāizskaidro bībeles patiesības, jāradā tās sakars ar mūsaiiku dzīvi, kā tā palīdz atrisināt dzīves problēmas un cīnīties pret dzīves netikumiem un grēkiem. Jārūnā bībeles vārda spēks darbos pie nelaimīgiem, izmisušiem, dzīves pabērņiem.

Nāks laiks, kad atkal svinēsim garīgus plaujas svētkus, lai Dievs dod, ka tad pateicībā varam teikt līdz ar Pestītāju: „cita (sēkla) krita labā zemē un nesa augļus“.

Doc. J. Rezevskis

Radikālās Jēzus ētikas prasības sakarā ar viņa sludināšanu par Dieva valstības nākšanu

Kristīgai ticībai Jēzus ir arī augstākas, pilnīgākas tikumības sludinātājs. Mūsu tikumībai jāatbilst viņa mācītai tikumībai, ja mēs gribam būt īsteni kristieši, mums jācenšas vismaz pēc viņa sprauktā ideāla. Kristus tikumiskajiem un sociāliem prasījumiem jāiespiežas ne tikai katra personīgajā dzīvē, bet arī sabiedriskajā, valsts dzīvē, pat tautu internacionālajās attiecībās. Tā taču ir katra nopietna kristīgā vēlēšanās, un kristīgas ticības pārstāvju uzdevums ir, šo mērķi pēc iespējas sasniegt, proti, ka Kristus raugs spiestos caur visu mīklu, t. i. caur visu dzīvi un tās nozarēm. Nedrīkst atsaukties uz to, ka reālā dzīve rāda citu ainu, ka mērķis vēl ir tālu, ka piedzīvojumi rada šaubas, vai tas būs sasniedzams. Mērķis kā tāds, ideāls, prasījumi paliek, tiem jāpaliek.

Bet te nu mēs atdušamies uz grūtībām, ja stājamies pie dažām Jēzus prasībām, sevišķi kalnsprediķī, šinī viņa tikumības mācības galvenajā kōdekā, ja gribam tās nostādīt par absolūtām ētiskām normām, ja ņemamies par tām sprediķot jeb mācīt. Tās ir tā sauktās radikālās prasības. Ne visas tās ir vienādas. Katrs, kam ir dziļāka tikumiska un sociāla izjūta, piesliesies tam, ka Jēzus prasa apspiest ienaidu, dusmas, neatļautu seksuālu iekāri, ka viņš māca arī ienaidnieku mīlēt, tam labu darīt. Bet citādi ir ar vārdiem: „Ja kas tevi sit labajā vaigā, tam pagriez arī otru“, „Kas ar tevi grib tiesāties un ņemt tavus svārkus, tam atdod arī mēteli“, „Kas tevi spiež iet vienu jūdzi, ar to paej divas“, „Neatraujies no tā, kas no tevis grib aizņemties“ (Mat. ev. 5, 39—42, sal. ar Lūk. ev. 6, 29—30, kur pēdējā pantā teikts vēl radikālāk: „Katram lūdzējam dod un neatprasi savu mantu no tā, kas tev to atņem“).

Skolotājiem jāpiedzīvo, ka bērni pie šīm mācībām cel iebildumus. „Tas nav iespējams, nevar sevi un savas tiesības pamest novārtā. Nav iespējams veidot dzīvi pēc šiem principiem“. Grūti nākas uz šiem iebildumiem dot atbildi, kas ap-

mierinātu. Arvienu burtisko izpratni kaut kā pārveido vai to ierobežo jeb dara no tās kādus novilkumus, ja neapmierinās ar to sacīt: Jēzus ir to teicis un tā būs gan pareizi, kaut mēs arī tā nedarām. Tāpat sprediķotājam ir grūti attiecināt šos noteikumus uz mūslaiku dzīvi, ja negrib tiesisko kārtību un tiesiskās personas un mantas apsardzību atcelt jeb noteikt to par nevajadzīgu. Kā var valsts un sabiedrība pastāvēt pie šādām prasībām, ja tās ņemam absolūti? tā saka.

Ja nu ņemam vēl klāt citas prasības, sevišķi attiecībā uz mantu: „Nekrājiet sev mantas virs zemes“ (Mat. 6, 19) jeb „Neviens no jums, kas neatsakās no visa, kas viņam pieder, nevar būt mans mācekļis“ (Lūk. 14, 33), tad, var sacīt, paceļas Jēzus ētikas problēmatika, tās grūti izlīdzinājamais spraigums dzīvei pretim. Šim spraigumam vajadzēja izcelties, kad kristīgā ticība pakļāva sev valsti un pasauli un radās vajadzība Jēzus ētiku padarīt par pasaules, valsts, kultūras dzīves normētāju ētiku. Šo spraigumu sākumā neievēroja. Baznīcas tēvi nostādīja bieži pasaules dzīves rēgulētāju un pasaules dzīves noliedzēju ētiku naīvi vienu otrai blakus¹⁾. Bet sāka jau arī izšķirt ētikas pakāpes — vienu pilnīgajiem, izredzētājiem, kad izpilda visas Jēzus prasības, otru plašākajām masām, kas no radikālajām ir atsvabinātas. Šo šķirošanu sistematizēja, kā zināms, viduslaikos. Toms Akvīnietis izšķīra Jēzus ētikā vispārīgus likumus (praecepta) un evanģeliskus padomus (consilia evangelica), kas domāti vienīgi izredzētiem — mūkiem, svētājiem. Tomēr tiklab vecos, kā viduslaikos radās sektes, kas šīs radikālās Jēzus prasības uzskatīja par burtiski izpildāmām, un tamdēļ tikai sevi, kas tās gribēja reālizēt, uzskatīja par īstajiem kristiešiem: valdieši, arī Asīses Francis u. c. Luters ir stipri izjutis problēmatiku, kurā mūs ievēd šie Jēzus radikālie prasījumi. Kaut viņš arī no vienas puses atzina un aizstāvēja doto pasaules kārtību — valsti, tiesības, ģimeni, īpašumu, viņš no otras puses uzskatīja kalnsprediķi par saistīgu visiem kristīgajiem, noraidīja divu pakāpju ētiku; kara vajadzība, absolūtas īpašuma tiesības viņam bieži izliekas problēmatiskas. Īstajiem kristiešiem ir sava īpatnēja dzīve, kas nav

¹⁾ Par šo un sekojošo sal. Wunsch'a: „Bergpredigt in der Kirchengeschichte“, enciklopēdijā: „Religion in Geschichte und Gegenwart“ 2. izd.

no šīs pasaules, kas ir ticības auglis. Viņi pakļaujas pasaules varām, tikai savus laicīgos pienākumus izpildot paklausībā un mīlestībā²⁾. — Lutera baznīcu tad arī raksturoja Dieva valstības šķiršana no pasaules valstībām un zināma atturība iejaukties laicīgās lietās, veidot tieši valsts un sociālo dzīvi, ko darīja bieži kalvinisms. Gan vēlāk neizjuta Jēzus ētikas problēmatiku tā kā Lutera un centās izlīdzināt plaisas starp viņu un dzīvē lietojamo ētiku.

Tā tad grūtības šo Jēzus prasību pielāgošanā dzīvei, to pacelšanā par dzīves ētiskām normām jau sen pastāvējušas un nojaustas. Jaunākos laikos nostājas pret tām dažādi. Vai nu mēģina atņemt tām asumu, uztverot šīs prasības ne burtiski, pēc satura un nolūka, kas tais ietērpts, vai nu izteicas, ka tās domātas zināmam laikam, proti eschatoloģiskajam, kur jāsa-gatavojas uz lielo katastrofu, kur beidzas tagadējais aiōns un nāk debesu valstība, tās neesot domātas parastajai, kārtīgai dzīvei un cilvēku savstarpīgām attiecībām tanī. Vai arī šīs prasības atmet pavisam, sakot: kultūras un valsts dzīvei tās neder, Jēzus ētika šē nav pieņemama. Vai arī saka: tās sa-protamas un izpildāmas pilnīgi burtiski, tās dotas, lai sagrautu un iznīcinātu tagadējo pasaules dzīvi viņas tieksmēs, morālē un kārtībā, lai tad sāktos jaunā, Dievam patīkamā (Tolstojs). Vai arī saka: Jēzus ētika, kas izteicas sevišķi šinīs prasībās, nav zemes un šīs pasaules ētika, bet debesu ētika, kas izpil-dāma pilnīgi tikai apskaidrotā dzīvē debesīs. Jēzus šos pra-sījumus uzstādījis, lai cilvēkiem liktu atzīt savu atstatumu no šīs debesu dzīves, lai tos atgrieztu un lai tie saņemtu Dieva žēlastību un atjaunoto dzīvi no Dieva un viņa, un arvienu no jauna, jo Jēzus prasības mēs šē nekad pilnīgi nespējam izpil-dīt. Šis uzskats dažā ziņā līdzinās iepriekšējam, tikai ar to starpību, ka pēc viena cilvēkiem pašiem jāpārveido dzīve, pēc otra to pārveido Dievs un Jēzus, un pilnīgi to pārveidos tikai nākamajā dzīvē. Šē, t. i. mūsu dzīvē paliek Jēzus prasību iz-pildīšanas neiespēja.

Lai tuvāk paskaidrotu šos uzskatus, jāpiegriežas to gal-venajiem izteicējiem. Rakstīts par Jēzus ētiku šinī ziņā, se-

²⁾ Sal. minēto Wunsch'a rakstu, kā arī tā paša autora „Die Berg-predigt bei Luther“ 1930. g.

višķi par kalnsprediķi, pēdējā laikā, ņemsim 20. gadusimteni, ir ļoti daudz, ir izteikušies visādu virzienu pārstāvji. Mēs atstājam pie malas tos, kas Jēzus ētiku galvenos vilcienos atmet pavisam, kā Nīcše, kā arī tos, kas to attiecina tikai uz oikonomisko dzīvi un tās labklājību, kā sociāldēmokratija, ievērojam tikai tos, kas ar Jēzus ētiku nopietni nodarbojušies, tanī nopietni gribējuši iedziļināties.

Mantojums no pagājušā gadu simteņa ir tā sauktais kultūras protestantisms, kas kristietību un līdz ar to Jēzus ētiku gribēja pielāgot kultūras dzīves veicināšanai, gan saprotams garīgu morālisku principu vadītai. Te nu lāgā nevarēja pieskaņot Jēzus minētās prasības, ņemot tās mazāk vai vairāk burtiski. Kā atrast izeju? Nav jāturas pie burta, bet jāievēro gars. Burtiski ņemot tās nav izpildāmas. Bet tādā nolūkā Jēzus tās arī nemaz nav teicis. Jāievēro Jēzus tendence. Viņš negrib dot jaunu bauslību, bet modināt cilvēkos jaunu gribu, labu prātu un sirds virzienu (Gesinnung, kā vācu šī virziena ētiķi izsakās), proti mīlestības, labprātības, kalpošanas, arī pacietības virzienu. Tas izteikts šinīs prasībās. Zināmos gadījumos cilvēkam jāizpilda šīs prasības burtiski, viņš var tās izpildīt, bet vispārīgas normas tanīs nav izteiktas. Tā izteicas piem. V. Hermanis savā ētikā. Viņam sekojuši un seko daudz liberālā virziena teologi, piem. O. Baumgartens, H. Veinels (savā „Bibliskajā teoloģijā“) u. c. Dažkārt šīs Jēzus radikālās prasības mēdz apzīmēt kā hēroisma ētiku. Jēzus te nemācot ikdienišķo ētiku. Bet nu paceļas jautājums, vai šī hēroisma ētika ir domāta arvien kā nepieciešama prasība vai tikai atsevišķiem izredzētiem, kas spēj šī hēroisma augstumos pācelties. Tad tā būtu zināmā mērā atkal pakāpju ētika.

Ja uztveram Jēzus prasības ļoti asi, lūkojoties uz to konsekvencēm, tad viņa prasību pielāgošana modernajai kultūras un valsts dzīvei liekas būt neiespējama. Tamdēļ arī viens no šī virziena pārstāvjiem Fr. Naumanis ir atklāti izteicies (Briefe über die Religion), kaut viņš citādi Jēzu augsti cieņīja, ka viņa ētiku mēs še nevaram ņemt par mērauklu, mums jānodibina pašiem sava ideālistiska ētika.

Iespēja izrēķināties ar šīm Jēzus radikālajām prasībām, noraidīt tās kā saistīgas normas normālos pasaules un kultū-

ras dzīves apstākļos gribēja radīt arī stingri eschatoloģiskā Jēzus sludināšanas uztvere, ko nodibināja J. Veiss un Alb. Šveicers (Schweitzer)³⁾. Jēzus pēc šī uzskata grib dot tikai norādījumus, kā iekšīgi sagatavoties piederībai drīzi nākošai Dieva valstībai. (Šis uzskats uzsver, ka Jēzus sagaidījis Dieva valstības nākšanu drīzumā, un visa viņa sludināšana saprotama pareizi tikai no šī viedokļa.) Viņa ētika esot „interim“-ētika, domāta pārejas stāvoklim no tagadējā aiōna uz nākošo⁴⁾. Jēzus ētika esot individuāla un tā noliedzot pasauli. Katrs mēģinājums mūsu ētiku atvasināt no Jēzus sludinātās esot greizs un aplams. Pēdējo tad sagrozot, ienesot tanī mūsu laiku domas. Mūsu modernajai sociālētikai, kā arī mūsu metafizikai un pasaules uzskatam jāizveidojoties pēc pašu dabiskiem un immanentiem likumiem. Šveicers saka skaidri: Jēzus nevar būt ne mūsu ētikas, ne mūsu reliģijas pamats⁵⁾. Viņš varot būt tanī tikai viens elements, kaut gan spēcīgs noteicējs (ein machtvoll bestimmendes). Tāds ir Šveicera spriedums, kaut gan viņš, kā jau pēdējie vārdi rāda, Jēzum piešķir lielu nozīmi un vērtību, uzskata viņu visai nopietni. Jēzus māca un prasa personības pilnīgumu, viņš ir pats pasauli pārvarējis, un tikai tas cilvēks spēs kā morālisks spēks pasaulē darboties, kas to sevī ir pārspējis un ir no tās svabads.

Tādā ziņā Jēzus ētiskie prasījumi paturot nozīmi vēl tagad katrai filozofiskai, nacionālai un sociālai ētikai pretim, kas izteicot moderno „bauslību“, un vēl tagad šinī ziņā esot spēkā Jēzus vārdi: „Ja jūsu taisnība nav labāka nekā rakstu mācītāju un farizēju, tad jūs debesu valstībā nenāksiet“. Šķiet, ka Šveicera izteicieni satur sevī paradoksus, jo viņš, atmezdams Jēzus ētiku kā normu mūsdienu dzīvei, tomēr nenoliedz arī viņa radikālo prasību nozīmi vismaz tendencē.

Kas nu attiecas uz nosaukumu interimētika, tad lielākā daļa teologu ir pret to cēluši iebildumus. Tas atņemot Jēzus prasījumiem īsto nozīmi. Un patiesi jājautā: Vai tikai Jēzus

³⁾ „Geschichte der Leben-Jesu-Forschung“.

⁴⁾ Tā gan jāiztulko šis vārds pēc Šveicera domām, par „pagaidu“-ētiku to saukt nevarētu.

⁵⁾ Jesus vermag ebenso wenig das Fundament unserer Ethik zu werden wie das unserer Religion.

un pirmkristīgo laikā, kad eschatoloģiskās gaidas bija stipras, bija iemesls tā sagatavoties uz Dieva valstību. Vai tas nav jādara katrā laikā un vai katrā laikā cilvēkam nav jācenšas būt tādām, ka tas tanī var ieiet, jo cilvēks nezina, kad viņš stāvēs tās durvju priekšā. Un ieies tanī tikai tie, kas varēs pastāvēt īstās ētikas prasību priekšā. Bet īstā ētika ir tikai viena. Jēzus nobeidz savas tā sauktās radikālās prasības ar vārdiem: „Esiet pilnīgi, tā kā jūsu debesu Tēvs ir pilnīgs“ (Mat. ev. 5, 48). Vai tas attiecas tikai uz atsevišķiem, vai ne uz ikkatru personu, kas grib ieiet debesu valstībā? (Mēs te apstājamies pie šīs prasības, ka blakus prasībai un līdz ar prasību Jēzum ir vēl cits ceļš, par to vēlāk). Jēzus jau nav tikai sludinājis, ka Dieva valstība drīz nāks, bet arī gribējis rādīt īsto ceļu uz to, ko rakstu mācītāji nespēja rādīt jeb nerādīja. Par tiem Jēzus saka, ka tie aizslēdzot durvis debesu valstībai (Mat. 23, 13). Tuvā pastarā gala gaidas (J. Veisa-Šveicera stingri eschatoloģiskais viedoklis tagad teoloģijā gandrīz vispār ir atzīts) neizslēdz īstās ētikas mācīšanu, bet tikai izskaidro to, ka Jēzus nav devis konkrētus norādījumus par valsts, sociālās, ģimenes dzīves kārtošanu, kā arī ne par kultūras dzīves veidošanu.

Jau Šveicers nostājās pretīm kultūras protestantismam un „liberālajai Jēzus uztverei“. Viņš uzsvēra, ka Jēzus noliedz pasauli, un viņa ētikā atrodas noteiktā spraigumā pret katru saprāta un sociālo ētiku. Šo spraigumu jo stiprāk sāka izjust pēc pasaules kara, kad optimistiskā palāvība uz cilvēces kultūras immanentajiem spēkiem bija stipri satricināta. Nemsim šinī ziņā kā raksturīgu arī liberālā virziena teologu M. Dibeliņu. Savus uzskatus par Jēzus un viņa ētikas paliekamo nozīmi viņš visspilgtāk izteicis grāmatā: *Geschichtliche und übergeschichtliche Religion im Christentum* 1925. g. Līdzīgi V. Hermanim arī viņš saka, ka Jēzus prasījumi nav jāņem burtiski: Jēzus negribot mācīt ētiku, bet ētosu — ētisku virzienu. Bet viņš negrib pārveidot pasauli. Dieva valstības nākšana nozīmē pasaules krīzi. Jēzus grib glābt atsevišķo cilvēku. Viņš nāk pie tā ar savu mācību un saka: tādām tev jābūt un kā tādām jādzīvo. Viņa radikālie prasījumi nav uzskatāmi kā ētiskas mācības, bet ir asi izteiktas paradoksijas, kas grib dot impulsus. Viņš grib radīt cilvēkā jaunu būtību, kas var pastāvēt, kad Dievs nāks. Nevar runāt par Jēzus sociāliem mēr-

ķiem. Nabagi jāapdāvina un par mazākajiem brāļiem jārūpējas tikai tamdēļ, lai cilvēks pats iegūtu savu glābšanu, tas nav sociāls uzdevums (tā tad ne, lai tiem palīdzētu?)

(Beigas sekos.)

Mācītājs H. Biezais

Reliģiskais kultūras pesimisms

Piezīmes par dialektisko teoloģiju.

Par dialektisko teoloģiju pēdējā laikā ir tik daudz rakstīts, ka var likties pilnīgi lieki šeit vēl ko teikt. Daži šo teoloģijas virzienu ir uzskatījuši par tādu, ar kuru baznīca atgūšot sev to stāvokli, kāds tai bijis reformācijas laikā. Nemaz nav iespējams pieminēt visus tos daudzos šī virziena piekritējus, kas nāk sevišķi no jaunās teologu paaudzes, neizslēdzot gan arī vecākās paaudzes darbiniekus. Viņi šo teoloģiju aizstāv un dara pazīstamu. Starp šiem piekritējiem ir daudz tādu, ar kuriem pats šīs teoloģijas tēvs — Bārts (Barth) nav samierinājies. Nav arī mazums pārmetumu un asu kritiku nācis no citu teoloģisku virzienu pārstāvjiem — Harnaka (Harnack), Dibelija (Dibelius), Jilichera (Jülicher), u. d. c. Viņi ir asi uzstājušies jau pašos šīs teoloģijas sākumos un ir palikuši pārliecināti pretnieki līdz pēdējam laikam. Es negribu šeit pieminēt arī visus tos asos cīņas rakstus, kas nākuši no abām pusēm, sakarā ar pēdējā laika Vācijas baznīcas dzīvi.

Manu interesi teoloģijai piegriezta kāda mūsu pazīstama teologa apgalvojums, ka arī mūsu Latvijas teologu jaunā paaudze esot Bārta teoloģijas uzticīga piekritēja. Šī teoloģija arī pie mums esot atradusi auglīgu zemi.

Dialektiskās teoloģijas šūpulis ir Šveice. Tā izaugusi no Kārļa Bārta personas. Viņš pats savu priekšteču rindu in minējis, sākot ar Jeremiju, Pāvilu, Kalvinu, Luteru, Kjerkegoru (Kierkegaard), Kuteru (Kutter), Blumhardu tēvu un dēlu. Par šo radu rakstu īstenību mums būs iespējams pārliecināties tikai vēlāk. Īstā zeme, no kuras šī teoloģija izaug, ir Šveices reliģiskie sociālisti ar L. Ragacu (Ragaz) priekšgalā. Pasaules karš reliģisko sociālistu labās cerības sagrāva un parādīja, ka virs

zemes nav ceļama Dieva valstība. Tas radīja daudzus piekritējos vilšanos. Bārts bija viens no tiem. Ar vienu pagriezieni viņš nostājās asā opozīcijā reliģiskajiem sociālistiem un nonicināja katru cenšanos iet šinī virzienā.

Tikpat neapmierināts viņš bija ar valdošiem teoloģijas uzskatiem. Tie dibinājās Šleiermachera laika teoloģijas atziņās. Reliģiskais pārdzīvojums bija reliģijas filozofijas un dogmatikas pamats. Kristīgās mācības avotus apskatīja kritiski. Cīņa ar valdošiem teoloģiskiem uzskatiem ir tā, kas pēdējā gadu desmitā Bārtu nodarbinājusi visvairāk.

1919. gadā Bārts nāk klajā ar Romiešu vēstules komentāru. Tas nav komentārs līdz tam pazīstamo komentāru veidā. Tas satur jaunu teoloģiju — tā ir jau dogmatika, bet reizē arī cīņas raksts.

Cīņu viņš uzsāka kopā ar Turneizenu (Thurneysen), Gogartenu. Ar tiem kopā viņš 1923. gadā arī sāka izdot žurnālu *Zwischen den Zeiten*. Vēlāk pievienojās arī Bultmanis (Bultmann) un Brunners. Tie veidoja tā saukto dialektisko teoloģiju. Tā atrada ļoti ātri daudz piekritēju, kuri bija stipri karstāki šīs „taisnās lietas“ aizstāvēšanā, nekā paši šīs teoloģijas dibinātāji. Netrūka arī nesaprašanās, un tā drīz radās plaisas. Sākot ar 1929. gadu tās top arvien nepārejamākas. Strīds sākās ap cilvēku. Bārts to bija pārāk zemu novērtējis. Savā dogmatikā viņš tam pat nebija devis vietu. Ar to nevarēja samierināties Gogartens, tāpat Brunners. Bet šī teoloģija patiesībā nekad nav bijusi īsti viengabalaina. Bārtam, Gogartenam, Bultmanim arvien ir bijis katram savs dialektisks jēdziens. Bārtam dialektiskie pretstati ir Dievs — cilvēks; Gogartenam es — tu, bet Bultmanim dzīvība — nāve. Vistuvāk Bārtam stāvēja Brunners. Pēdējā laikā Bārts ir definītivi izšķīries ar visiem augšā minētajiem teologiem, tos asi noraidot. Šī šķelšanās arī bija par iemeslu žurnāla *Zwischen den Zeiten* izbeigšanai. Bet visasāka polemika izvērtās Bārtam ar Brunneru. Pašreiz Bārts stāv viens, tāpēc arī, runājot par dialektisko teoloģiju, es domāju Bārta teoloģiju un, ar lieliem ierobežojumiem, tikai pa daļai Brunnera.

Par šīs teoloģijas nozīmi pašreizējā evaņģeliskā baznīcā Vācijā un vispār varēsīm spriest tad, kad būsīm ar to galvenos vilcienos iepazīnušies. Līdz ar to arī noskaidrosies, cik

tālu attaisnojas šo teoloģiju apzīmēt par evaņģeliskās baznīcas atdzimšanas nesēju vai reliģisko kultūras pesimismu. Bārts gan pats ir ļoti neapmierināts, ja viņa uzskatus kāds uzdrīkstas apzīmēt par pesimistiskiem. Tas tomēr mūs nekavē meklēt viņa rakstos apstiprinājumu šādiem uzskatiem.

1.

Atklāsmes jautājums ir dialektiskās teoloģijas likteņa jautājums, teicis H. V. Šmits (Schmidt). Tas ir ne tikai dialektiskās, bet katras teoloģijas pamats. Atklāsmes jēdziens, stāvēdams pamatos, noteic katras teoloģijas sistēmas izveidošanos.

Atklāsmes jēdzienā jāšķir divi momenti — objektīvais un subjektīvais. Atklāsmes laikā cilvēkam kļūst zināms kāds noslēpums. Kas līdz tam bijis apslēpts un nezināms, tas šinī brīdī kļūst pazīstams un saprotams. Vai, tuvāk sakot, cilvēks pārdzīvo kāda noslēpuma resp. Dieva atklāšanos. Dievs šinī brīdī, darīdams sevi pazīstamu, stājas ar cilvēku zināmās attiecībās, vai nu tam dodams kādas pavēles, to sodīdams, vai piedodams. Tā tad atklāsmes brīdī zīmīgais ir Dieva un cilvēka korrelatīvās attiecības. Bez viena vai otra no šiem momentiem mēs nevaram runāt par atklāsmi.

Atklāsmes pārdzīvojumā izšķir vairākas pakāpes — dogmatiski runā par vispārīgo un speciālo atklāsmi (*revelatio generalis et specialis*). Kristīgā reliģijā abi šie atklāsmes veidi apvienoti. Vispārīgā Dieva atklāsmē skatāma dabā, cilvēka dzīvē u. c. Šeit Dievs parādās laikā — apstākļu norisē līdzī runādams. Citiem vārdiem, Dievs šeit runā vēsturē, un viņa atklāsmē nav tikai viens pagātnē norisinājies fakts, bet arvien turpinās.

Ar speciālo atklāsmi saprot atklāsmi kādā vienā noteiktā laika brīdī un noteiktā faktā. Tas pēc kristīgās baznīcas uzskatiem noticis, Dievam atklājoties Jēzū Kristū. Kā vienā, tā otrā atklāsmes jēdzienā paliek kā galvenais elements Dieva parādīšanās resp. atklāšanās cilvēkam saprotamā vēsturiskā laikā un formā. Runājot Brunnera vārdiem — „dievišķais mākslinieks savā mākslas darbā kļūst pazīstams vai ļauj sevi nojaust“. Arī Bārts pazīst šādu atklāsmes jēdzienu un to it kā

pieņem, bet tikai noraida šī jēdziena pirmo pusi, t. i. ka Dievs atklājas vēsturē. Viņš noraida vispārīgo atklāsmi. Tādā kārtā viņš atklāsmes jēdzienu sašaurina un atstāj tikai vienreizējo speciālo atklāsmi Jēzū Kristū. „Dieva atklāsmē cilvēkiem ir iespējama, izejot no Dieva, vienīgi tā un ne citādi, ka Dieva dēls vai vārds kļuva cilvēks un cilvēks tanī pašā sajēgumā, kādi mēs visi, tā tad miesa, tas nozīmē, pretrunas nesēji ar Dievu un sevi pašiem“. Neskaidrāka top doma, ja Bārts runā par Dieva atklāsmes trīs veidiem — Dievs radītājs, salīdzinātājs un pestītājs, kaut gan apgalvojis vienīgo atklāsmi Jēzū Kristū. Jēzus Kristus parastā dogmatiskā izpratnē nav domājams ar radīšanas funkcijām. Šeit Bārts tad arī izlīdzas ar visai veiklu domu, ka Kristus Dieva dēls ir cēlies no tēva, un tāpēc Dievs, atklādamies Kristū kā salīdzinātājs un pestītājs, nes līdzī arī radīšanas zīmi.

Bārta pamata teze ir, ka mūžība nevar parādīties laikā. Starp mūžību un laiku, starp Dievu un cilvēku, stāv „nāves līnija“. Vispirms ir jāmirst, jāatraisās no laika, tikai tad var tvert mūžību. Šis pretstats — laiks un mūžība — ir radikāls. „Nāves līnija“ šķir šīs divi radikālā pretstatā stāvošās pasaules. Tas ir pārpratums, ja „nāves līniju“ uzskata kā robežu starp divējādiem laikmetiem cilvēka dzīvē. Tā nav robeža arī starp to pasauli, kas uzklausa un kas neuzklausa Dieva vārdu. Bārts arī pats sajūt pretrunu starp apskatīto Dieva atklāsmes jēdzienu un savu pamata tezi. Tāpēc viņš nav palicis pie augšā uzrādītā atklāsmes jēdziena, bet pievienojis tam tādas elementus, kas to atceļ, un rada pilnīgi jaunu atklāsmes uztvērumu. Taisni šeit visgaišāk un asāk parādās Bārta īpatnība un pretstats teoloģijā pazīstamajam atklāsmes jēdzienam. Dievs reizē ir „atklājējs, atklāsmē un atklātais“. Atklāsmes brīdī cilvēkam nav nekāda loma, viņš nav arī tas korrelatīvais loceklis, par kuŗu mēs runājām. Atklāsmē nav pārdzivojama (R. 39.). Cilvēks atklāsmes brīdī ir pilnīgi izslēgts, un viņam atņemta jebkāda nozīme atklāsmes norisē.

Bārts atbrīvojas no domām, ka atklāsmē notiktu laikā un telpā, un pasaka, ka atklāsmē nav nekāda sakara ar šo pasauli. Atklāsmē nenotiek šinī pasaulē resp. vēsturiskā laikā, bet viņpus laikā, t. i. transcendentā pasaulē. „Pirmvēsturiskais Dieva atklāsmes notikums Jēzū Kristū stāv viengabalaini pre-

tim visām īstenības atklāsmes liecībām vēsturē, kā adventes priekšsludinājums Ziemassvētku papildījumam.“ Vai arī „atklāsmē un uzskate par neuzskatāmo Dieva žēlastību (vēsturiski pie nevēsturiskā robežas un nevēsturiski pie vēsturiskā robežas) ir Kristus augšāmcelšanās no mirušiem“ (R. 204.). Tas, kas atklājies Jēzū Kristū, jau bijis zināms Abrahāmam un Platōnam (R. 260.). Augšāmcelšanās ir atklāsmē (R. 6.). Bet augšāmcelšanās nenotiek šinī pasaulē, un tā nav arī vēstures fakts. Ja cilvēks saņem atklāsmi, tad viņš nevar būt nekas cits, kā Dieva „dusmu trauks“ un viņam ir jāmirst (R. 343.).

Ar augšā teikto iezīmējas jauns atklāsmes jēdziens, vai pareizāk atklāsmes jēdziens parastā nozīmē tiek no dogmatikas pilnīgi eliminēts. Atņemot Dievam katru sakaru ar pasauli, noliedzot mūžības parādīšanos laika formās, mēs nevaram vairs runāt par atklāsmi. Arī vecluteriskā ortodoksija nepazīst nekādu atklāsmes pārdzīvojumu cilvēkā, arī viņai Dievs ir nepieejamā transcendence. Tomēr paliek noteikta atziņa, ka atklāsmes faktā Dievs kļūst pazīstams šinī pasaulē resp. vēsturiskā laikā. Bārtam „atklāsmē“ ir kāda mums nepazīstama (mazākais līdz šim to neviens nav formulējis) Dieva darbība, kas notiek viņpus laika robežas. Dievs pats ir atklājējs, bet viņš arī pats ir tas, kam atklājas. Atklāsmē ir Dieva runāšana pašam ar sevi — saka H. V. Šmits. Līdzšinējā teoloģiskā domāšanā ir pieņemts, ka viņpus laika robežas notiekošās darbības ir mums nezināmas un attiecas uz Dievu pašu. Bet darbības, kuŗas attiecas uz Dievu pašu, nav pieņemts apzīmēt par atklāsmi. Saprotais, ka ar šādu atklāsmes jēdzienu nevar samierināties, neizejot no praktiskās reliģiskās dzīves, nedz arī no teoloģiskās domāšanas. Bet ar neatvairāmu konsekvenci tas atļauj nostādīt visu kreātūru, neizslēdzot cilvēku, zem Dieva dūsmām, resp. nāves un pazušanas. Daudz ir rakstījuši par šo nepieņemamo un šauru atklāsmes jēdzienu arī paši šīs teoloģijas stiprākie pārstāvji. Es šeit gribu norādīt uz Brunneru, kuŗš nevar samierināties ar Bārta tiesātāju skatu uz pasauli, kas sakņojas šādā atklāsmes jēdzienā. Tāpēc viņš aizstāv dažus dabiskās teoloģijas elementus. Brunners Dieva atklāsmi saskata arī svētajos rakstos, Jēzū Kristū kā vēsturiskā faktā, par ko runāsim sakarā ar Jēzu. Viņš runā par per-

sonīgu atklāsmi, kas „nevarot būt nekas cits, kā nepieciešami personīga apslēpta saruna zem četrām acīm“. Brunnera un citu Bārta piekritēju, sevišķi Gogartena, pūles paplašināt atklāsmes jēdzienu Bārts arvien ir asi noraidījis un pat izsmējis, palikdams pie sava jaunā „atklāsmes“ jēdziena. Mēs nevaram, protams, noliegt kristīgā atklāsmes jēdziena un modernā pasaules uzskata diverģenci. Tā izpaužas pēc V. Vīznera (Wiesner) trijos virzienos: 1) vēsture ir relatīva, un ja vienreizēja atklāsmē notiek vēsturē, tad arī atklāsmē ir relatīva; 2) vēstures process nav viengabalains, tāpēc modernais pasaules uzskats nevar panest vienu absolūtu punktu, no kura būtu atvasināms pārējais vēstures process; 3) atklāsmes un prāta atziņas stāv noteiktā pretstatā. Šie ir trīs motīvi, kas, kā iepriekš minētais Bārta skolnieks saka, spieduši Bārtu radīt jaunu „atklāsmes“ jēdzienu. Šo triju motīvu dēļ, bēgdams transcendencē, viņš aizmirst, ka atklāsmē ir vēsturisks papildījums. To, ko cilvēks visā vēstures gaitā meklē un neatrod, tas tiek aizsniegts Dieva atklāsmē. Dievam ir jāatklājas, tas nevar notikt Dievam pie sevis, bet tam jānotiek priekš cilvēkiem, jo bezlaicīgās reālītātes paliek cilvēkam nepieejamas.

Bārta „atklāsmes“ jēdziens nekādā gadījumā nav biblisks. Es negribu nemaz šeit minēt tos daudzos gadījumus Vecajā derībā, kur Jahve tīri antrōpomorfā veidā ir parādījis gan priesteriem, gan praviešiem. Viņš ir stājies ar tiem personīgā sakarā — runājis, izdalījis pavēles u. t. t. Par to runā daudzas Jaunās derības vietas, piem. Jāņa ev. 17, 20. „Lai visi ir viens, itin kā tu, Tēvs, manī un es tevī...“, Jāņa ev. 10, 30. „Es un Tēvs, mēs esam viens“. Šeit nevar būt pārpratumu, ka Dievs svētajos rakstos ir atklājies cilvēkiem, t. i. praviešiem, priesteriem u. c. Bārts šinī gadījumā nevar lepoties ar savu „biblisko līniju“. Bārtam „neviens vārds, arī neviens bībeles vai Jēzus vārds, nevar būt atklāsmē, jo cilvēku vārds ir grēcīgs un nav atņemts tiesai, zem kuŗas stāv pasaule“.

Atklāsmes noliegšana, protams, ir reizē katras teoloģijas noliegšana. Tas, liekas, nekādi nebūtu savienojams ar tiem pravietiskiem vārdiem, kuŗus Bārtsveltījis nākotnes teoloģijai un baznīcai. Pagātne tomēr arvien saista pie sevis. Tāpēc arī Bārta jauno „atklāsmes“ jēdzienu dažs nopietns teo-

logs cenšas saprast parastā nozīmē. Bārts gan pats allaž ir aicinājis nostāties par vai pret sevi, bet nekropļot viņa uzskatus. Tas tomēr nav palīdzējis tādiem teologiem kā T. Bolinam (Bohlin), Dernem (Doerne), V. Kolfhausam (Kolfhaus) un daudziem jaunākiem Bārta skolniekiem. Viņi vēl joprojām ir runājuši par atklāsmi parastā nozīmē, aizmirdami, vai tīši ignōrēdami to, kas pie Bārta nesaskan ar viņu pašu domām. Mums stingri jāpatur prātā, ka šī teoloģija dibinās uz tezi par laika un mūžības radikālo šķiršanu, no kuŗas ar neatvairāmību izriet mūsu augšā uzrādītais „atklāsmes“ jēdziens. Ja arī, šādā atklāsmes jēdzienā dibinoties, grūti izveidot kādu teoloģisku sistēmu, tad jo vieglāk šeit Bārtam parādīties kā kristīgās ticības lieciniekam, un tas jau viņam ir galvenais.

2.

Dialektiskās teoloģijas izejas punkts ir Dievs. Patiesībā šī teoloģija atzīst vienīgi Dievu. Tāpēc arī nepieciešami iepazīties ar tās Dieva jēdzienu. Mēs nedrīkstam aizmirst, ka Bārts nekad nav gribējis radīt savu sistēmu. Viņš tāpēc aizbildinās, lai nemeklējot viņa rakstos kādu īpatnēju viedokli. Viņa viedoklis esot bibliskais viedoklis. Vispareizāk biblisko Dievu esot sapratis apustulis Pāvils. Tāpēc viņa pūles esot mūsu pašreizējo teoloģiju atbrīvojot no tiem uzskatiem, kuŗos Pāvils nepareizi saprasts. Viņš to arī pasaka savas Romiešu vēstules priekšvārdos: „Mūsu jautājumi ir Pāvila jautājumi, ja mēs paši sevi pareizi saprotam; un Pāvila atbildēm ir jābūt mūsu atbildēm, ja viņu gaisma mūs apgaismo“. Tā tad pēc šīs Bārta deklarācijas mums saprotams, ka mēs varam sagaidīt īstu biblisku teoloģiju un arī Dieva jēdzienu.

„Dievs ir nepazīstamais Dievs“. — „Viņa spēks nav ne dabas, ne dvēseles spēks, ne arī kāds no augstākiem un visaugstākiem spēkiem, par kuŗiem mēs kaut ko zinām, vai arī varētu zināt, ne augstākais no spēkiem, ne summa, ... bet visu spēku krīze, pavisam citāda...“ (R. 11.). „Viņš ir svešais...“ (R. 232.). Šāds Dievs nav nekādā sakarā ar cilvēku, cilvēks nevar viņu nedz atzīt, nedz pārdzīvot, vispār cilvēks nevar šādam Dievam tuvoties. Viņa atšķirība no cilvēka ir pilnīga. „Dievs ir tīrā robeža un tīrais sākums visam tam, kas mēs

esam, kas mums ir un ko mēs darām, bezgalīga kvalitatīva izšķirība no cilvēka un visam cilvēcīgam pretim stāvošs, nekad nav identisks ar to, ko mēs par Dievu saucam, kā Dievu pārdzīvojam, nojaušam un pielūdzam..." (R. 315.). „Tas, ko cilvēks šaipus augšāmcelšanās sauc par Dievu, ir raksturīgs ne-dievs“ (R. 15.). Ar to Bārts ir nostājies pret racionālo Dieva jēdzienu, kas iegūts teoretiskās atziņas ceļā. Tāpat ar augšējiem vārdiem viņš noraida pārdzīvojuma teoloģiju. „Dievs nav Dievs, ja viņa sākums nav cilvēka beigas“ (R. 166.).

Tā Bārts raksturo Dievu. Tas nav apgaismošanas laikmeta radītā absolūtā ideja, tas nav Hēgeļa objektīvais gars, tas nav Šleiermachera atkarības jūtas, vai Oto mysterium, ko cilvēks pārdzīvo. Šis Dievs ir pilnīgi svešais, par kuŗu cilvēks nevar nekā teikt, ko viņš nepazīst, ko cilvēks nevar pat pielūgt. Svešais Dievs ir dusmīgs Dievs. Šī svešā Dieva dusmas izteicas pasaulē. Tāpēc šai teoloģijai „... par visu svarīgāka ir mācība par Dieva dusmām“. Dusmīgs Dievs ir reizē radītājs un arī pestītājs. „Tā (t. i. pestīšanas vēsts) runā par to radītāju, kas ir mūsu pestītājs, un par to pestītāju, kas ir mūsu radītājs“ (R. 13.).

Tādu Dievu zīmē Bārts un iestājas par to kā par biblisku un paulinisku. Bet nav noslēpums, ka šāds Dievs nav ne biblisks, ne paulinisks. Bībele nepazīst tikai pilnīgi svešo Dievu, bet gan arī to, kas nāk sakarā ar cilvēku, tautu. Izraēļa tauta sauc Dievu par savu Dievu. Vēl skaļāk un pārliecinošāk tas izteikts Ps. 23. „Kungs ir m a n s g a n s, man netrūkst nekas“. Dievbijīgais ir pārliecināts, ka Dievs ir viņa vadītājs — gans, un ka viņam nekas nevar trūkt. Bībelē viens no pamata priekšstatiem par Dievu ir, ka viņš ar Izraēļa tautu stāv laulības attiecībās (Hozeja). Bārts pilnīgi klusē par Jēzus Dieva uzskatiem. Vispār Jēzus Bārta teoloģijā nevar sev atrast vietu. Jēzus labprāt runā par Dievu, to apzīmēdams par savu Tēvu. Neskaitāmos gadījumos viņš ir pieminējis savu Tēvu debesīs. B. Derriss (Dörries) pārbaudījis Bārta svētrunas un atradis, ka Bārts visā grāmatā lietojis Tēva vārdu tikai sešas reizes. Turpretim Jēzum Tēvs ir visbiežāk lietotais Dieva apzīmējums. Ja Dievs ir mūsu tēvs, tad viņš nav tālais, svešais, nepazīstamais. Taisni otrādi — tad viņš ir pazīstamais, kam

mēs varam ziedot visu savu uzticību. Viņš tad ir „mūsu patvērums bēdu laikā“. Ja Dievs ir mūsu Tēvs, kā tad viņš var būt pavisam citāds? Tad mēs esam viņa bērni, kuŗiem ir zināma līdzība ar savu Tēvu. Par to vēstī arī Gen. 1, 27., ka Dievs radījis cilvēku pēc savas līdzības. Arī apustulis Pāvils ir pazinis ne tikai svešo, bargo Dievu, bet arī Tēvu, kas gādā par saviem bērniem. Dievs šo bērnu dēļ ir sūtījis savu Dēlu, lai atbrīvotu tos no grēka un dotu iespēju kļūt par Dieva valstības mantiniekiem. Tā Rom. v. 8, 16—17: „Gars pats applicina līdz ar mūsu garu, ka esam Dieva bērni; bet ja bērni, tad arī mantinieki, proti, Dieva mantinieki un Kristus līdzmantinieki“. Ar augšējiem aizrādījumiem pietiks atziņai, ka Bārta Dievs nav bībeles Dievs, un nekādā ziņā Jēzus Dievs. Eichhorns ir atzīmējis, ka tie uzskati, ko Bārts atrod bibelē, ir sveši, tā līnija, ko viņš sauc par „biblisko līniju“, ir Bārta paša bibelē ielikta.

Bez šiem bibliskiem iebildumiem ir nācies dzirdēt vēl daudzus citus. K. Lēmanis šādu dalīšanu starp cilvēku un Dievu uzskata par negatavu domu augli. Nemaz ar jēgu nevar runāt par „Dievu par sevi“ (Gott an sich), bez reliģijas kā Dieva parādīšanās formas, tāpat kā nevar runāt par „reliģiju par sevi“ bez attiecībām ar Dievu. Svešais un dūsmīgais Dievs zaudē pilnīgi ētisko raksturu, un tas kļūst par tukšu metafizisku jēdzienu. Šādam „aukstam“ Dievam, kas pilnīgi svešs cilvēku praktiskai dzīvei, cilvēks nevar citādi tuvoties, kā teorētiskas domāšanas ceļā. Tā bēgdams un nosodīdams cilvēka cenšanos ar prāta līdzekļu palīdzību radīt Dieva jēdzienu, Bārts pats krīt pirmais pār šo paša celto šķērsli. Nevarēs aizmirst G. Vinša (Wünsch) vārdus: „Cilvēks vienmēr, izejot no savas eksistences un stāvot ar to sakarā, var runāt par Dievu tikai kā cilvēks un ne kā kas cits“. Mēs zinām, ka cilvēks var runāt par Dievu tikai kā cilvēks, bet viņš meklē vairākus ceļus, pa kuŗiem Dievam tuvoties. Ar to, protams, vēl nav izšķirts, kuŗš ceļš ir īstais, kuŗš neīstais. Šo ceļu novērtēšanā var ieņemt dažādus viedokļus. Viens var uzsvērt tīri teorētiskās atziņas skaidrības nepieciešamību, cits tam pretim var likt praktisko nozīmību un derīgumu. Nebūs viegli izšķirt, kas Dievu vairāk godā, vai Bārts, kuŗš vispirms par Dievu rada kādu teoriju ar kritiskās filozofijas palīdzību, vai

tas, kuŗš visu savu konkrēto darbību pakārto Dievam. Teorētiskās atziņas vārdā nav nekādas tiesības neatzīt konkrēto dzīvi. A. Kellers, runādams par Bārta Dieva jēdzienu, saka, ka pozitīvistu savu Dievu uzskatot par transcendentu, bet nenoliedzot immanenci. Liberālie atzīstot Dieva immanenci, bet nenoliedzot transcendenci. Bet Bārts tiem pretim sakot, ka Dievs ir tikai transcendants. Bārta uzdevums tad ir nolikt visu kreātūru, arī cilvēku, zem šī transcendentā bargā Dieva dusmām un parādīt, ka vislabākās domas, ticība un darbi pretim Dieva dusmām ir nolemti bojā ejai. Tas dažos ir radījis bargus pārmetumus. Nav viegli rādīt ainu par Bārta Dievu. Viņš ved mūs zināma veida nihilismā.

Beidzot, runājot par Bārta Dievu, ir vērts atzīmēt it pareizi izteiktās A. Mesera (Messer) domas: „Pēc visa tā mums ir jāpieņem tā paradoksā patiesība, ka Bārts ir sarakstījis pāri par 300 lp. biezu grāmatu par Dievu un viņa atklāsmi un tomēr viņš Dievu beidzot apzīmē par „nepazīstamo“ un „apslēpto“ Dievu. Ja visi šie uzzīmējumi nav bezjēdzīgas rakstu zīmes jeb skaņu veidojumi (flatus vocis), bet nozīmīgi vārdi, tad līdz ar to ir radīta rinda izteikumu par dievību, kas ir liela pozitīva zināšana par viņa iru un būtību“. Man gribas teikt vēl vairāk — Bārts ir ne tikai uzrakstījis biezu grāmatu par Dievu, viņa būtību, īpašībām u. t. t., bet viņš ir juties pats esam ciešā sakarā ar viņu. Viņš ir pat runājis kā Dieva aicināts pravietis, zinādams Dieva nodomus un plānus ar cilvēci (R. 324., 417.).

Runājot par Bārta Dieva jēdzienu, esam atraduši: 1) ka Bārts Dievu uzskata par pilnīgi transcendentu, kas ir radikāli šķirts no šīs pasaules. Starp laiku un mūžību, cilvēku un Dievu stāv nepārejama plaisa; 2) šāds Dieva jēdziens nav biblisks (arī ne paulinisks), bet tas radīts racionālā ceļā kritiskās filozofijas ietekmē. Tāds pasaulei radikāli svešais Dievs ir Bārta sistēmā nepieciešams tās viengabalainības dēļ.

3.

Apgaismošanas laikmeta filozofija redzēja centrā cilvēku, kas ar sava intelekta spēku bija spējīgs dot atbildes uz daudziem savas eksistences jēgas jautājumiem. Bez šaubām, šī

filozofija nenoliedza cilvēka sakaru ar Dievu, bet ierādīja viņam zināmu vietu cilvēka gara dzīvē. Šādi filozofiski meklējumi nepalika bez ietekmes teoloģiskā pasaulē. No vecluteriskās ortodoksijas ar centru Dievā 18. un 19. g. s. maiņā radās teoloģija ar centru cilvēkā (Šleiermachers). Šis virziens valda vēl līdz mūsu laikam, nākdams no Šleiermachera pār Ričlu (Ritschl), Trelču (Tröltch), Voberminu (Wobbermin) pie mums.

Šī apgaismošanas laikmeta radītā teoloģiskā virziena ass pretinieks ir ne tikai Bārts, bet visi dialektiskās teoloģijas pārstāvji. Ir veltīti pat speciāli darbi, lai satricinātu šīs teoloģijas pamatus. Tā Brunners savu darbu: „Wort und die Mystik“ ir veltījis Šleiermachera pozīcijas kritikai. Kaut arī šī kritika ir vienpusīga, tomēr jāatzīst, tā uzrāda arī vienu otru šīs teoloģijas vājāku vietu. Galvenais šinī cīņā ir centrā nostādīto cilvēku nobīdīt pie malas un tanī vietā, pēc vecluteriskās ortodoksijas parauga, likt Dievu. Brunners to domā panācis tādā ceļā, ka viņš uzsver cilvēka grēcīgo dabu, bet Bārts parāda savos teoloģiskos darbos cilvēkam zināmu ignōranci, par viņu nemaz nerunādams, vai arī tikai garām ejot pieminēdams (tā tas Romiešu vēstulē, tā dogmatikā). Tāpēc, ja mēs gribam gūt zināmu ieskatu par cilvēku šīs teoloģijas uztvērumā, tad jāņem vērā augšā uzrādītie apstākļi.

Mēs zinām tik daudz, ka cilvēks ir Dieva radīts, ka viņam ir zināma līdzība ar savu radītāju. Pēc tam cilvēks, izmantojot savu brīvību, ir kritis grēkā. Šis grēka lāsts viņam ir jānes, un tas viņu atšķir no Dieva. Cilvēku no grēka atpestījis Jēzus Kristus. Mēs bībelē arī lasām, kā Vecajā, tā Jaunajā derībā, ka cilvēks dažkārt ir stāvējis sakarā ar Dievu. Dievs viņam ir uzticējis zināmu uzdevumu izpildīšanu, devis norādījumus, kā to izdarīt, vai arī uzklaušījis tā lūgšanas. Svētajos rakstos taču ir arī norādījumi, ka Dievs ir iemājojis cilvēkos, tā Gal. v. 2, 20, „... es dzīvoju, bet tomēr ne es, bet mani dzīvo Kristus“.

Bārta teoloģijas tā sauktā bibliskā līnija arī šeit nav izturēta. Bārta cilvēks ir zīmēts daudz tumšākās krāsās. Cilvēks ir grēcinieks. Viņš ir pilnīgi pazaudējis savu līdzību ar Dievu. Tāpēc mēs visi esam notiesāti Dieva priekšā un mūsu esamība ir nejēdzība. „Miesa ir bezjēdzība. Bezjēdzība ir

šeit esamībā parādīties un esamība ir bezjēdzība: naidis pret Dievu, grēks, tā jēga, kas nav pakārtota Dieva baušļiem, ko nevar pakārtot, bet kas taisni pretēji parādās reliģijā, kā šis esamības nejēdzība (R. 266.)". Šinī laikā, lietu un cilvēku pasaulē, mēs esam notiesāti... Te mēs piederam nāvei... (R. 267.). Bārts saka vēl vairāk: „Bet no Dieva skatoties cilvēks ir jautājums, neiespējamais un nerrs“ (R. 468.). Lielo traucējumu vairs nevar griezt par labu, tas skar svētos un cūkas“ (R. 468.). Saprotams, ka tāds cilvēks ir Dieva ienaidnieks. „Cik tālu mēs mēs esam, mēs esam un paliekam Dieva ienaidnieki, no dabas sliecamies Dievu un mūsu tuvākos ienīst, nekādā ziņā debesu valstības pilsoņi un mantinieki, bet no pamatiem tās kavētāji un grāvēji“ (R. 141.). Mēs varētu mēģināt Bārtu saprast tādā kārtā, ka mēs teiktu: patiesi, tāds, kādu viņš augšā raksturo cilvēku, ir nekristīgais (vai Pāvila valodā — vecais cilvēks). Bet mēs taču pazīstam kristīgo cilvēku, mēs pazīstam divinētos cilvēkus, mēs zinām arī par atdzimušajiem cilvēkiem. Arī šādu iespēju viņš noliedz, jo „nav ne svētāku, ne mazāk svētu cilvēku“ (R. 32.). Arī reliģiskais cilvēks pieder šai pasaulei, un var vienīgi zināt, ka viņš pieder nāvei (sal. R. 252.). Tas cilvēks, kas uzdrošinās runāt par Dievu un justies zināmā sakarā ar viņu, ir laupītājs, jo viņš „tver ārpus viņam nolemtās nāves līnijas pēc nemirstīgā nepazīstamā Dieva, laupa viņam to, kas viņam pieder un nostājas viņa līnijā. Dievu viņš nostāda savā tuvumā“ (R. 226.). „Ciktāl cilvēks saņem Dieva atklāsmi, viņš nevar būt cits, kā Dieva „dusmu trauks“. Viņš ir nespējīgs pat par Dievu tikai domāt, viņam sekot, vai citu ko darīt, kā Dievu kompromitēt. Viņš nevar neko citu pārdzīvot, kā viņam no Dieva jāmirst“ (R. 343.).

Tāds ir Bārta cilvēks, par kuŗu Derriss saka: „Mums ir atklāti jāapgalvo, ka mēs nevaram labi priekšstatīt, kā tāds radījums var savam radītājam darīt godu un kā visspēcīgajam pie tāda var būt kāda patika. Šis radījums ir viņam vienkārši neizdevies“. Tāds ir tikpat ass pretējais apgalvojums. Lai kam gan visvairāk pret šādu cilvēka novērtējumu ir uzstājies E. Brunners, it sevišķi jau pieminētā cīņas rakstā Natur und Gnade, bet arī jau agrāk. Brunners aizstāv vēsturisko grēka izcelšanās uzskatu pretim psiholoģiskajam, tomēr viņš neiet

līdz galam. Viņš pārmet Bārtam, ka pēdējais pārāk pazemojis cilvēku, vērtēdams viņu līdzīgi pārējai kreātūrai. Cilvēks nav truncus et lapis, bet cilvēks, t. i. par Dievu kaut kā zinoša būtne. Viņa zināšana par Dievu ir viņa cilvēka esamība, lai cik maza un nepilnīga tā būtu. To neviens nav apstrīdējis, tas ir consensus christianus. Bārts ir pret to.

Domājot par Bārta cilvēku, nevar palikt apslēpts, ka viņš to redz ne tādu, kāds tas īstenībā, bet skatītu no zināmas, jau iepriekš pieņemtās pozīcijas. Šī pozīcija ir atziņa, ka cilvēks ir grēcinieks. Bārts mīl daudz runāt par grēku dažādās variācijās. Liekas, īsti cilvēks ir radīts taisni tādēļ, lai viņš kā uzskatāms priekšmets sevī katram atgādinātu kādu neuzskatāmu metafizisku esamību — grēku. Mums ir zināms cilvēka grēkā krišanas stāsts (Gen. 3.). Mēs negribam uzturēt apgalvojumu par cilvēka grēcīgo dabu un tās sakaru ar pieminēto mītu. Ne vēsturiskā, bet psiholoģiskā grēka izpratne stāv tuvāk mūsu uzskatiem. Patiesi, ir jāpiesienas L. Kēleram (Köhler), kas saka, ja mēs Jēzus laikā būtu jautājuši grēciniekiem un muitniekiem, kāpēc viņi ir grēcinieki, tad viņu atbilde nebūtu, tāpēc, ka mēs esam Ādama pēcnācēji, bet gan tāpēc, ka mēs nepildām bauslību. Tas rāda grēcīguma psiholoģisko pamatojumu. Tāpat Jēzus sludinājumā grēkā krišanas stāstam neesot vietas, un tā neesot arī nejaušība. Grēkā krišanas stāsta lielā stunda sitot ar Pāvilu, kas to sapratis kā vēsturisku faktu. To pieņēmis arī Bārts, bet ar pārlaibojumu tanī ziņā, ka vēsturiskais grēkā krišanas notikums ir tikai kā pārļaiciska, sen notikuša fakta atkārtojums. Grēks īsti nav pamatots tā tad šinī vēsturiskā faktā, bet jau metafiziski. Grēks ir metafiziska reālitate. „Grēks ir spēks, tas spēks, zem kuŗa stāv šīs pasaules cilvēks“ (R. 145.). „Grēks ir notikums laikā, kas norāda gadījumu, kas stāv aiz visa laiciskā“ (R. 140.). Grēka dēļ cilvēkam jāmirst. „Tas ir pirmatnējais neuzskatāmais grēks, kuŗa dēļ pasaulē ienāca nāve. Tā ir cilvēku attiecību pārkāpšana, kas raksturotas kā dzīvība. Tas ir kā vaina: grēks, kā liktenis: nāve“ (R. 147.). No šī metafiziskā grēka „šinī pasaulē, uz šīs zemes un zem šīm debesīm nav atpestīšanas, nav tiešas dzīves. Atpestīšana ir tikai pestīšanas dēļ. Bet pestīšana iespējama tikai ar nākošo dienu, kad būs jaunas debesis un jauna zeme“ (R. 147.).

Šādam Bārta uzskatam nevaram pieslieties. Lielākie iebildumi stāv sakarā ar evaņģeliju. Lai arī cilvēks arvien ir saistīts savā nespēkā, tomēr Jēzus ir viņam uzticējies un uzticējies visai svarīgus uzdevumus. Jēzum cilvēks nav Dieva „dusmu trauks“, bet gan strādnieks, kas aicināts strādāt viņa kalnā, vai arī tās perles īpašnieks, ko viņam uzticējies Dievs. Cilvēkam — Pēterim Jēzus uztic ganīt savas avis. Vēl vairāk, apspiestos, nonicinātos, slimos un vārgos cilvēkus viņš aicina realizēt Dieva valstību. Ar grēciniekiem kopā dzīvodams, viņš aicinājis tos ārā no vecās, tumšās dzīves pretim jaunai, gaišākai. Bērniem viņš apsolījis debesu valstības mantošanu. Tas raksturo Jēzus ticību labajam cilvēkā. Nekādā gadījumā Bārta uzskats par cilvēku nav evaņģelisks.

Pret Bārta cilvēka izpratni ir celti daudzi iebildumi. Tāds ir devuši bez iepriekš minētajiem arī H. V. Šmits, Bolins (Bohlin), Kēnšerpers (Kenscherper), Derne, Raģacs, Vinšs u. c. Visi iebildumi saistās ar Bārta pārāk zemo cilvēka novērtējumu un grēku. Augšā minētie autori ir pret grēka metafizisko izpratni. Bolins, tāpat Vinšs grib saprast grēku reliģiski un ētiski. Vinšs sevišķi vēršas pret Bārta tezi, ka pati griba dzīvot ir jau grēks.

Saprotams, ka zem Dieva dusmām stāvošais cilvēks nav spējīgs realizēt arī to pienākumu, ko viņam uzlicis Jēzus, t. i. mīlēt savu tuvāko. Bārta gan runā par mīlestību, to šķirdams divējādi. Vienu viņš apzīmē par erotu un otru par agapi. Erots cilvēku ved projām no Dieva, dara to pašapzinīgu un iedomīgu. Ar to cilvēks sacelšas pret Dievu, jo viņš cerē tā iegūt savai dzīvei jēgu un nemirstību. Agapē Bārtam ir tā mīlestība, ar kuŗu Dievs mīlē cilvēku, bet kuŗa nekad nerealizējas, kaut pa daļai, pie cilvēkiem pašiem. Tāpēc arī Bārta agapē nekādā ziņā nav aktīvā kristīgā mīlestība, kas arī sīkākajam un mazākajam radījumam dod jēgu, bet gan kāda ideja, kas pieder teorētiskajai atziņas pasaulei. Tā nesniedzas iekšā konkrētajā parādību pasaulē.

Šāds cilvēka novērtējums, kas noliedz viņa zemes eksistencei jēgu un nedod arī nekādu pozitīvu izeju, kā vien tiek ties pēc nāves, nevar cilvēku vest citur kā pie sevis un visas kreatūras noliegšanas.

(Turpmāk beigas.)

Dr. V. Sanders

Par liturģijas reformēšanas jautājumu.

Nav noskaidrots, kā un kad liturģija resp. liturģiskais dievkalpojums kristīgā baznīcā izcēlies. Līdzšinējie pētījumi noveduši pie rezultāta, ka kristīgais kults ir radies agrāk nekā raksti.

No savas puses aizrādu, ka evaņģelijos un pārējos jaunā testāmenta rakstos atrodamas liturģiskās formulas. Visiem zināmi „Mūsu Tēvs“ beigu vārdi, jo tam ir valstība u. t. t., kas neapšaubāmi ņemti no dievkalpojuma kārtības. Tāpat vērojams, ka ap. Pauls savās vēstulēs izmantojis vārdus, kurus lietoja dievkalpojumos, piem. Rom. 11, 36: Viņam lai ir gods mūžīgi! sal. Rom. 16, 27 jeb sveiciens: žēlastība lai ir jums u. t. t. Ef. 1,2, Gal. 1,3 un citās vēstulēs. H. Līcmanis ir tanīs domās, ka liturģijā dziedāja vai lasīja vārdus: viņš pats sevi iztukšojis un kalpa ģīmi pieņēmis u. t. t. Fil. 2,5—11 jeb Tim. 3,16:

Dievs parādīts mierā,
taisnots garā,
eņģeļiem skatīts,
tautām sludināts,
no pasaules ticēts,
gavilēm uzņemts¹⁾.

Nav šaubu, ka varētu uzrādīt jaunā testāmentā daudz tādu vietu, kas atgādina liturģiskās formulas. Bet tas nav mūsu uzdevums. Pietiek ar minētiem piemēriem, kas jau pietiekami liecina par to, ka kults kristīgā baznīcā pastāvēja, pirms raksti tika sastādīti, un tomēr ir pausti atsevišķi liturģijas vārdi.

No otrās puses saka par kristīgo dievkalpojumu, ka tas pārņemts pa daļai no jūdu sinagogālās kārtības, pa daļai no citu reliģiju kultiem. Ir mēģināts pierādīt kristīgās liturģijas atkarību kā no jūdaisma, tā no persiešu, ēģiptiešu un citām re-

¹⁾ H. Lietzmann, Messe und Herrenmahl 1926.

liģijām. Jēdziens „mistērija“, ko bieži lieto ap. Pauls, rāda, cik viņu lielā mērā ietekmējušas hellēniešu mistēriju reliģijas²⁾.

Analizējot liturģijas elementus kristīgā dievkalpojumā, tiešām jākonstatē jūdaisma ietekme. Vārdi amen, allēluja, ozianna, Abba, Jehova, Kungs Cebaot un citi ir ieviesušies no jūdiem. Sinagogālā kultā parasti piesauca Dieva vārdu, kā arī vispāri dievkalpojums iesākts Dieva vārdā, kā mūsu agendā Mt. 28, 13 stāv: Dieva tā Tēva, tā Dēla un tā Svētā Gara vārdā. Ebrējiski: „karā bešēm Javē“. Tamdēļ arī pirmkristiešu liturģijās (Tā) Kunga vārdam τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ir svarīga loma.

Šinī sakarā jāpiezīmē, ka termins „ὄνομα“, latv. vārds, sastopams arī hellēniešu mistēriju reliģijās. Tur tam piemita maģiskais spēks. Nav izslēgts, ka arī kristieši pieņēma šo uzskatu. Salīdzināšanas dēļ interesanti minēt piem. Ap. d. 4, 12: jo nav dots cits vārds (ὄνομα) apakš debess cilvēkiem, kurā mums būs būt glābtiem, jeb 10,43: caur viņa vārdu ikviens, kas tic uz viņu, dabūs grēku atļāšanu, sal. 3, 16. Jāņa rakstos uzsvērtā ticība vārdam. Jāņ. 3, 38: ... tāpēc ka nav ticējis uz vienpiedzimušā Dieva dēla vārdu; arī 1. Jāņ. 3, 23; 5. 13. Tā izskaidrojams, ka vispār jaunā testāmentā Jēzus vārdam piešķirta liela nozīme. Pat Jēzus mācībā kā pie Jāņa, tā pie sinoptiķiem sastopami tam līdzīgi izteicieni. Piem. Jāņ. 14,13: Ko jūs lūgsiet manā vārdā (ἐν τῷ ὀνόματι μου), Mt. 7, 22: vai mēs tavā vārdā neesam nākošās lietas sludinājuši? u. t. t. A. Sēbergs saprata onoma jēdzienu kā visu to lietu kompleksu, kas piederēja pie ticības apliecības. Tam nevar pieslieties, jo visas minētās rakstu vietas runā preti šādai izpratnei. Bet gan būs pareizi apgalvot, ka onoma jēdziens vēlāk ticis uzņemts ticībā, resp. kulta formulās. Kā gaišs piemērs šinī ziņā ir Mt. 28, 19 misijas vārdi. Man šķiet, ka šie mums ir darīšana ar kaut kādu mistēriju; visas burvības, orākulus un zilēšanu bija parasts paust kaut kādā augstākā vārdā, kam ticēja. Augšējie citāti to apstiprina. Tikai varētu jautāt, vai Jēzus patiesi tādā veidā būs runājis? Salīdzinot visas parallēlās rakstu vietas,

²⁾ Reitzenstein, Die hellenistischen Mysterienreligionen 1927.

jāsecina, ka visi izteicieni ar onoma jēdzienu nav pirmatnēji³⁾. Bet par to šinī vietā nav tuvāk jāizsakās.

Apskatot citur liturģijas elementus, jāapstājas pie tā saucamās sveicināšanas — salutatio. Mūsu dievkalpojumā tā atkārtojas divas reizes. Sakne tai meklējama jūdaismā. Pazīstamais Boasa sveiciens plāvējiem: „Jāve ar jums“ Rut. 2,4 ir pieņemts tagadējā liturģa sveicienā, turpretī plāvēju atbilde „Jāve lai tevi svētī“ ir grozīta. Paula vēstulēs tā skan: Lai Kungs Jēzus Kristus ir ar t a v u g a r u 2. Tim. 4,22, sal. Gal. 6,18; Fil. 25. Tika lietoti arī citi sveicinājumi, kā piem. „miers ar jums“ — pax vobiscum. — Jāpiezīmē, ka arī citās reliģijās sveicinājumu formulas nav bijušas svešas, no kurām viena otra pārgājusi kristīgā kultā. Citādi jau ar doksoloģiju un glōriju. Katrā reliģiskā kultā ir savs īpatnējs Dieva godināšanas veids. Bet mūsu dievkalpojumā specifiskās Dieva godināšanas trūkst. Pat Lūk. 2,14 gods Dievam augstībā nav nekāda kristīga Dieva slavināšana, jo atgādina Pv. 93, 41, 148, 1. Laik. 18, 17. Šie paši vārdi atkārtojas pie Jēzus iejāšanas Jeruzalemē un tā tad bija toreiz vispār pazīstami Dieva slavināšanas vārdi, kamdēļ nav uzskatāmi par kaut kādu eņģeļu dziesmu.

Arī antifōnijas un rezponzorijas ir tapinātas no sinagōgālās dievkalpošanas, kā piem. pateiciet tam Kungam Pv. 107,1 jeb Kunga vārds lai ir slavēts Ijab. 1,21. Korā jeb draudzes atbilde — kā bijis sākumā, tagad un vienmēr no mūžu mūžos var tikt reducēta uz izteicieniem vairākos psalmos „vienu mēr“, „mūžīgi mūžam“, piem. 34,2; 45,18; 145,2 un citos. Tāpat orientāliskās liturģijās varam lasīt vārdus: sicut erat in principio εἰς τοὺς αἰῶνας⁴⁾.

Tālāk svarīgu vietu liturģijā ieņem grēku sūdzēšana confiteor absolutio. Varēja sagaidīt, ka kristīgā kultā būs izstrādājies īpatnēja grēku sūdzēšanas formula, bet tādas tur nav. Pa lielākai daļai visi teksti, kas tiek lietoti grēku sūdzēšanā, nāk no Vecās derības, galvenā kārtā no psalmiem. Tā piem. svētīgi, kam grēki ir aplāti 32, 1; šķīsti mani no grēkiem, radi iekš manis šķīstu sirdi 51, 9, 12; žēlīgs un lēnīgs ir tas Kungs 103,8 u. t. t. Tas Kungs psalmā ir visur Jāve, kas piedod visus grē-

³⁾ Arī Paula vēstulēs redzam, kāda nozīme piešķirta Jēzus vārdam. Sal. Ef. 1,21; Fil. 2,9—10; 2, Tim. 2,19.

⁴⁾ Tāpat Paula vēstulēs piem. Ef. 3,21; Gal. 1,5; Fil. 4,20.

kus. Tulkojumos Jāves vietā lika vārdu Kungs „jo Dievs un nereti to attiecināja uz Jēzu.

Še jāmin paraša lasīt sinagōgās lekcijas no Vecās derības un dot tām attiecīgu izskaidrojumu mikrā un midrāš. Pēc šīs parašas arī mūsu kristīgā draudzē pamazām izstrādājās tā saucamās perikopes⁵⁾. Pirmā laikā vēl nebija tie teksti, kas tika izmeklēti un sastatīti saskaņā ar baznīcas gadu. Nav vienmēr skaidra ideja un pamats tekstu sagrupējumā⁶⁾. Arī tagadējās perikopēs redzami visādi trūkumi⁷⁾.

Kas attiecas uz ticības apliecību, tad, domājams, ka tā izveidojās no zvērastu formulām, kādas lietoja uzņemot draudzē. Tādas pastāvēja sevišķi pie jūdiem, bet arī citu tautu reliģijās. Ir zināms, kā pirmkristiešu draudzē dievkalpojumos iztika bez zvērastiem un ticības apliecināšanas. Tikai V. g. simtenī 476. gadā Antiochijā ievēda liturģijā nic.-konstantīnopolitānisko tic. apliecību. Orientāliskās draudzēs to savienoja ar sv. vakariņu un brāļu skūpstu. Ap. XI. g. simteni credo uzņēma oficiāli romiešu mesē. Sākumā ticības apliecībai bija polemisks raksturs, vēlāk tai sekoja apoloģiskā un didaktiskā nozīme⁸⁾.

Ikkatrs dievkalpojums noslēdzas ar svētīšanu. Kā tāda pieņemti pazīstamie tā saucamie Arona svētīšanas vārdi: Jāve tevi svētī un pasargā u. t. t. 4. Moz. 6, 23—25. Kā svētīšanu mēdz arī dažos gadījumos un kazuālīgās lietot ap. Paula vārdus, piem. miera Dievs lai tevi svētī u. t. t., Tes. 5, 23 jeb Dieva miers, kas ir augstāks u. t. t. Fil. 4, 7, bet šiem vārdiem pēc būtības ir vairāk sveiciena raksturs. Bez tam tie ir parafrāzētie jūdu miera novēlējumi, kuriem par pamatu ir pazīstamais sveiciens: šalēm lachēm — latv. miers ar jums. Specifisku kristīgu vārdu mums nav.

Kopā saņemot, izrādās, mūsu dievkalpošanas kārtība viscaur reducēta uz jūdu sinagōgālo kultu, kurā ieplūduši svešu reliģiju un mistēriju elementi⁹⁾.

⁵⁾ Rendtorff, Die Geschichte des christl. Gottesdienstes lp. 28.

⁶⁾ Steinmeyer, Homiletik 1901 lp. 67.

⁷⁾ Sal. manu ref. Par agendas trūkumiem 2. p.

⁸⁾ Achelis, Praktische Theologie. Das Glaubensbekenntnis.

⁹⁾ Loerschke, Jüdisches und Heidisches in chirstl. Kult 1910.

Pie šādas atziņas nonākuši, jautāsim, vai būtu vēlams palikt joprojām pie tagadējās liturģijas, kaut kā to modificējot, jeb būtu laiks atraisīties no jūdaisma ietekmes un izveidot patiesi kristīgo dievkalpojumu?

Vispirms mēdz atbildēt, ka nav jāgroza tagadējā liturģiskā kārtība, jo tā, attīstījusies vēsturiskā gaitā, mums ir kā atstāts mantojums no pirmkristiešu laikiem. Kā tāds tā pieder tradīcijai un paliek neaizkarāms svētums uz visiem laikiem. Pie tam nav jāraugās uz to, vai tanī iejaukušās svešas ietekmes. Protams, mēs teiksim, tradīcija ir laba lieta, kas mums jāsargā, bet tikai tad, ja mēs to patiesi saprotam un izjūtam, vēl vairāk, ja tā saskan ar Kristus garu un tā tad ir mūsu ticības manta. Cita lieta, ja tā nav pirmatnīga un ir izaugusi no citām reliģijām. Tad tā nespēj uzturēties.

Otrkārt aizrādu, ka kulta ziņā nav nekā pilnīgi pastāvīga, negrozāma. Taisni vēstures gaita liecina, kā dažādi izveidojušies reliģiski kultī — katrā tautā īpatnēji. Tas atkarājas no parašām, gaumes un saistās katru reizi ar pastāvošiem uzskatiem vai ticējumiem.

Treškārt uzsver, ka tagadējā liturģijā trūkst vienotājas idejas. Kas ir pie mums dievkalpojums? Nevar teikt, ka tas būtu upurēšana jeb misticisma piekopšana. Nevar arī teikt, ka tā būtu kalpošana Dievam. Bet vārds liturģija — (griek. *υλειουργία*) nozīmē latviski kalpošana. Ar kristietības garu nesaietas ne upura, ne kalpošanas ideja. Pēdējā ir pavisam nepiemērota un atgādina idolatriju¹⁰).

Jāsaka, ka pirmā kristīgā draudze attiecībā uz kultu nekā pati nebija producējusi. Jūdu kristieši pieslējās visnotaļ jūdu dievkalpošanas kārtībai. Tur, zināms, bija savī iemesli. Vispirms, Jēzus nekā sevišķa par dievkalpošanas izpildīšanu nebija mācījis un noteicis. Otrkārt, kristieši, gaidīdami drīzu pasaules galu un Jēzus paruziju, nekā jauna kulta ziņā nav spējuši izkopt. To vienā ziņā var nosaukt par gara nabadzību. Bet

¹⁰⁾ Grieķu valodā ir vairāki sinōnīmi vārdi, kas apzīmē kalpošanu, piem. *λατρεῖω*, *ὑπηρετέω*, Platōns savā dialogā „Eitifrons“ tos lieto, runādams par reliģisko kultu. Viņš zobojas par to, ka cilvēki grib kalpot dieviem, ziedojot dāvanas jeb izpildot kaut kādu „dienestu“, it kā tās viņiem vajadzētu. Viņš jautā Sōkrata personā *τις ἡ ὠφέλεια ἀπὸ τῶν δῶρων* Eytht. 15.

tāda pati gara nabadzība parādās vēlākā laikā. Pat mūsu baznīcas tēvs Mārtiņš Luters, kas citādi gan reformējis un atjaunojis kristīgu ticību, liturģijas virzienā nekādus jaunus ceļus nav gājis.

Palikdami pie līdzšinējās jūdu liturģijas, mēs radām nevēlamu sastingumu. Mēs novelkam robežas tālākai garīgai attīstībai. Ja Jēzus arī nav izteicis, kādai jābūt kristīgai dievkalpošanai, tad tomēr no viņa mācības var smelt aizrādījumus, kādā garā un virzienā tā izkoptama. Kults ir ārējā forma, kuŗa vienmēr var mainīties. Tamdēļ labi, ka Jēzus par to nav devis nekādas direktīvas. Tā mums augstais meistars ir atstājis brīvas rokas attiecībā uz dievkalpošanu izstrādāt vienmēr labākus un pilnīgākus veidus.

Man šķiet, ka, runājot par liturģijas reformēšanu, jāizšķiras, kas ir kristīgā kulta ideja, kuŗa liekama par pamatu ikkatrai dievkalpošanai?

(Turpinājums sekos.)

Cand. theol. A. Krauklis

Kungu baznīcu, vai tautas baznīcu?

Mūsu dienās diezgan bieži dzird pacelam jautājumu par nacionālās baznīcas izveidošanu, ienesot kultā jaunas, latviskākas formas, dziesmās īstu latvisku daili un izjūtu, bībeles tekstā arī skaidru, valodas likumiem atbilstošu valodu u. t. t. Tas viss bez šaubām ir dienas jautājums, un šinī lietā ir lieli uzdevumi. Tomēr šeit negribu runāt par šīm vairāk ārējām lietām, bet gan par kādu citu latviskojamu elementu mūsu reliģiskajā dzīvē, kas jau arī tiek veidots, bet kas dažu apstākļu dēļ tomēr vēl kaut kur iestidzis vai arī piemirsts, kādēļ netop virzīts uz priekšu. Tas ir jautājums par mūsu baznīcas garu un tā sastāvdaļām, kas nepārprotami uzrāda vēl ļoti daudz svešu, mūsu tautai nepieņemamu elementu. Mums daudzkārt jābrīnās par reliģijas seklumu vienā vai otrā draudzē, arī par tikumības neapskaužamo līmeni tautas plašākās masās, bet mēs nemēģināsim pieiet šai lietai no vēsturiski-ģenētiskā viedokļa, kādēļ daudziem atliek tikai visu to asi nosodīt un uzvelt mūsu

tautai asus pārmetumus. Bet kā viņa pie tā tikusi? Kur ir sakne vienai vai otrai parādībai vai ļaunumam? Mana pārlicība, ka tā meklējama mūsu tautas nesenajā un arī senākā vēsturē, un nepavisam ne mūsu tautā kā tādā, arī ne kristietības būtībā, kas mūsu tautu un tās īpatnības nemaz neapdraud, jo Kristus mācība ir vispārcilvēcīga un pārnacionāla, tās sastāvdaļas skar cilvēku kā tādu, lai pie kādas rases vai tautas tas arī piederētu. Kristietībai ir tiesības būt pārnacionālai, jo tās sastāvdaļas, līdzīgi zinātnei, pieder visai cilvēcei, visām iespējamām cilvēku šķirām un rasēm. Tomēr ir bijuši faktori, un ir arī tagad, kas kristietībai uzliek savu zīmogu, nodarbinot to citā sfairā, kalpinot to citam nolūkam.

Mūsu tauta lielāko daļu savas kristīgās vēstures ir pavadījusi, diemžēl, šinī zināmu tautu un zināmu šķiru ietekmētā kristietībā, kādēļ arī tā savā būtībā bieži jutās tanī sveša. Nebūs par daudz sacīts, ka latvju zemītē kristīgā baznīca ir bijusi kungu baznīca, un ka tanī tika realizēta pirmajā vietā kungu griba, tad arī valsts varas griba, un beidzamajā vietā palika kristietības īstenība vai pat bieži pavisam tās nebija. Kāda bija kungu morāle jeb tikumība — nav nekāds noslēpums. Nav nemaz tik sen, kad mūsu tauta to piedzīvoja ļoti spilgti. Kad to atgādina kādam tā laika valdītājas šķiras un tautas loceklim, — tas nevērīgi atmet ar roku, piedēvējot tādās runas tautas fantazijai. Tomēr mūsu rakstnieku daudzkārt izmantotā viela par kungu morāli mūsu zemē nav izdomāta, jā, diemžēl, tā ir īstenība, patiesība, tās ir drusciņas no vēl daudz ļaunākiem faktiskiem apstākļiem.

Šinī vasarā kādā Kurzemes draudzē man bija pārrunas ar kādu rentnieku, kuŗš savos agrākos dzīves gados bija bijis par muižnieka kučieri. Viņš personīgi bija novērojis daudz lietu, kuŗas tad arī atstāstīja.

*** muižā Kurzemē par īpašnieku un neaprobežotu valdnieku bijis kāds N. Nemaz nerunājot par viņa dzīvi un darbiem, kas bija veidota parastajā muižnieku stilā, pārsteidz viņa reliģiskās dzīves saturs. Viņš ievēdis savā draudzē drakōnisku likumu: jaunavām, kuŗas gribējušas iet iesvētes mācībā, bijis jānāk pie viņa uz muižu vēlā vakara stundā zināmos nolūkos. Par pretošanos nav varējusi būt runa. Mācītājs arī nekā nedarījis pret šādu muižnieka izturēšanos, bet bi-

jis viņa iegribu kārtotājs. Reiz tomēr kāds jauns atnācējs mācītājs protestējis pret šo varmācību. Kāda iesvētījamā jaunava iznākusi no muižnieka guļamistabas pilnīgi sakropļota un samocīta, būdama pakļauta muižnieka necilvēcīgajam sadismam. Mācītājs muižnieku iesūdzējis tiesā. Prāva ilgusi 15 gadus, kamēr mācītājs, piedzīvodams šīs prāvas dēļ daudz dažāda ļaunuma, kā arī trūkumu, miris, līdz ar ko prāvu vinnējis muižnieks. Pie šā paša vīra reiz atnākusi kāda cita nozīmētā iesvētījamā jaunava un katēgoriski atteikusies pakļauties viņa iegribām. Pēdējais gribējis lietot pātagu, lai viņu aizvestu uz savām telpām. Tad jaunava viņam pateikusi: „Lielskungs, es esmu jūsu meita, un tādēļ nevaru pie jums iet.“ Šinī gadījumā muižnieks tomēr piekāpies, kaut gan gadījums runā pietiekami skaidru valodu par minētā barona morāli. Par pazīstamajām „pirmās nakts tiesībām“ zina arī Vakareiropa no saviem tumšajiem viduslaikiem, kas pie mums, diemžēl, bija vēl atrodamī XIX. gadsimtenī. Tomēr par tik cinisku muižnieka rīcību laikam gan tur nebūs dzirdēts.

Kas varēja izaugt no šādas saknes? Vai tur varēja gaidīt tikumisku paaudzi? Vai tur varēja meklēt cilvēkus, kas cienī mūsu sesto bausli, par šī baušļa izpratni no Jēzus viedokļa nemaz nerunājot? Kas tad tādos apstākļos bija baznīca? Taču ne kristietības, bet kungu varas sludinātāja. Mācītājs bija muižas, bet ne Kristus kalps. Un rezultāts no visa tā ir, ka daudzos mūsu novados mūsu baznīca vēl līdz šim laikam nav paguvusi kļūt par tautas baznīcu, bet arvienu vēl turas senās kungu baznīcas stilā, t. i. tauta nejūtas tanī kā savā elementā, viņai jāredz mācītāja personā kungs, kas tai grib pavēlēt, grib par to valdīt, un nejūtas ar to pilnīgi viens. Tie mūsu tautas mācītāji, kas tiešām bija tautas cilvēki, guva arī tautas nedalītu piekrišanu un, galvenais, iespēja vairāk kā citi. Tomēr neskatoties uz to, arī mūsu dienās dzird izsakām domas, ka prestiža jautājums ir svarīgāks par visu citu. Ko par mācītāju domās, ja viņš uzmeklēs kādu cilvēku mājās? Vai tas viņu nepazemos tautas acīs? Vai viņš nebūs zaudējis savu cieņu? Tās ir atliekas no vecās kungu baznīcas gara. Tādam prestiža cienītājam būs jāpiedzīvo, ka senos laikus pieredzējušie sirmgalvjī nāks pie viņa, kā senos kungu laikos, un skūpstīs roku vai piedurkni, kas āriņi

nemot liksies varbūt pazemīgi un pieklājīgi, bet kas savā saknē nesīs līdzī veco rūgtumu un lielo plaisu starp tautu un tās mācītāju.

Reformējot mūsu baznīcu nacionālā virzienā, mēs nedrīkstam atstāt neaizkartu šo veco kungu baznīcas rēgu, kas atgādina arī senās kungu tiesības, kaut vai pie iesvētījamām jaunavām un līgavām. Mācītājam jāmiļ katrs tautas loceklis ar kristīgu pašuzpurēšanos, tad arī tauta miļēs baznīcu un tās kalpu un ņems no tā labu priekšzīmi visās lietās. Jēzus tā darīja, ar ko uzvarēja bez ieročiem visas pasaules reliģijas, jo taisni šīs pieejas tautai, mazajiem ļaudīm, citās reliģijās trūka. Pretstatā atradās farizēji, kuŗu acīs mazie ļaudis daudzkārt nedrīkstēja rādīties.

Dažs saka, bez pienācīgas uzstāšanās neesot nekāda respekta. Man šķiet, mīlestībai ir daudz lielāks respekts, kā arīšķīgam kundziskumam, kas saista vienīgi ārīgi, acu priekšā, bet sirdī rada rūgtumu. To spilgti pierāda šāds piemērs: Kādam mācītājam pa tālruni piezvana viņa draudzes loceklis un uzrunā to nevis par mācītāju, bet uzvārdā. Mācītājs nemaz neievēro, ko draudzes loceklis viņam saka, un atcērt strupī: „Jā jūs mani neuzrunāji par mācītāju, tad es ar jums nemaz nerunāju!“ un noliek trūbiņu. Pēc tam mācītājs pats atstāstīja šo gadījumu citiem, uzsvērdams, ka tā viņš esot izglābis savu prestižu. Bet mācītājs nemaz nezināja, kas notika īstenībā. Minētais vīrs bija draudzes padomes loceklis un ierosināja pret viņu padomē veselu virkni pamatotu sūdzību, kas viņam vēlāk tapa liktenīgas, šodien minētā draudzē viņš vairs nedarbojas. Cīņa starp mācītāju un draudzes padomi bieži vien notiek šī vecā kungu baznīcas rēga dēļ. Un ja arī notiktu pārpratumi ciešākās saitēs starp mācītāju un draudzi, šie pārpratumi būs mazāki nekā pirmie. Vecā kungu baznīcas rēga dēļ daudziem vēl šodien, galvenā kārtā strādnieku masām, grūti atrast mūsu baznīcā savam garam un dvēselei miļu mājas vietu. Viņi jūt plaisu starp sevi un mācītāju, kā arī starp baznīcas ļaudīm. Ja mācītājs rādīs citādas attiecības, arī viņa ļaudis tam sekos.

Par minētā vēsturiskā fakta patiesību spēcīgi runā brāļu draudzes notikumi 18. gadsimteņa trīsdesmitajos gados, tā tad pirms 200 gadiem. Valmieras apkārtņē atnāca vienkārši

laudis — amatnieki — un sāka sludināt evaņģeliju. Daži mācītāji pievienojās šai kustībai, — un par latvju tautu ziemeļu Vidzemē plūda savdabīgas atmodas vilnis, kas iezīmējās nevien reliģiskajā aspektā, bet daudzkārt arī nacionālajā: tautas loceklis atrada savā tautas brālī vērtību un sāka to cienīt un mīlēt. Bet mācītājs bija ar tautu vienots, vietām viņu sadraudzībai pievienojās pat muižnieki. Šī svētīgā laikmeta lielie sasniegumi iecirta logu mūsu tautas aptumšotajās debesīs. Un kaut arī pārējā muižniecība un, diemžēl, arī baznīca steidzīgi ķērās pie šo logu aizklāšanas, ka ārīgi tiem arī izdevās, 1743. gadā slēdzot brāļu draudzi, iekšīgi šis laikmets dzina tik dziļas saknes un tik spēcīgus asņus, ka padarīja mūsu tautas nedzīvo reliģisko augsni par zaļojošu, augļu nesēju ābeļu dārzu. Gan tur izšāvās arī dažs labs „ūdens zārs“ un dārzā ienāca kaitīgā sektantisma vēji, mūsu tautas nepiedzīvotības un vadītāju neuzmanības dēļ, tomēr no šī laikmeta daudzi varēja mācīties, ka mūsu tauta slāpst pēc reliģiskām un kultūrālām vērtībām, pēc tuvas tautas baznīcas, kur tā varētu justies labi.

Šo trūkumu dažs mēģinājis novērst arī vēl citādā veidā. Lai atrastu kontaktu ar tautu, sāka meklēt pieeju pie tās no viņas vājbū puses. Sāka ņemt daļību tautas postītāja elementa — alkohola lietošanā, it kā tas varētu tuvināt tautai. Pa daļai jau tas nesa savu kontaktu, bet, diemžēl, ne baznīcā, bet... krogū. Arī tas vēl ir patiesībā vecās kungu baznīcas rēgs, kas līdzīgi vecajam šur tur atlikušajam baznīcam krogum rada skarbo disonanci starp skaidro, ētisko un skaisto baznīcas garīgo vielu un hedoniski izvirtušo izdzīves sarktisko elementu. Tur senie kungi nevarēja tautai dot baznīcu, tādēļ tie tās vietā turpat pie baznīcas piedāvāja tai surrogātu — baznīcas krogu. Nav noslēpums, ka pēdējam bija bieži lielāka piekrišana kā baznīcai. Vai tad lai šo rēgu atkal ceļam vecā godā? Tas jāizmet bez žēlastības laukā! Mācītājam nekā nevar kaitēt atturība no alkohola, otrādi, — viņš rādīs patiesi labu priekšzīmi, vispirms tiem, kas alkoholā nogrimuši, otrkārt saviem draudzes locekļiem, kas ar šo ļaunumu grib cīnīties.

Vēl reiz gribētos jautāt, vai šie vecie rēgi nav bīstamāki par ārējām, negludām un kroplainām valodas formām un iz-

teiksmēm? Protams, tie abi viens otru neizslēdz, taču garīgas reformas ir svarīgākas. Tādēļ par visām lietām reformēsīm baznīcas garu, lai tas top kristīgs, — tad tas spēs būt arī latvisks.

J. Straubergs

Latviešu pirmās dziesmu grāmatas

(Turpinājums.)

Manceļa grāmatas plāns un dziesmu izvēle pilnīgi apmierināja tā laika prasības, tāpat arī viņa valoda un ortogrāfija, un tādēļ arī Manceļa dziesmas paliek par dziesmu grāmatas pamatu arī vēl tad, kad Manceļa nerīmēto dziesmu vietā stājās rīmētās dziesmas.

Manceļa dziesmu grāmatas tālākās gaitas ir sekojošas. 1643. g. iznāk Vademecuma un arī dziesmu grāmatas otrs izdevums. Šis izdevums atšķīrās no iepriekšējā ar sīkiem redakcionāliem labojumiem, kas mūsu valodniekiem tomēr ir ļoti svarīgi, un papildināts ar divām dziesmām, kuŗas 1631. g. izdevumā nav. Tās ir abas pēdējās 1643. g. izdevuma dziesmas: „Es pateicu tev Dievs no sirds“ un „Mēs ietam ar Dievu to Tēvu“. Bez tam vēl dziesmai „Paturi mums Kungs pie Tava vārda“, ir uzrakstīts jauns 4. pantiņš.

Tawa zemneh gir eebrukuschi o Deews dauds paggani / und willtighi Christiti Laudis / Tawu wahrdu gribbādami issdeldeht und dauds Christito assini isslieet.

Grūti nu gan šo prōzas teikumu nosaukt par dziesmas pantiņu, un tas mums rāda, ka 1643. g. Mancelis ir palicis tas pats un nemaz nedomā savu dziesmu tuvināt vācu rīmētai dziesmai.

Nākošos izdevumos Manceļa Vademecums tiek papildināts ar rīmētām dziesmām, bet pamatā paliek Manceļa teksts, un rīmētas dziesmas ir visumā šo Manceļa tekstu atdzejojumi. Tā tas ir ar 1672. g. Besemera un 1685. g. Nöllera izdevumiem. Nākošā 1685. g. izdevumā Adolfiga Jelgavā rediģētā dziesmu grāmatā jau rīmēto dziesmu mēģina nostādīt līdzās nerīmētiem Manceļa tekstiem un cenšas dot katras Manceļa dziesmas atdzejojumu. Vēl tālāk iet Vilkena 1686. g. iz-

dotā un pēc Bergmaņa ziņām Dreseļa rediģēta dziesmu grāmata. Tur izsviestas Manceļa dziesmas, atstājot tikai kādas 5, un iespiestas tikai rīmētas dziesmas, bet ka šis eksperiments nav izdevies, to redzam no sekojošo Vilkena izdevumā iznākušo dziesmu grāmatu virsrakstiem. 1700. g. dziesmu grāmatai, kas iznāca Vilkena izdevumā, ir šāds virsraksts „Latviska dziesmu grāmata tik lab ar vecām, tā ar daudz jaunām dziesmām ir Baznīcas lūgšanām un tā ķēniņa Dāvida 7 dziesmām no grēku atstāšanas Dievam par godu un tiem Latviešiem skolas bērniem, ir citiem, kas to latviešu valodu prot, par labu vairota un iztaisīta“, rāda, ka notikusi atkāpšanās uz visas līnijas un vēl nav pienācis tas laiks, kad no nerīmētām dziesmām varētu atsacīties. Tais dziesmu grāmatās, kas tika iespiestas Rīgas pilsētas spiestuvē pie Nöllera, tāds stāvoklis, ka Manceļa nerīmētas dziesmas sastāda grāmatas sistematisko pamatu, kuŗu lielai daļai iet parallēli rīmētas dziesmas, turpinājās līdz Depkina laikam. Pirmais Depkina izdevums 1696. g. (pie 1703. g. rokas grāmatas) ir pēdējais izdevums, kas pamatā liek Manceli, pieliekot gan klāt jau gandrīz katrai Manceļa dziesmai parallēli to pašu dziesmu rīmētā veidā, dažām pat divus un trīs atdzejojumus. Nākošā 1704. g. izdevumā sākās nežēlīga Manceļa dziesmu svītrotšana, kas turpinājās 1712. g. izdevumā un ko turpina arī Dīcs 1723. g. izdevumā. Manceļa dziesmas no vadošām pārvēršas vecās dziesmās, kam pašām par sevi vērtības nav, bet kas jāievieto dziesmu grāmatās, jo veci ļaudis pie tām pieraduši. Bija arī otrs moments, kas tālāko Manceļa kundzību padarīja neiespējamu. Rīgas vācu dziesmu grāmata, ko latviešu valodā atspoguļoja Manceļa izdevums un kam centās pielāgoties arī pārējie izdevumi, bija no apm. 300 dziesmām Manceļa laikā pieaudzis līdz 1377 dziesmām. Brevers bij Rīgas dziesmu grāmatai iedvesis jaunu modernu garu, kas vairs neietilpa Manceļa plānā. un viņa diezgan vientiesīgā didaktikā. Manceļa plāns bija arī savu laiku pārdzīvojis, un bija jāmeklē jauni ceļi, kā tuvināt latviešu dziesmu grāmatu Brevera dziesmu grāmatai. Šī darba reālizēšana prasīja milzīgu darbu, un šo lielo darbu veica divi lieli vīri — Dīcs un Grēvens, kas, strādādami pilnīgi neatkarīgi viens no otra, radīja jaunas latviešu dziesmu grāmatas pēc Brevera vācu dziesmu grāmatas parauga, bal-

stoties tikai uz rīmētām dziesmām, pie kam vecās Manceļa dziesmas Grēvens galīgi izsviež no savas dziesmu grāmatas, atstājot nedaudz no tām atsevišķā pielikumā, bet Dīcs tomēr daļu šo dziesmu vēl atstāj, un tikai Ravensbergs, pārstrādājot Dīca dziesmu grāmatu, galīgi izsviež Manceļa dziesmas. Tā izzuda nerīmēta dziesma.

Mūsu tālākais uzdevums ir izsekot, kā izauga latviešu rīmētā dziesma. Svarīgākie iemesli, kas veicināja šīs rīmētās dziesmas rašanos un attīstību, bija vispārīgas literāriskas izglītības pieaugums Baltijas vācu intelligencē un lielākas intereses rašanās par latviešu garīgās kultūras jautājumiem. Rīgas vācu intelligences dzejās 16. g. s. vēl vadošā ir latīņu valoda, dziesmu rakstītāji svinīgos gadījumos ir latīņu skolu skolotāji un mācītāji, un tie cenšas rakstīt latīņu valodā. 17. g. s. nāk vācu dziesmu plūdi, visādos svinīgos gadījumos, kā kāzās, bērēs, beidzot augstskolu, iestājoties amatā, jubilejās etc. Draugi un protežējami dzejoja un izdeva savus veltījumus vācu valodā, retāk jau latīņu, katra disertācija, mācības un arī cita satura grāmatas sākās ar dzejām, peršas sastopamas arī teoloģijas, sevišķi sprediķu un lūgšanu grāmatās. Lai gan lielākā daļa šās albumu dzejas bija zem katras kritikas, tomēr tās nopelnis ir tas, ka katram intelligentam cilvēkam vajadzēja piesavināties rīmju kalšanas tehniku, lai vajadzības gadījumā varētu sarakstīt kaut arī sliktu vācu peršu. Literāriskas gaumes attīstību ļoti veicināja vācu garīgā dziesma, kuŗa šai gadu simtenī ar P. Gerhardu un viņa skolu tuvojās vācu garīgas dzejas kalngaliem. No otras puses interese par latviešu garīgām lietām, sākot ar Manceļa postillu izdošanu, ievirzās daudz plašākās sliedēs. Gen-sup. Geceliusa projekts 1664. g. par bībeles tulkošanu latviešu valodā, pie kuŗa reālizēšanas viņš jau bij ķēries, uzdodot pārtulkot kā pirmās Dāvida dziesmas, netika izvests līdz galam tādēļ, ka Geceliuss savu vietu atstāja. Vienīgais, ko Geceliuss latviešu valodā bij izdevis, ir „Catechismus minor lattici“, kas bija plašāks par parasto. (Kristīšanas formula iespiesta šī katechisma 114. lp.) Rīgā šī interese par latviešu garīgo dzīvi izpaudās 1664. g. ar plašākām pārrunām par latviešu skolu pacelšanu, lēmumu par 12 stipendiju dibiņāšanu pie zēnu skolas, lai sagatavotu kandidātus dziedātāju un citu baznīcas kalpu amatiem, un 1672. g. Vademecuma izdošanā.

Šī izdevuma vēsture ir sekojoša. Jau pirms 1670. g. kādā rātes sēdē kāds no rātkungiem jautā, kāpēc Rīgas latviešu baznīcās dziedot vēl vecās dziesmas, kad Kurzemes mācītāji jau sacerējuši un dziedot jaunas skaistas rīmētās dziesmas. Drīz pēc šī pieprasījuma 10. nov. 1670. g. grāmatu iespiedējs Besemesers iesniedz lūgumu atļaut no jauna iespiest Manceļa Vademecumu, šo grāmatu pa daļai pārgrozīt, pa daļai pavairot, un iesniedz rakstiski savus priekšlikumus. Konsistorija noklausās šos priekšlikumus un nolemj ar tiem iepazīties tuvāki, pieprasot Lademachera, Stāla un Kleinšmita atsaukumi. Šie pēdējie uzskatāmi arī par izdevuma faktiskiem redaktoriem, lai gan par šo izdevumu ļoti lielu interesi izrāda konsistorijas prezidents Melchiors Fukss, kam arī vēltījuši redaktori šīs grāmatas izdevumu. Uz Melch. Fuksa priekšlikumu Kleinšmits uzraksta rokas grāmatai pievienoto pātaru grāmatu. 1672. g. izdevumā pārspiestas no 1643. g. izdevuma visas Manceļa dziesmas un nākušas klāt rīmētās dziesmas, kā paralēli teksti Manceļa dziesmām un daļa pielikumā. No šīm rīmētām dziesmām lielākā daļa, ap 65, ir C. Fūrekera dziesmas un mazākā daļa 23 ir nezināma autora, kas apzīmēts kā Inc. Aut. Par šī nezināmā autora personību nav skaidrības vēl līdz šim laikam. Daļa no viņa dziesmām nākošos izdevumos tiek atzīmēta ar J. A., kas nav nekas cits, kā tā paša incert. Aut. saīsinājums, bet vēlāk daži sāk uzskatīt šos burtus J. A. kā zināmas personas iniciālus un kā tādus minējuši J. Arnoldi un citus. Nākošā 1685. g. izdevumā daļa dziesmu apzīmēta ar J. A., bet daļa ar J. O., Vilkena 1686. g. visas dziesmas, kuŗas 1672. g. izdevumā apzīmētas ar Inc. Aut., apzīmētas ar J. O., un bez tām dziesmām, kas iespiestas 1672. un 1686. g. izdevumā, vēl ievietotas divas jaunas dziesmas, kuŗas apzīmētas ar tiem pašiem iniciāliem J. O. kā Inc. autora dziesmas. Tas dod iemeslu domāt, ka šo dziesmu: „Ak Dievs atņem tav sodīb grūt“, „Dziedam no sirds slav un god“, autors ir 1686. g. redaktoram bijis pazīstams un tas tiešām bijis J. O. un ka arī pārējo dziesmu apzīmējums ar šiem burtiem J. O. nav dibināts uz baumām, bet uz noteiktiem datiem. Šie iniciāli J. O. ir J. Otonus, Smiltenes mācītāja Dīca sievas tēva iniciāli, un tā kā viņš tuvu stāvēja Glūka aprindām, tad Vilkena izdevumos redaktoram viņš varēja būt pa-

zīstams. Lai gan šis Otonus ir vairākkārtīgi apšaubīts kā šo dziesmu autors, tomēr norādījumi uz Otonu kā šo dziesmu autoru nāk jau no stipri veciem avotiem, un visticamāk ir, ka tiešām Otonus ir šo dziesmu autors. Jāatzīmē, ka nākošos Vademecuma izdevumos parādās Fürekerā parallēlie tulkojumi gandrīz visām Inc. Aut. dziesmām. Varbūt tā ir nejaušība, bet ir arī iespējams, ka Fürekers, atrazdamies iespiestos tulkojumus par vājiem, devis tām savus tulkojumus. Uz to pa daļai norāda arī tas, ka Adolfs izdevumā 1685. g. nav uzņemta neviena šī Inc. Autor. dziesma. 1672. g. izdevumā bez Fürekerā un Inc. Aut. reprezentēties arī Kleinšmits ar četrām dziesmām, kas tomēr tik vājas, ka tās nākošos izdevumos izkrit.

Nākošo Vademecuma izdevumu izdod Nöllers 1685. gadā. 1. jūlijā 1684. g. Nöllers ierodas konsistorijas sēdē un ziņo, ka nolēmis no jauna izdot Vademecumu. Viņš uzrāda konsistorijai dažādas garīgas dziesmas, kas pa lielākai daļai jaunā veidā Viereck'a pēc vācu paraugiem uzrakstītas un tulkotas, un ļoti daudzas no tām nav ievietotas iepriekšējā izdevumā. Nöllers domā, ka tās visas jaunā izdevumā varētu ievietot, un lai gan izdevums stipri pieaugtu, tomēr šo izdevumu vairāk pirktu. Lai samazinātu rokas grāmatas biezumu, varētu Zālamana sakāmus vārdus no rokas grāmatas izdalīt un izdot atsevišķi.

Konsistorija, noklausoties mācītāju Ulricha un Lademachera domas, vispirms nolēma, ka rakstībā būtu jāpaliek pie vecās Manceļa rakstības (Schreibart). Kas attiecas uz pašām dziesmām, tad konsistorija neatrod par ieteicamu un vajadzīgu, ka visas tās bez kādas izšķirības būtu jāiespiež, un nodod abiem latviešu mācītājiem izšķirt, kādas no tām dziesmu grāmatā ievietošanas; vai arī dažas vecās dziesmas, kas iespiestas tagadējā dziesmu grāmatā un galīgi novecojušās, izlaist un dziesmu grāmatu izlaist iepriekšējā 8° formātā, vai arī lūgšanu grāmatu iespiest mazākiem burtiem. Zālamana sakāmi vārdi iespiežami tādā pašā formātā kā rokas grāmata, lai pēc vēlēšanās varētu visus sasiet vienā grāmatā. Uzdod Nölleram steigties ar iespiešanu, jo grāmata skolām un jaunatnei ļoti nepieciešama. 20. maijā 1685. g. Nöllers nodod rātei no jauna iespiesto Vademecumu. Priekš tam vēl konsis-

torijā norisinājās asi strīdi ap Kleinšmita pātaru grāmatu, kuŗu redaktori grib stipri grozīt, likt citu virsrakstu un strīpot Kleinšmita vārdus. Kleinšmitam beidzot konsistorijā izdodas panākt, ka paliek pa vecam.

1685. g. izdevuma redaktori tomēr Fürekeras dziesmas nav sijājuši, bet ievietojuši visas Fürekeras dziesmas un vienu Remlinga dziesmu (Pie mīlā Dieva vien). Jāatzīmē, ka par Fürekeru runājot viņš nav atzīmēts „seel.“ kā Adolģija izdevumā, un tā tad ir pilnīgi iespējams, ka grāmatas iespiešanas laikā Fürekers ir bijis vēl dzīvs un miris tikai 1685. g. vidū.

Nākošais dziesmu grāmatas izdevums iznāk 1685. g. beigās Jelgavā. To rediģē Kurzemes superintendents H. Adolģijs. Šai izdevumā tomēr visur manāma Fürekeras roka. Manceļa teksti no jauna iespiesti jau Fürekeras pārļabotā redakcijā, un gandrīz visām šīm Manceļa dziesmām blakām iet Fürekeras atdzejotās rīmētās dziesmas, un nav arī izslēgta varbūtība, ka dziesmu grāmata iespiesta pēc Fürekeras atstātā manuskripta. Galīgi izslēgtas no šā izdevuma ir visas Inc. Aut. 1672. g. dziesmu grāmatā iespiestās dziesmas, jo arī tām gandrīz visām Fürekers ievietojis savus paralēlus atdzejojumus. Bez Fürekeras dziesmām šai krājumā iet arī Remlinga, Hesperes un paša H. Adolģija dziesmas.

1686. gadā iznāk Vilkena izdevumā jauna dziesmu grāmata, kuŗu pēc Bergmaņa rediģējis G. Dreselis. Vilkena iespiestos darbus rediģēja parasti E. Glūks, arī tālākās Vilkena izdotās dziesmu grāmatas rediģējis Glūks. Dīcs šīs grāmatas apzīmē vienkārši kā Glūka dziesmu grāmatas. Ka Glūks arī šās dziesmu grāmatas izdošanā ņēmis dalību, redzams no tā, ka šai grāmatā anōnīmi ievietota dziesma: Klaus' mana dvēsel, kāda grūta vaida, kas tālākajos izdevumos jau parakstīta ar burtiem E. G. Bez šās dziesmas jaunas dziesmas nav nākušas klāt, izņemot divas J. O. dziesmas. Izdevums ievērojams ar to, ka tas ir pirmais latviešu dziesmu grāmatas izdevums, no kuŗa izsviestas gandrīz visas nerīmētas Manceļa dziesmas. Visā krājumā palikušas tikai kādas sešas Manceļa dziesmas, pārējās visas rīmētas. Šis krājums jau rāda, ka pirmais posms rīmēto dziesmu attīstības gaitā ir beidzies un tā mērķis aizstāt Manceļa dziesmas ar rīmētām ir sasniegts, un

var jau veselu dziesmu grāmatu sastādīt tikai no rīmētām dziesmām. Tomēr veco garīgo dziesmu tradīcijas bija tā ieaugušas tautā, ka lai gan tā arī jaunās dziesmas labprāt mācījās un dziedāja, tomēr vecās dziesmas nebūt negribēja atnest. Tādēļ arī 1686. gadā rīmētā dziesmu grāmata nāca par agru, un Glūks nākošos izdevumos 1690. un 1700. g. atgriezās atpakaļ pie jaukta dziesmu krājuma, kurā ievietotas kā vecās, tā arī jaunās dziesmas, tas ir rīmētas un nerīmētas..

Tas pats arī sakāms par nākošo Nöllera izdevumu 1693. gadā, kurū rediģējis, kā liekas, Dreselis, un personīgi man šķiet, ka nevis 1686. g., bet šis ir Dreseļa rediģētais izdevums. Tas arī ir jaukts izdevums, kur ieiet kā rīmētas, tā arī nerīmētas dziesmas. No Manceļa nerīmētām dziesmām ievietotas šai izdevumā kādas 10 dziesmas. Arī rīmēto dziesmu ir diezgan daudz. No jaunām dziesmām nākušas klāt dažas anonīmas: O Jēzu Krist paties Dieva dēls, Kungs Jēzu Krist, pats pie mums nāc, Jēzu, ko es mīlo, Sirdīgi daru es ilgoties, Ko mans Dievs grib, allaž notiek. Pirmās dziesmas teksts 1693. g. izdevumā trūkst, un tālāk šī dziesma nav pārspiesta, otra dziesma Depkina izdevumos apzīmēta ar C. F., kā Fūrekera dziesma, trīs pēdējās arī tālākos izdevumos palikušas anonīmas, lai gan divas no tām tālākos izdevumos apzīmētas ar mistisko atzīmi J. A. Par šo dziesmu autoru var diezgan noteikti minēt G. Dreseli, kas šim 1693. gada izdevumam pievienoja savas rīmētās dziesmiņas un lūgšanas visām svētdienām un svētku dienām, Sprüche oder Reim Gebetlein. Tāpat arī šim izdevumam pievienota Dreseļa lūgšanu grāmatīņa, pret kurās izdošanu ļoti lielus protestus cēla Lib. Depkins, kas pats jau bija sagatavojis iespiešanai plašu lūgšanu grāmatu. Kā nākošie nāk Depkina dziesmu grāmatu izdevumi, kurās dziesmu grāmata sāk iziet no Manceļa rāmjiem. Vācijas garīgā literatūrā šai laikā triumfē Gerharda skola, kurās uzvara nevar neatstāt ietekmi arī uz latviešu garīgo literatūru. Jaunie dziesmu rakstītāji vairs nenodarbojas ar Manceļa tekstu rīmēšanu, bet meklē jaunus, modernākus tulkojamus tekstus, un sākas dziesmu grāmatas pārveidošanās arī saturā, kas noslēdzas ar Dīca un Grēvena dziesmu grāmatām. Depkina rediģēto dziesmu grāmatu vēsture īsumā ir šāda. 1693. gadā 12./IX Nöllers lūdz konsistoriju pārstrādāt rokas grā-

matu jaunam izdevumam. Konsistorija šo darbu uztic Jāņa baznīcas mācītājam Liborijam Depkinam, uzdodot viņam pieaicināt palīgā Stālu un veco Lademacheru, kas jau divus 1672. un 1685. gada izdevumus rediģējis, bet vecuma dēļ tagad vairs nav spējīgs pats šo darbu uzņemties. Neatkarīgi no Depkina šo darbu uzdod izdarīt arī G. Dreselim, kam savs eksemplārs jāizlabo patstāvīgi, un tad abi izlabotie eksemplāri jānodod konsistorijai. Tomēr Dreselis no kopējā darba ar Depkinu atsakās, un Depkins paliek vienīgais redaktors, jo Stāls ir slims. Vēlāk kā Depkina līdzstrādnieks darbojas A. Baumanis. Šās Depkina rokas grāmatas izdošana novilcinājās līdz 1703. gadam, jo sākās nemitīgi strīdi starp Depkinu un Glūku, kuŗi noiet tik tālu, ka 1698. gadā sinode noliedz Rīgas Nöllera izdoto rokas grāmatu, aizliedz to lietāt kā baznīcas, tā arī skolās, un atļauj lietāt tikai Glūka rediģēto un Vilkena izdoto rokas grāmatu. Lai gan dziesmu grāmata ar lūgšanu grāmatu iznāk 1696. gadā, parasti šo dziesmu grāmatu apzīmē ar 1703. gadu, jo tā pievienota 1703. gada rokas grāmatai. L. Depkins gar šās dziesmu grāmatas sastādīšanu strādājis ļoti nopietni un šai grāmatā sakopojis pēc iespējas visas rīmētās un nerīmētās dziesmas, tā ka krājums iznācis ļoti plašs. No izdevuma 404 dziesmām 21 ir tādas vecas dziesmas, kas no viena otra izdevuma jau izmestas, 39 ir jaunas neierastas dziesmas un beidzot 14 dziesmas ir pilnīgi jaunas, ko sacerējuši Jāņa baznīcas mācītāji. No šīm dziesmām 11 ir A. Baumaņa un 3 Liborija Depkina dziesmas.

Nākošā 1704. gada dziesmu grāmata iznāk jau neatkarīgi no rokas grāmatas šaurā formātā. Šai dziesmu grāmatā Depkins ievieto dziesmas jau no 1696. gada enciklopēdiska izdevuma un izmet no dziesmu grāmatas ap 50 nerīmēto dziesmu un dažas rīmētas J. A. dziesmas. Tuvākais līdzstrādnieks šai izdevumā ir Depkina znots C. Lauterbachs, kuŗa visas 8 dziesmas iespiestas šai izdevumā. Paša Depkina jaunu dziesmu šai izdevumā ir 10.

Depkins vēl ir priekš savas nāves 1708. gadā izdevis kādu dziesmu grāmatas izdevumu, kas nav uzglabājies. Šī dziesmu grāmata izdota mazā formātā, un tanī iespiestas pirmās Dīca dziesmas un dažas jaunas Depkina dziesmas.

Ir uzglabājusies kāda dziesmu grāmata, ko Bergmanis nepareizi apzīmējis kā 1708. gada izdevumu. Šī grāmata iznākusi vai nu 1711. gada beigās, vai 1712. gada sākumā, kādēļ to arī sauksim par 1712. gada dziesmu grāmatu. Tā piekļaujas Depkina sastādītām dziesmu grāmatām, kas to rediģējis, nav veica parallēli vienā un tai pašā laikā divi spējīgi vīri — Dīcs kam pieder liels skaits krājumā ievietoto jaunu dziesmu. Tā arī ir pēdējā veca tipa dziesmu grāmata, jo nākošās dziesmu grāmatas ir jau būvētas uz plašiem pamatiem un balstās uz rīmētām dziesmām. Ja nerīmētās dziesmas vēl piem. Dīca dziesmu grāmatā ir uzņemtas, tad tas notiek tikai tādēļ, ka sevišķi Rīgā vecie ļaudis pie šīm dziesmām pieraduši un nevar šķirties. Šo lielu dziesmu grāmatas pārstrādāšanas darbu veica parallēli vienā un tai pašā laikā divi spējīgi vīri — Dīcs Vidzemē un Grēvens Kurzemē, radīdami līdzšinējās vienīgās dziesmu grāmatas vietā divas dažādas: Vidzemes un Kurzemes, kas katra iet tālāk savus īpatnējus ceļus un saplūst kopā tikai pēc 200 gadiem.

Dīca gaitas latviešu literātūrā sākās ar zviedru agendas tulkojumu, kas iznāca 1708. gadā. Zviedru valdība ap 1680. gadu sāka enerģiski kārtot baznīcas un skolas lietas. Bi-beles un citu latviešu grāmatu izdošana, skolu noorganizēšana un zviedru baznīcas kārtības ieviešana norāda, cik enerģiski zviedri ķeras pie šīs lietas. Šī jaunā baznīcas kārtības ieviešana un agendas tulkošana Dīcu ievadīja arī dziesminieka gaitās. Šai 1708. gadā agendā iespiestas Dīca pirmās divas dziesmas, kas tulkotas no zviedru valodas. Šai agendā bija starp citu minētas dziesmas, kas jādzied katrā atsevišķā svētdienā. Laba daļa dziesmu nebija tulkotas vēl latviešu valodā, bet bija piezīmēts, ka tās lasītājs atradīs jaunizdodamā dziesmu grāmatā. Tā tad agendas tulkotājiem bijis nodoms pārstrādāt un izdot latviešu valodā dziesmu grāmatu, kas būtu pieskaņota jaunai agendai un kurā atrastos tās dziesmas, kas minētas agendā. Priekšdarbus šai dziesmu grāmatai Dīcs jau bija sācis un pārtulkojis latviešu valodā ap 30 zviedru dziesmu, bet Rīgas ieņemšana šo darbu pārtrauca, un šīs savas tulkotās dziesmas Dīcs iespieda pielikumā Pērļu rotai, kas iznāca 1711. gadā.

(Turpmāk beigas.)

Skola un pedagģija

„Es nemelošu“

Ticības mācības stunda pirmskolas klasei. Apskatot astoto bausli, stundu devusi Rīgas priekšpilsētas pirmskolas skolotāja M. K.

I. Kontakta nodibināšana ar bērniem.

Ienākot klasē un sākot stundu teicu bērniem: „Pagājušo reizi jūs noklausījāties skaisto stāstu par krietniem draugiem, bet šoreiz es gribētu dzirdēt kaut ko no jums pašiem. Jums droši vien būs atgadījies kādreiz tā, ka sliktu ko padarījuši esat slēpuši, vai netaisnību sacījuši, baidīdamies no soda vai kaunējušies no sava darba. Vai tad kādam arī tā ir bijis? Vai kāds būs tik drošs šoreiz un pastāstīs kā kādreiz bijis? Piem. vai tā nav gadījies, ka kādreiz māte aizsūta uz bodi pēc maizes. Nopērkot maizi paliek pāri daži santimi naudas, un jūs to naudu paturat, bet mātei pasakāt, ka maize ir par visu naudu nopirkta“. — Klasē paceļas uzreiz 3 rokas. Viens bērns, t. i. zēns pieceļoties kājās ar dedzību sāk stāstīt, ka viņš mātei nezinot izgāzis puķu podu ārā pa logu, bet teicis, ka vējš izgrūdis. Zēns pie tam bija ļoti sajūsmināts par savu melu veiklību. Otrs stāstīja, ka piemānījis māti, stāstot, ka neesot krējumu izēdis. Trešais — tišam bradājis pa ūdeni, bet stāstījis mātei, ka draugs iegrūdis peļķē.

Šo piemēru ierosināti, cēlās arī citas rokas. Vēl noklausījos dažos piemēros, bet izrādījās tā, ka vairums vainīgo izbēguši sodam, palikdami pašu acīs ar saviem meliem par varoņiem. Tamdēļ nolēmu celt priekšā stāstiņu, lai ar to ievirzītu bērnu uzskatus pareizā uztverē: ka melot nav varoņdarbs, bet gan peļams; kaut arī tas noticis netīši.

II. Bērnu sagatavošana jaunai vielai.

Griežos atkal pie bērniem ar vārdiem: „Tagad es esmu dzirdējusi jūsu stāstus kā jums kādreiz klājies, bet arī man gribas jums pastāstīt par kādu mazu zēnu, kā viņam kādreiz klājies. Vai jums gribas paklausīties? Nu labi, tad klausai-

ties labi uzmanīgi, ievērojot visu, vēlāk atkal mēs to pārrunāsim! Jūs, bērni, zināt, ka katram stāstīnam ir savs vārdiņš, nosaukums, bet es to šoreiz neteikšu, kad es izlasīšu, tad jūs droši vien paši man varēsīt to pateikt. Nu klausaities!

III. Stāsta „Es nemelošu“ stāstīšana.

— „Kādam tēvam bija viens dēliņš. Viņš mazo dēliņu ļoti mīlēja. Kad viņam pienāca dzimumdiena, tēvs nopirka zēnam smuku, mazu cirvīti. Zēns ļoti priecājās par tēva skaisto dāvanu un visur staigāja tikai ar cirvīti rokā un cirta kur tikai pagadījās. Kādu dienu, kad zēns atkal pastaigājās ar cirvi rokās pa dārzu, viņš piegāja pie ābelītēm, kuŗas tēvs tik ļoti kopa un sargāja, un cirta kā skaidas vien šķīda vienā ābelītē. Tā viņš bija nocirtis tēva vismīļāko ābelīti. Otrā dienā, kad tēvs apstaigāja dārzu, viņš ieraudzīja nocirsto ābelīti. Tēvs aizsirdssāpēm nevarēja vairs ne vārda parunāt, viņš bija ļoti, ļoti nelaimīgs, jo bija pielicis tik daudz pūļu pie šā kociņa. Beidzot viņš iesaucās: „Kas ir tas, kas padarījis šo nekrietnību, tas sajems pelnīto sodu!“ — Zēns to dzirdēja un nu noprata, ka izdarījis sliktu darbu. Viņš pie sevis nodomāja tā, ka nekā neteiks, jo neviens nebija redzējis, ka viņš to izdarījis, un bez tam viņš jau arī nekā ļauna nebija gribējis. Bet tēvs un māte viņu vienmēr bija mācījuši atzīties un runāt taisnību, kaut arī kas izdarīts netīšām. Ilgi zēns pārdomāja ko darīt, bet beidzot nolēma atzīties un pateikt tēvam taisnību. Viņš aizgāja pie tēva, skatījās tam acīs un teica: „Mīļo tētīt, es biju tas, kas nocirta tavu kociņu!“ Tēvs ilgi un nopietni uzlūkoja zēnu un tad runāja nopietnus vārdus ar zēnu un piekodināja citu reizi būt uzmanīgākam, teikdams: „Es tev atlaižu sodu, jo tu esi runājis patiesību. Esi arī uz priekšu tik godīgs un dari tāpat, tad visi cilvēki tevi mīlēs un godinās un tu būsi savai tautai krietns cilvēks. Vai tu man to apsoli, ka tu vienmēr runāsi taisnību? „Jā, tēt“, zēns atbildēja. Savu solījumu zēns arī vienmēr turēja un sava godīguma un taisnīguma dēļ kļuva savai tautai par vadoni un varoni*).

*) Ziemeļamerikas sav. valšķu pirmais prezidents Džordžs Vašingtons.

IV. Stāsta iespaids, pārruna, gala slēdziens.

Savu stāstījumu sāku lēnā un nopietnā balsī. Pēc iespējas izcēlu ar balsi un žestiem drāmatiskākos momentus. Tai vietā, kur zēns cērt ar savu cirvīti, bērni smējās sajūsmināti. Bet klausoties tālāk un redzot manu nopietno seju, bērnu sejas palika nopietnākas un nopietnākas, un beidzot klasē bija klusums. Bērni, redzēdami, ka esmu beigusi, ieprasījās, vai tas viss. Stāstiņš visiem ļoti patīcis. Tad es jautāju: „Vai šis zēns tāpat darīja kā darīja Jānis vai Rūdolfs?“ „Nē!“ (dažas balsis atbildēja ar „jā“). „Kā tad viņš darīja?“ — „Viņš tēvam pateica, ka es nocirtu, es biju tas“. „Kurš labāk darīja?“ „Svešais zēns darīja labāk“. „Nu, Rūdolfs, kā tu domā, vai tu pareizi darīji, ka tu mātei meloji?“ „Nē, māsiņa vēlāk mātei pateica, un es dabūju pērienu“. „Ja tev tagad uz priekšu gadīsies līdzīgs gadījums, kā tad tu darīsi?“ „Es pateikšu visu taisnību māmiņai kā bija“. „Labi, bērni, jūs dzirdējāt kā Rūdolfs domā, vai jūs arī tāpat domājiet, ka tā vajadzēs darīt? Redzu jūs sapratiet stāstiņu. Tas jums arī labi patika, bet kādu tad virsrakstu liksim šim stāstiņam par svešo zēnu?“ „Labais puisītis“. „Vai viņš visu laiku bija labs?“ „Nē“. „Tad šis virsraksts nederēs. Sakait vēl“. „Paklausīgais puisītis“. „Kur tad tas bija redzams, ka viņš bija paklausīgs? Bet vai jūs bērni neatceraties, kādus vārdiņus pēdējos viņš teica tēvam?“ „Es, tētiņ, nocirtu kociņu!“ „Un ko viņš tēvam apsoliņās?“ „Viņš apsoliņās tēvam vienmēr teikt patiesību un nemelot“. „Tad jau vai mēs nevarētu likt virsrakstu „es nemelošu?“ Vai jūs bērni arī tāpat domājiet?“ „Jā, jā?“ Tad nu mēs šodien dzirdējām stāstiņu „es nemelošu“, redzējām, cik tas ir labi un jauki, kad nemelo, bet saka taisnību. Mēģināsim arī mēs turpmāk tā darīt. Centīsimies, lai mēs arī būtu tikpat labi kā šis zēns, tad visi cilvēki mūs cienīs un mēs būsim mīļi arī Dievam, kas grib, lai mēs aizvien runātu tīru taisnību“.

Dir. A. Voitkus

Īss pārskats par ev.-lut. ticības mācību komisijas pie Skolu departamenta darbību

Komisija noturējusi šini gadā 22 sēdes, pa lielākai daļai vasaras brīvlaikā (17). Sēdēs izcenzēti ev.-lut. ticības mācību skolotāji, -jas visās pilsētu un apriņķu pamatskolās un vidusskolās. 1862 personām komisija piešķīra vai apstiprināja ticības mācību skolotāju tiesības pamatskolās. Dažus varēja pieļaut tikai līdz mācības gada beigām, vai arī par vietas izpildītājiem tāpēc, ka nebija vēl iegūta vai nobeigta vajadzīgā izglītība.

52 skolotājus un skolotājas izcenzēja par ticības mācību skolotājiem vidusskolās.

Jāatzīmē, ka vienam otram bija jāzaudē piešķirtās tiesības, jo vēlāk ienākušās ziņas bija tik nelabvēlīgas, ka komisijai nebija iespējams uzticēt ticības mācību mācīšanu skolotājam resp. skolotājai, kam sabiedrībā ļauna politiska un ētiska reputācija.

Skatot cauri iesūtītās apliecības, it īpaši par piederību draudzē, komisijai nācās ne vienu vien reizi konstatēt, ka mūsu plašajā skolotāju saimē blakus reliģiski noskaņotām personām atrodas reliģijas un ticības ziņā daudz remdenu un vienaldzīgu ļaužu. Liekas, ka veselai skolotāju grupai tikai jaunais likums par tautas izglītību atgādinājis kārtot attiecības ar baznīcu. Diezgan bieži lasāms min. apliecībās par iestāšanos draudzē, par sv. mielasta baudīšanu pēc ilgāka pārtraukuma, par civillaulību iesvētīšanu un diezgan vecu bērnu kristīšanu pēc minētā likuma izdošanas.

Ir tiešām jāpriecājas, ka interese par baznīcu ir pamodusies arī tais skolotājos, kam tādas līdz šim nebija. Bet jautājums paliek atklāts, vai remdenie un vienaldzīgie ir vēlami kā ticības mācību skolotāji mūsu skolās; vai viņi vairāk nenodārdīs, nekā cels reliģijas druvā; vai viņi spēs sasilt un degt un iededzināt bērnu sirdis kristīgās reliģijas svēto liesmu?

Tamlīdzīgas pārdomas pamudināja komisiju radīt ticības mācību skolotāju kadru no tādiem skolotājiem, kas: a) var sek-

mīgi mācīt ticību mācības, b) beiguši skolotāju institūtu vai citu kādu skolotāju sagatavošanas iestādi vai kursus, un c) izturējuši attiecīgu pārbaudījumu. Tāpēc komisija arī nolēma piešķirt skolotāja praktikanta tiesības ev.-lut. ticības mācību mācīšanai tiem skolotāju institūtu ev.-lut. ticīgiem absolventiem, kas sākot ar 1935. g. pavasari ieguvuši atzīmi ticības mācībā vidusskolas kursa apmērā un ticības mācības metodikā un kas nostrādājuši obligātoriskos praktiskos darbus šai priekšmetā.

Saskaņā ar šo lēmumu komisija piešķīra šīs tiesības astoņiem Rīgas un divdesmit astoņiem Jelgavas skolotāju institūtu absolventiem.

Diezgan daudz pūļu prasa grāmatu cenzēšana. Katru cenzējamo grāmatu izlasa divi komisijas locekļi, kam tad jāreferē par iesniegto darbu no zinātniskā, pārdarītiskā un vālodas viedokļa. Sevišķas grūtības rada referentiem darbi, kas iesniegti dažreiz grūti salasāmos manuskriptos.

Tādā kārtā komisija izcenzējusi ap 18 izdevumu.

Beidzot jāatzīmē komisijas lēmums, ka 1935./36. m. g. ev.-lut. ticības mācības drīkstēs mācīt tikai tādi skolotāji, kas izcenzēti pēc jaunā „likuma par tautas izglītību“, un ka 5. aug. sēdē komisija pieņēma ev.-lut. ticības mācības programmu vidusskolām ar piecgadu kursu, teknikumiem un citām skolām ar trīsgadu kursu un jaunākām arodskolām ar divgadu kursu.

Grāmatu apskats

Gustavs Menšings, **Vispārīgā salīdzināmā reliģiju vēsture.** Tulkojusi Helene Butuls. 1935. Izdevis A. Gulbis, Rīgā. VIII, 160 lpp. Ls 3,50.

Mūsu teoloģijas fakultātes reliģiju vēstures katedras bijušais docents G. Menšings šopavasār publicējis grāmatu — savu pēdējā laikā lasīto vispārīgās salīdzināmās reliģiju vēstures kursu. To viņš, kā teikts priekšvārdos, darījis sevišķi studentu iabā. Par to autoram paldies.

Vispārīgā salīdzināmā reliģiju vēsture ir samērā jauna zinātne, un Menšings piedē to zinātnieku saimes centram, kas pašlaik ar sevišķu cītību sprauž šās zinātnes robežas un pētī tās saturus. Jaunā disciplīna negrib vairs tikai kopot un aprakstīt atsevišķo reliģiju faktus, konstatēt to „kas ir“. Tā grib izprast tā „kas ir“ nozīmi, resp. izdibināt jutekliskās uztveres parādību pasaulē doto reliģiju faktu sakarus un atrast izpausmes formu likumus (reliģijas fainomenoloģija), lai ar to palīdzību gūtu atziņu par fainomenos izteiktiem būtības momentiem un iekšējiem likumiem (reliģijas tipoloģija). Šinī virzienā mēs jau pazīstam R. Oto, Fr. Heilera, H. Frika, G. van der Leuva, J. Vacha un paša Menšinga darbus (Die Idee der Sünde, Zur Metaphysik des Ich u. c.). Mūsu pārrūmājamais Menšinga darbs ir savā ziņā pirmais visā zinātniskā literātūrā, kas neapstājas vairs pie atsevišķām problēmām, bet apskata tās kopējā pārskatā, tā izveidojot šaurāka apmēra mācības grāmatu.

Vispirms grāmata noskaidro salīdzināmās reliģiju vēstures un reliģijas vispār būtību, tad pāriet uz reliģijas fainomenoloģiju: primitīvās reliģijas būtības pamatelementiem, numinōziem objektiem (akmeņi, kalni, koki, dzīvnieki, ūdens, uguns, zeme), reliģijas fainomeniem kultā (simbols, vārds, klusēšana, dziesma, upuris, kultiskā šķīstīšana un svētīšana, mistērijas, sakrāments, lūgšana, kultiskās kopības un svētās vietas), sievietes stāvokli reliģijā, Dieva ideju, reliģisko pasaules uzskatu sakarā ar pasauli, dzīvi un nāvi.

Reliģijas tipoloģija ietver reliģijas attīstības likumus (vienlaicību, struktūras, stadijas), vadonību (meistars un mācekļi), pazudināšanu (tās būtība un saskaršanās ar cilvēcisko „es“), atpestīšanu augstreligiģijās ar cilvēciskā „es“ atpestīšanas procesa stāvokļiem.

Neatreferējot darbu tuvāk, teiksim, ka ar to katrā ziņā būtu pakalpots mūsu trūcīgai zinātniskai literātūrai, ja vien mūsu priekšā tas atrastos citādā stāvoklī.

Autors darbu sarakstījis vācu valodā, un no manuskripta tas tulkots latviski. No citiem Menšinga darbiem mēs pazīstam viņa vijīgo stilu. Ja nu ņemam vērā vēl citas tulkošanas grūtības (neizveidoto terminoloģiju un paša darba abstrakto saturu), tad šādas grāmatas tulkošana jāatzīst par grūtu darbu. Iepriecina, ka tulkotāja nav bijusies šo grūtību, bet tūlīt jā-saka, ka tas viņai nav bijis pa spēkam. Grāmata rakstīta izglītotam teologam, un šķiet, ka tikai nezinātājam varēja iesprukt šādi absurdi, kā: Lu-

tera Galatera komentārs (42. lpp. u. c.), antifonētiskā ticības aplieci-
 bas recitācija (59.), Lutera (1595. (?) gada 51 teze" (68.), Kanaanas sieva
 (67.) u. c. Otrkārt tulkotāja apgājusies ar tekstu, kā senāk ar kādu svēto
 grāmatu, kas tulkojama vārds pa vārdam. Sekas: ik lappusē nesaprotam-
 as domas, nepareiza vārdu kārtība teikumā, nelatviski (vāciski) izteicieni,
 piem.: „Tagadnējā teoloģiskajā un filozofiskajā domāšanā simbola jēdziens
 pieaugošā mērā iegūst izlietošanu. Tādēļ vēlams ar skaidru analīzi ap-
 zināties par šī jēdziena nozīmīgās izlietošanas iespējām un par tā princi-
 piālo struktūru“ (36.), „ar to nav iets reliģiskās dzīves izkausēšanas ceļš
 kādā psiholoģisko funkciju summā“ (10.), „Patiesībā bet tā ir ļoti inten-
 sīva“ (120.), „nepiekopdams vairs mazgāšanos“ (134.), „īss vārds te jā-
 saka“ (58.) u. c. Viss tulkojums ir vācu valodas gara apdvests. Piem.:
 portugāliešu valoda (25.), izmeklējums (reliģiju vēstures „Untersuchung“),
 pat literatūras sarakstā pie angļu „Encyclopaedia of Religion and Ethics“
 atzīmēts „12 Bände“. Mums nav pieejams vācu teksts, tādēļ nevaram
 spriest par viena vai otra teikuma vai termina tulkojumu. Mums jānoraida
 šādi termini: izmisība, maģis (11.), atpazīt (37.), iecenstais (57.), atnāve
 (85.), pārsvarība (105.), atbilstība (119.) u. c. Tāpat nomen proprium nav
 un tādēļ jāraksta ar mazo burtu: Apgaismošanas laikmets (4.), Salīdzināmā
 reliģiju vēsture (VII.), Viduslaiki (69.), Liturģiskā kustība (59.), Svētvakar-
 ēdiens, Svētmaltīte (55., bet turpat — eucharistija 57. lpp. — tēvreise).
 Tāpat ne visur „Dievs“ ir īpašvārds, piem. 23. lpp., un ne visur Viņš (97.),
 Tas, Svētais u. t. t. ir Dieva vārds, bet gan vietnieka vai īpašības vārdi,
 kas nav rakstāmi ar lielo burtu. Vietām nepareiza un nekonekvēnta ir
 reliģisku terminu un svešvārdu rakstība: evaņģelijums (117.), jūdisms (61.,
 bet 63. lpp. pareizi: jūdaisms), fainomenis (jo 121. lpp. fainomenī), liturģis
 (57., bet 59. lpp. — ģen. liturga), miša vietām ir mesa (21.), reliģiju filo-
 zofija (9.), spontāneitāte (72.), elektricitāte (76.), bībliskais (136.), arābu
 (105., pareizi: arabiešu). Isrāēliešu tautu var saukt arī ar personas vārdu
 Izraēlis. Tādēļ nevar rakstīt: isrāēls (64.), isrāēļu reliģija (99.), arī ne
 isrāēlītiskajā reliģijā (77.). Vietām sastopamas arī nekonekvēnces, bet
 tās šķiet liekamas uz autora lēses: Genesis, Exodus u. t. t. un citur tās pa-
 šas Vecās derības grāmatas sauktas kā I, II u. t. t. Mozus grāmatas; vie-
 tām grieķu vārdi ir oriģinālrakstībā, vietām transkribēti.

Beigās jāpieskaņas īpašvārdu rakstībai. Tā noteikta ar autora līdz-
 darbību (kā tas priekšvārdā teikts): īpašvārdi atstāti to oriģinālformā
 (sanskrita vārdos atmetot diakritiskās zīmes) un aiz apostrofa zīmes tai
 piekarināta attiecīgā latviešu valodas galotne. Iemesls šādai rakstībai bi-
 jis, pēc autora domām, vēl neatrisinātā īpašvārdu rakstības problēma un
 novērotie pārpratumi sakarā ar īpašvārdu oriģinālformu. Tā nu sastopam
 tādas neveiklas formas, kā „Buddha'u“, „Vishna'a“, „Aristoteles'am“ u. t. t.;
 kas traucē lasīšanu. Vispirms jāsaaka, ka šis veids nav konkvēnti ieturēts,
 piem. ir vārdi: Jēzus, Jānis, Pāvils, Jordana, Jeremija, Ecekielis, Elija,
 Deuterofesaja, Kristus, Lukas, Mozus, Kempenas Toms, Georgs Lielais pat
 kļuvis par Juri Lielo (87.) un beidzot palikusi pat tāda piedauzība, kā Vā-
 rava (75.). Īpašvārdi ir arī sātāns (77.) un mefisto (77.). Otrkārt bez
 īpašvārdiem īpatnā pareizrakstība ķērusi arī dažus citus vārdus, kā: mana,

tabu', okeanos', kamēr fetišs, totems un daimons palikuši latviskā rakstībā. Beidzot sakarā ar īpašvārdu rakstību principiāli jājautā — vai tā bijusi lietderīga? Tagad studenti gan zina oriģinālformu, bet ko lai viņi iesāk praktiskā darbā, teiksim skolā? Katrs no viņiem rakstīs vārdu „Buddha“ pēc savas vairāk vai mazāk laimīgās nojautas, un mums bez jau tagad autora minētiem rakstības veidiem — Buds, Buda, Buddha, varbūt rasies vēl citi. Tāpat lasītājs nezina, kā lai izrunā nosaukumu „Sioux-indiāni“ (24.) vai holandiešu zinātnieku „van der Lecuw“? Mums šķiet, ka pareizākais būtu bijis īpašvārdiem piemērot pieņemto fōnētisko rakstību, bet oriģinālrakstību uzrādīt grāmatas sevišķā pielikumā.

Mēs jau teicām, ka grāmata rakstīta izglītotam teologam, kam ir pazīstami vispārīgās reliģiju vēstures fakti. Lai saprastu atsevišķās domas, lasītājam jāpazīst budisma noslāņojumi un Indijas svētā literatūra u. t. t. Tādēļ nav domājams, ka salīdzināmā reliģiju vēsture mūsu universitātē varētu eksistēt bez deskriptīvās reliģiju vēstures vismaz propaedeutiska kursa.

Žēl, ka šī grāmata iznākusi tikai tagad, kad pats autors aiziet uz Ķīles universitāti. Diezin vai katedras jaunais pārstāvs pilnā mērā turpinās priekšgājēja kursu. Tāpat žēl, ka izdevējs nav atradis par vajadzīgu pirms grāmatas iespiešanas prasīt lietpratēju atsaukumi par grāmatas valodu. Tad, droši vien, būtu novērsti grāmatas valodnieciskie trūkumi un mēs patiesi varētu pateikties visiem: tulkotājam, izdevējam un galvenā kārtā autoram; grāmata tad būtu tiešām paliekams pieminekļis viņa 8 gadu darbībai mūsu universitātē, ko mēs gribam paturēt labā pieminā.

E. K.

K. Bahrt, **Credo**. München, 1935. E. Fiedler, **Kirche und Staat**. München, 1935.

Bārts šinī grāmatā laidis klajā savus 16 pagājušā semestrī Holandē, Utrechta universitātē nolasītos priekšlasījumus par apustulisko ticības aplicību. Šinīs priekšlasījumos, kā tas ir saprotams, Bārts aizkar visas dogmatikas galvenās problēmas. Šo darbu ar pilnu tiesību varam uzskatīt par Bārta dogmatikas īsu kopsavilkumu. Tāpēc katram, kas nevar ziedot tik daudz laika, lai izsekotu viņa domu gājieniem biežajos Romiešu vēstules un Dogmatikas sējumos, šis mazais darbs būs neaizstājams, sevišķi studējošiem.

Dialektiskai teoloģijai vispār, bet it sevišķi Bārta domājumu centrā arvien stāvējusi baznīca. Viņš par svarīgāko uzdevumu arvien ir uzskatījis atvairīt reliģisko subjektīvismu un individuālismu. Sevišķi tas ir pasvītrots viņa jaunajā grāmatā. Tāpēc to ar zināmu tiesību varam ieskaitīt grāmatās par baznīcu. Vācijas tagadējās baznīcas dzīves dažādie jautājumi autoram ir bijuši tuvi. Tāpēc, runādams par dažādiem dogmatikas jautājumiem, viņš aizrādā atkal uz savu neapmierinātību ar dažu baznīcas dzīves parādību nokārtojumu, piem. par vadonības principu baznīcā, kas neesot evaņģēliski attaisnojams u. t. t. Tāpat atbalsojas laikmetiskā cīņa ap dabisko un atklāsmes teoloģiju.

Ir liela starpība starp to Bārtu, kas rakstījis Romiešu vēstuli, arī

Dogmatiku, un tagadējo Credo autoru. Ja Romiešu vēstulē viņš operē ar dažreiz grūti saprotamiem un neprecīziem jēdzieniem, gan runādams par nāves līniju, tukšumu (Hohlräum), u. t. t., tad tagad šādi jēdzieni pilnīgi izzuduši. Kad Utrechta universitātes klausītāji pārmetuši viņam, kāpēc viņš aizmirsis savu „veco valodu“, tad Bārta tiem atbildējis, ka tā savu laiku ir kalpojusi un tagad ir lieka. Saprotams, ka līdz ar „veco valodu“ ir aizgājusi arī viena otra agrāk izteikta doma. Tomēr uzskatu dažādība Romiešu vēstulē un Dogmatikā no vienas puses un Credo no otras puses nav tik liela, lai varētu runāt par Bārta jauniem uzskatiem. Viņš joprojām paliek savās ieņemtās pozīcijās.

Grāmatas beigās ievietotas Bārta atbildes klausītāju celtajiem jautājumiem. Šie jautājumi ir visai tuvi tiem, kādus mēs varētu celt, sakarā ar Bārta teoloģiju, kāpēc atbildes lasāmas ar lielu interesi.

E. Fīdlers savā brošūrā dod vērtīgu ieskatu pašreizējās Vācijas baznīcas cīņu cēloņos. Tie ir meklējumi abās pusēs — kā baznīcā, tā valstī. Viņš izseko baznīcas vēsturiskai attīstībai un atrod, ka baznīca nav palikusi baznīca, jo tā bez vienīgā īstā un patiesā sludinājuma — par Dieva žēlastību Jēzū Kristū — ir sludinājusi arī citas lietas. No otras puses tagadējā valsts ir aizmirsusi savas robežas. Tai jāskatās un jā rūpējas par tiesību regulēšanu, bet tā sniedzas daudz dziļāk savu apakšnieku individuālajā sfairā.

Autors redz izeju tur, ka baznīcai jāpaliek pie sava īstā sludinājuma, bet valstij jāatstāj individa gara dzīve neaizkarta.

H. Biezais.

K. Lejnīks — **Garlībs Merķelis**. Biogrāfisks romāns. Izdevis „Grāmatu Draugs“, 1935. g.

Šī grāmata par Garlību Merķeli nav zinātnisks pētījums, bet gan biogrāfisks romāns, pie kam pats autors ievadā paskaidro, ka „objektivitātes un vēsturiskas patiesības ziņā biogrāfisks vai vēsturisks romāns nav zemāk stādāms par parasto vēsturisko literātūru, ja vien tas sarakstīts uz tikpat rūpīgi vāktu un pārbaudītu materiālu pamata, kādus būtu izlietojis arī vēsturnieks.“ Varam pievienoties šādam uzskatam, un tomēr pret to ir arī savi iebildumi. Autoram ir taisnība, ka „vēsturnieks sniedz tikai faktu virknējumu un šausus pārspriedumus, un romānists tās pašas personas un tos pašus notikumus rāda dzīvās ainās, kas lasītājam tēlotos cilvēkus un viņu darbību padara daudz tuvāku, saprotamāku, izjūtamāku un pazīstamāku“ (6.) To panācis autors arī šīnī gadījumā. Grāmata par Garlību Merķeli lasāma ar vienmēr kāpinātu interesi, jo tā patiesi mūsu priekšā nostāda dzīvu Merķeļa personību, un viņa cīņas spraigums arī lasītājam iededzina spraigumu un neatlaidību. Mums jāatzīst, ka autors Merķeļa dzīvi zīmējis tik spilgtās krāsās un iezīmējis viņa personību tik raksturīgās līnijās, ka saskatām viņu visdziļākā dvēselis būtībā, redzam viņa cīņu, mērķus un dzīves uzdevuma izpratni, un ar ko visu viņa tēls mums top tuvs un mīļš. To autors, bez šaubām, panāc ar savu romānista metodi.

Bet šai metodei priekšrocībai ir arī savi trūkumi, kas vēsturnieku

rakstītā grāmatā nekādā ziņā nebūtu. Tā piemēram grāmatā pat neatrodam Merķeļa dzimšanas datus; jo iesākas ar Jurģiem, kad tēvs ar pusotra gada veco Garlību pārceļas no Lēdurgas uz Vecpiebalgu. Autors pats aizrāda, ka viņš nav apmierinājies ar līdz šim atklātībā pazīstamajiem materiāliem. Viņš izpētījis Merķeļa ģenealoģiju, par ko sīkāki dati līdz šim gulējuši archīvā, atklājis vācu bibliografu noklusētas un latviešiem līdz šim pilnīgi nezināmas Merķeļa grāmatas, savākti jauni materiāli no Merķeļa atstātiem un neiespīstajiem manuskriptiem un korespondences; viņš izmantojis arī Merķeļa autobiografisko darbu. Tas viss ir labi un atzīstami. Tikai ļaunums tas, ka autors nenorāda tieši uz šo pētījumu rezultātiem. Grāmatā neredzam, kāds avots ir devis vienu vai otru raksturojumu vai spriedumu. Lasītājs ar dziļākām vēsturiskām interesēm paliek neziņā tieši uz kāda avota autors dibina savu spriedumu vai tēlojumu. Un ja autors Merķeļa mutē līcis tikai to, ko viņš patiesībā teicis un domājis, tad lasītājam, kas grib būt drošs par vēsturisko patiesību, interesē arī tas, no kāda noteikta avota zināmais attēlojums vai teikums ir smelts, piem. kā baznīc-vēsturniekus mūs interesētu: no kurienes ņemtas ziņas par Dzērvju Jāņa „Latviešu“ tulkojumu (144.), kā literātūras draugus — no kurienes dialogs starp Merķeli un Gōti (149.), kā teologus — no kurienes Merķeļa, Šlēģeļa un Šleijermachera saruna (181.), it īpaši: vai par šīm sanāksmēm nav kas vairāk zināms.

Ir tā, ka mēs no vienas puses ticam autoram, kad viņš saka, „ka šinī Merķeļa dzīves tēlojumā nav nekā izdomāta vai izfantazēta; kur un ko Merķelis darījis, tas viss patiesībā tā noticis. Romānā nav arī neviena izdomāta cilvēka.“ Bet no otras puses dzīva ir arī tendence aiz visa redzēt pamatojumus, aizrādījumus uz avotiem.

Kā jau aizrādīju, grāmata rada interesi un labi noskaidro mums Merķeļa dzīvi — viņa personību un darbu. Un nevienā noskaidro, bet arī modina lasītājā cieņu pret šo lielo cīnītāju, kas cīnījās par latviešu tautas brīvīšanu. Tā noskaidro arī viņa laikmetu, mūsu priekšā nostādot toreizējos mācītājus ar viņu tikumiem un netikumiem, Rīgas domskolas humānos vadītājus (rektoros), it īpaši vēlāko ģenerālsuperintendentu Kārli Gotlobu Zontagu (par viņa lomu dzimtbūšanas atcelšanā varēja vairāk ko teikt), Rīgas pilsētas pilsoņu dzīvi, Vidzemes muižnieku uzskatus par zemniekiem un viņu nežēlīgumu, Berlīnes literārisko salonu virzienus un vēl citas lietas. Plašāk aprakstīta Merķeļa bērnība un jaunība, tāpat viņa cīņu laiks pret dzimtbūšanu un Napoleonu. Mazāk (varbūt pārāk maz) viņa mūža pēdējie divdesmit gadi. Tas droši tā aiz ziņu trūkuma, jo nedomājam, ka šī daļa mazāk aplūkota aiz autora laiskuma vai nevalas, vai arī aiz Merķeļa mūža beigu posma mazākā spraiguma un spožuma.

Grāmatu atrodam par ieteicamu.

Dr. Alb. Freijs.

Doc. K. Kārklīņš un Kārlis Kraujiņš — **Fricis Bārda dzīvē un darbā.** A. Raņķa apgādībā, 1935. g.

Nav teologa un nebūs, laikam, arī filozofa, kas neinteresētos par Friča Bārdas reliģiskām izjūtām un viņa filozofiskā romantisma ietekmē-

tām atziņām. Tādēļ kā viens, tā otrs labprāt saņem ikvienu apcerējumu par minēto autoru un sevišķi priecājas, ja tas pēc apjoma jau pieņem grāmatas formu. Pēc Edg. Sūnas sarakstītās grāmatīņas par Bārdas dzīvi un dzejnieka personu (iznākusi 1925. g. O. Jēpes izdevumā) tagad K. Kārklīņa un K. Kraujiņa sarakstītā monografija ir plašāka un labāka, kuŗa ikvienam Fr. Bārdas cienītājam un draugam būs kā mīļa balva.

Autori savu darbu sadalījuši tā, ka docents K. Kārklīņš aplūko romantisma pazīmes un novērtē dzejnieka darbus un K. Kraujiņš attēlo mums dzejnieka dzīvi un personību.

K. Kraujiņš dzejnieka dzīvi iesāk risināt sākot ar viņa tālajiem senčiem un tēlojot to apkārtni, kuŗā viņš dzimis un bērnībā audzis, tad piegriežas skolas gadiem, it īpaši viņa gaitām Valkas skolotāju seminārā. Sevišķi šie reljefi, dibinoties uz skolas biedru liecinājumiem, autors ir pratis izcelt Bārdas dvēseles struktūru un viņa garīgo seju. Tālāk redzam Bārdu skolotāja gaitās un grūtā cīņā par tālāko izglītību Tērbatā, Rīgā un Vīnē. Šis ar prasmi rakstītās lapas puses paveŗ mums skatu nevien viņa dziļajās dvēseles slāpēs, kuŗām apmierinājumu meklē reliģiskajā un filozofiskajā skaidrībā, bet arī viņa miesīgā nespēkā un materiālā trūkumā. Redzam dzejnieka nesaudzīgu cīņu par savu eksistenci un arī viņa pirmās radīšanas procesus. Piektajā nodaļā autors stāsta mums par viņu dzimtenē kā dzejnieku, skolotāju un redaktoru un ļauj izstaigāt mums arī pa viņa intimām mīlestības un ģimenes tekām, kuŗām viņš pieiet ar atzīstamu taktu.

K. Kraujiņš devis teicamu Friča Bārdas dzīves gājuma attēlojumu, bagātu ar datiem veiksmīgā sakopojumā, ļābi izvēlētiem citātiem no dzejnieka rakstiem un vēstulēm (it īpaši no vēstulēm līgavai un brālim Kārlim) un viņa skolas biedru, draugu un kollēģu atmiņām. Gribētu pasvītrot, ka autors savā rakstā atklāj it visu, ko mēs par Frici Bārdu gribētu un drīkstētu zināt. Pilnīgāku dzejnieka biografiju nevaram vairs vēlēties (vienīgi aizrādījumus uz avotiem). To nevaram teikt par šī paša autora VI nodaļā (157.) sniegto dzejnieka personības raksturojumu. Še teikto vajadzētu uzlūkot par biografiskā attēlojuma rezimējumu no personības aspekta. To gan autors dara, bet iznāk bāli. Fr. Bārdas personības kontūras un raksturīgākos vilcienus še neredzam. Mēs nešaubāties, ka autors to nebūtu spējis, tikai tas še nav veicies, vai arī nav gribēts tā, kā to mēs domājam: skaidru dzejnieka personības gleznu.

Docents K. Kārklīņš vispirms dod īsu un skaidru vispārīgu romantisma raksturojumu, illūstrējot to ar mūsu rakstniecības vielu (no 9. līdz 32. lp.). Autors dzejnieku atzīst par filozofiskā romantisma pārstāvi (163.) un skaidri, lietišķi, bet par daudz koncentrēti raksturo viņa pasaules uzskatu attieksmē pret dzīvi, sapņiem, mīlu, dabu, sāpēm, nāvi, sabiedrisko dzīvi un reliģiju. Autors savā raksturojumā nav sniedzis visu, ko par Bārdas pasaules izjūtu un uzskatu varētu teikt, bet kas ir teikts, tam ir ļoti raksturīga nokrāsa (sevišķi par dabu — 177.). Un tas nozīmē, ka Fr. Bārdas uzskatu pasauli, sevišķi reliģijas lietās, vēl ir iespējams tuvāk pētīt, un ka tur vēl meklējami smalkāki niansējumi. Varam pieslieties autora nojaustai atziņai, ka Fr. Bārda savā reliģijā ir apvienojis kristīgās

ticības mācību ar tautas tradīciju uzskatu, ka viņa reliģija apvieno nacionālo un vispārcilvēcisko elementu (205.). Bet kā to Bārda ir darījis, kas uz to viņu dzina un kāda ir šī reliģija, to gan no autora raksturojuma izmanām, bet gaišu skatu par to vēl neiegūstam. To autoram nepārmetam: jo visu to iztīrīt pieņākas kādam sevišķā pētījumā, kurā pieeja vairs nebūtu literāriski-kritiska, bet tieši reliģiski-filozofiska.

Autors vēl raksturo Fr. Bārdu kā kritiķi un skolotāju, aplūko viņu kritiķā un mūzikā, un parāda viņa stilu un kompozīciju.

Pētījuma izskaņā K. Kārklīš atzīst Fr. Bārdas dzejas lielo vērtību un vēlreiz īsos teikumos to pasvītro. Jāatzīst, ka autors ar visu savu rakstu šīs vērtības patiesi atklāj arī lasītājam.

Ilustrācijas varēja būt labākā izpildījumā. Bezgaumīga ir zīdapa-pīra krāsa.

Dr. Alb. Freijs.

Redakcijai piesūtītas šādas grāmatas.

Jaunatnes Ceļš. 1935. g. 6., 7., 8., 9. n. Maksā 20 sant.

Iekšmisija. 1935. g. 6., 7., 8., 9. n. Maksā 10 sant.

Bīfite. 1935. g. 6., 7., 8., 9. n. Maksā 10 sant.

Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. 1935. g. 5./6. un 7./8. n. Maksā á Ls 2.

Daugava. 1935. g. 7., 8., 9. n. Burtņīca maksā Ls 1,20.

A. Freijs. **Rīta svētbrīdis.** 19 reliģijas skolotāju sarakstītas skolas lūgšanas. Valt. un Rapa 1935.

Rudzītis, Richards. **Nikolajs Rērihs.** Kultūras celvedis. Izd. „Rīta Daile“ Rīgā, 1935.

Prof. Dr. L. Bērziņš. **Ernests Gliks.** Darba mūžs un mūža darbs. „Bazn. virsv. izd.“ Rīgā, 1935. Maksā 20 sant.

Autorus, kas vēlētos atsauksmi par savām grāmatām, lūdzam tās piesūtīt redakcijai.

Iespieduma kļūda.

316. l. p. 24. r. no augšas „*υλειουργια*“ jālasa „*λειουργια*“.

Chronika

Latvija

JUBILEJAS.

Jelgava.

20. septembrī notika Jelgavas Nikolaja baznīcā dievkalpojums prāvesta J. Reinharda 75. dzimšanas dienas gadījumā, kas izveidojās par ļoti svinīgu. Bija ieradies archibīskaps Dr. T. Grīnbergs ar dažiem Rīgas viesiem un visi abu iecirkņu mācītāji (20). Pēdējie nostājās pie altāra archibīskapam pie labās un kreisās rokas. Pēc archibīskapa runas katrs teica kādu svētīšanas vārdu. Draudze bija pušķojusi baznīcu un kuplā skaitā pildīja dievnamu. Pēc dievkalpojuma bija kopējas vakariņas Latviešu biedrības telpās. Tur atnesa prāvesta tēvam pie galda sveiciens daudzās draudzes un sabiedriskās organizācijas, novēlēdamas viņam vēl ilgu mūžu un svētīgu darbību.

Prāv. K. Reinharda dzimis Svītenes Dučkēnos 20. septembrī 1860. g. 1882. g. beidzis Jelgavas ģimnaziju un studējis Tērbatā teoloģiju no 1882.—87. g. No 1888. g. — 1897. g. mācītājs Engurē, no 1897. g. līdz 1932. g. Jelgavas latv. pilsētas Nikolaja dr. mācītājs. 1920. g. Kurzemes konsistorijas viceprezidents; no 1922.—1925. g. Baznīcas virsvaldes loceklis un vēlāk arī Jelgavas un Bauskas apriņķu prāvests.

Valmiera.

Šī gada 22. septembrī Valmieras Valmiermuižas draudzes mācītājs Dr. theol. Kārlis Beldavs atskatījās uz 40 garīdznieka amatā pavadītiem gadiem.

K. Beldavs dzimis 14. oktobrī 1868. g. Cēsu apriņķī. Pēc Rīgas guberņas ģimnazijas absolvēšanas Beldavs no 1888.—1892. g. Tērbatas universitātē studējis teoloģiju. Par mācītāju ordinēts 22. septembrī 1895. g. Garīdznieka gaitas uzsācis kā vikārs Valmieras prāvesta iecirknī. Kad dzimtenē mācītāja vietu neizdevās atrast, B. pārcēlās uz Pēterpili, kur darbojās kā ģenerālsuperintendententa G. Pengū (Pingoud) adjunkts Sv. Miķeļa draudzē. Še Pēterpili B. nodibināja diakonu namu, kur sagatavojās iekšmisiņas darbam vairāki latviešu jaunekļi; daži no tiem tagad strādā kā mācītāji. Nākošā māc. K. Beldava darba vieta ir Lielauces draudze Kurzemē. Uznākot pasaules kaŗam māc. B. pavadīja savus draudzes bērņus viņu bēgļu gaitās līdz pat Maskavai un darbojās še kā bēgļu mācītājs. No 1917. g. Beldavs ir Valmieras Valmiermuižas draudzes mācītājs.

Beldavs pazīstams kā ļoti daudzgarīgu rakstu autors. Lai minam te tikai dažus: 1) „Dzimtene dārgā“, 2. daļa — bēgļu mācītāja piedzīvojumi. 2) „Kad dauzās vējš un vilņi“ — ainas no lielnieku laikiem. 3) „Kad tauta zels?“ 4) „Pērļu meklētāji“. 5) „Sabiedrības sāls un gaišums“. 6) „Visaugstākais mērķis“. 7) „Pazuđušais dēls“. 8) „Rīta ausma un vakara riets“. 9) „Gaišās dvēseles“. 10) Sprediķu grāmata „Dodies uz augšu“. 11) „Mani kandidāta gadi“ — atmiņas. 12) „Pie Bābeles upēm“ — vairāku autoru rakstu kopojums

par bēgļu laikiem māc. K. Beldava redakcijā. 13) „Mācītāji, kas nāvē gāja“. 14) „Dvēseles dzimtene“ — garīgās dzejas antoloģija sakārtota kopā ar māc. J. Ērmani. 15) „Dievs dziesma man!“ — K. Beldava garīgās dzejas. 16) „Esiet stipri!“ — iesvētītiem veltīta grāmata u. d. c.

Latvijas universitātes teoloģijas fakultāte Beldavam par nopelniem piešķirusi Dr. theol. hon. c. gradu. B. darbojās arī kā docents teoloģijas institūtā un allaž ir stāvējis tuvu kristīgās jaunatnes darbam mūsu dzimtenē. Saeimā B. enerģiski aizstāvēja baznīcas intereses un Saeimas pēdējā posmā bija izglītības ministrs.

Š. g. 25. septembra vakarā notika B. jubilejas dievkalpojums Valmieras baznīcā, kur pulcējās visi Valmieras iecirkņu mācītāji ar prāv. R. Meijeru priekšgalā. No Rīgas ieradās archibīskaps prof. Dr. theol. T. Grīnbergs, Baznīcas virsvaldes locekļa Aug. Brieža un jaunatnes darba pārzīņa māc. E. Stanges pavadīts. Pēc tam viesi un draudze kavējās kopējās pārrunās pie mielasta, kas notika Valmieras lauksaimnieku biedrības zālē. Lai Dievs svētī māc. Dr. K. Beldavu viņa turpmākajā dzīves ceļā, gluži tāpat kā viņš to līdz šim ir svētījis. „Kāds prieks ir Viņa sēklu kaisīt un tuviem, tāliem Viņa slavu paust!“

Ventspils baznīcas 100 gadi.

Š. g. 29. septembrī pateicībā un aizlūgšanā Ventspils draudze nosvinēja sava dievnama 100 gadu pastāvēšanas svētkus.

Par Ventspils pirmo baznīcu sniežas ziņas līdz 13. gs. vidum. Tā laika koka baznīcas samērā ātri saguva un ventspiliešiem vajadzēja

vienmēr domāt par labojumiem un atjaunojumiem. Ar lielu prieku draudze uzņēma ziņu, ka 1834. g. ķeizars Nikolajs I. pēc toreizējā draudzes māc. prāv. F. N. Pauflera lūguma, piešķīra līdzekļus no valsts kases baznīcas celšanai. Sirsnīgajam lūgumam līdz ar sveicienu Lieldienu rītā atbildēja 77.561 rb. naudas, norādot, ka jācel baznīca projektētā 86.686 rubļu vērtībā, ko visu segšot ķeizars. 1835. g. 15. sept. (v. st.), piedaloties ģenerālgubernātoram, gubernātoram un 18 mācītājiem, iesvētīta tagadējā Ventspils baznīca. Tā nosaukta par Nikolaja baznīcu un uz tās durvīm vēl tagad uzraksts vācu valodā: „Dievam no ķeizara.“

Baznīcā uzglabājušās daudz vērtīgas senlietas no agrākiem laikiem. Šeit varētu pieminēt altāra lukturus, kas dāvināti 1647. g., ļoti skaistā izstrādājumā. Kancele un baznīcas krusts gatavots Pēterpilī un no turienes atsūtīti Ventspilī. Baznīcas zvans sver 500 kg.

Ventspils baznīca un draudze var lepoties un pateikties par Dieva žēlastību, ka viņā strādājuši baznīcas dzīvē izcili darbinieki — prāv. Frīdrihs Pauflers, jubilāres baznīcas celšanas idejas realizētājs, tika iecelts Pēterpilī par ģenerālsuperintendentu. Un nepilnus 100 gadus vēlāk no Ventspils nāca mūsu baznīcas pirmais archibīskaps prof. Dr. theol. h. c. T. Grīnbergs, kas Ventspils draudzi vadīja 27 gadus. Tagad māc. A. Grosbacha vadībā jaunremontētais dievnams svin savus augstos atceres svētkus.

Rietošai saulei zeltījot Ventspils dievnama torni, no tā sestdien pāri pilsētai atskanēja jūras aizsargu orķestra spēlētais korālis „To mīlestības spēku sveicu“. Visas apkārtējās

ielas bija pilnas laužu, kas nāca skatīt 100 g. jubilejas priekšvakarā uzpostu dievnamu. Tumsai iestājoties, baznīcu apgaismoja prožektoriem. Tornī dega zelta krusts, ko redzēja pāri visai pilsētai. Vakarrīt no Ventspils latv. draudzes mācītāja A. Grosbacha mītnes, archibīskapa Dr. T. Grīnberga un vācu draudžu bīskapa Poelchaua vadīts, uz baznīcu devās baznīcas virsvaldes locekļu, mācītāju, draudzes padomes un valdes un dāmu komitejas locekļu gājiens. Simtiem laužu pavadot, tas izvērtās svinīgā procesijā. Pilsēta bija karogota. Baznīcas tornī skanēja korālis. Dievnamš nespēja uzņemt visus lūdzējus. Daudzi klausījās dievkalpojumu laukumā. Archibīskaps T. Grīnbergs svētku runā atcerējās baznīcas 100 g. pastāvēšanas gaitas. Liturģiju noturēja Kurzemes vācu draudžu prāvests Kupfers, bet sprediķi baznīcas virsvaldes loc. prāvests Kundziņš. Dziedāja apvienotie Ventspils un apkārtnes kori. Galavārdus sacīja Piltenes prāvests A. Jaunzems. Tad archibīskaps T. Grīnbergs iesvētīja atjaunoto dievnamu. Pēcpusdienā baznīcā notika vācu draudzes dievkalpojums, bet vakarā latviešu draudzes liturģisks dievkalpojums. Latviešu biedrībā bija kopējas pusdienas latviešu un vācu draudzes locekļiem. Pie galda nolasīja valsts prezidenta A. Kviesša, ministru prezidenta K. Ulmaņa, iekš. min. V. Gulbja un daudzus citus apsveikumus. Ministru prezidentam K. Ulmanim nosūtīja pateicības telegrammu.

Ordinācija.

Alūksnes baznīcā svinīgajā bībeles svētku dievkalpojumā archibīskaps ordinēja par mācītājiem šādus mācītāja amata kandidātus, kas

nupat bija nobeiguši teol. fakultātes kursu un nolikuši eksāmenu pie Baznīcas virsvaldes:

1. Arturu Čiksti, dzim. 1. sept. 1907. g. — par Grobiņas apr. vikāru.
2. Robertu Feldmani, dzim. 4. aug. 1910. g. — par Rīgas pils. vikāru.
3. Pēteri Voldemāru Nesauli, dzim. 9. dec. 1907. g. — par Rīgas apr. vikāru.
4. Evaldu Bērziņu, dzim. 14. sept. 1910. g. — par Rīgas apr. vikāru.
5. Kārli Robertu Kalderancku, dzim. 6. aprīlī 1910. g. — par Latgales iecirkņa vikāru.
6. Augustu Hincenbergu, dzim. 16. augustā 1908. g. — par Cēsu iecirkņa vikāru.
7. Volratu Izaku, dzim. 16. janvārī 1907. g. — par Rīgas pils. vikāru.

Penkule.

Svētdien Dobeles iecirkņa prāvests J. Straumanis iesvētīja Penkules atjaunoto baznīcu. Sprediķi teica svētku dievkalpojumā mācītājs E. Bergs. Pēc šejienes mācītāja Gulbja sniegtām ziņām tagadējā Penkules baznīca stāv jau 70 gadu, tā tagad atjaunotā tērpā atvērs arī turpmāk savas durvis Dieva lūdzējiem. — Iesvētīšanas dievkalpojumā ņēma dalību arī mūsu valsts prezidents A. Kviesis, kuŗa zemes īpašums atrodas Penkules draudzes robežās. Viņa dēls mākslinieks V. Kviesis spēlēja svinīgā dievkalpojumā ērģeles. Pēc dievkalpojuma dāmu komiteja, kuŗa bija daudz rūpējusies par līdzekļu vākšanu baznīcas remontam, sarīkoja svinību dalībniekiem kopējas pusdienas.

Sv. R.

Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšējā misija.

Latvijas teritorijā ev.-lut. baznīca līdztekus evaņģēlija sludināšanai un draudzes locekļu garīgai apkopšanai attīstījuši kristīgās mīlestības darbus, kuŗos starp citu saskatāmi centieni: 1) pasargāt cilvēkus no kļūmīgā soļa — audzinot bērņus un ietekmējot arī viņu vecākus kristīgā garā, izdarot māju apmeklējumus, pamācot un laikus brīdinot, bez tam 2) apkopjot (religiskā un pa daļai arī materiālā ziņā) nabagus, slimos, neredzīgos, atpakalpalikušos, kurlmēmos, idiotus un 3) mēģinot glābt tos, kas spēruši kļūmīgu soli — iestādes pakļīdušām sievietēm, darbs pie cietumniekiem u. t. t. Bet visiem šiem darbības veidiem cauri spīd galvenais uzdevums: modināt un stiprināt ticību un pievērst cilvēkus baznīcai un draudzei.

Visu šo daudzveidīgo darbu mēdz nosaukt vienā vārdā: iekšējā misija.

Latviešu iekšējās misijas darbs plašākā mērogā iesākās 1919. g. Rīgā ar iekšējās misijas biedrības nodibināšanu. Tā rīkoja dievkalpojumus Rīgā un provincē, arī slimnīcās un cietumos, izdeva garīgus rakstus, laikrakstu „Svētdienas rīts“, sarīkoja teoloģiskos kursus un sniedza arī materiālu palīdzību.

Bet iekšējās misijas darba sekmīgākai veikšanai 1931. gada rudenī Baznīcas virsvalde apstiprināja komisiju „Latvijas ev.-lut. baznīcas iekšējā misija“. Baznīcas iekšējās misijas darbinieki uzmeklē viņu dzīves vietās remdenos draudzes locekļus un tādus, kas pavisam atsvešinājušies no Dieva un baznīcas un pamudina tos atkal atjaunot sakarus ar savu draudzi, apmeklē vientuļņiekus, apbēdinātos, slimos, notur dievkalpo-

jumus Rīgas pilsētas nespējnieku paltversmēs un naktspatversmēs, apkalpo svētdienās nodarbinātos (satiksmes līdzekļu darbin. un daž. kalp.), strādā ostas rajonu un naktsmisijas darbu, sniedz reliģisku atbalstu izmisušiem, u. t. t. Provincē notur iekšmisijas svētkus un sanāksmes. Pie iekšējās misijas darbojas arī palīdzības komiteja.

No 1. septembra 1931. g. līdz 31. dec. 1934. g. baznīcas iekšējā misija noturējusi 2306 dievkalpojumus, rel. sanāksmes un priekšlasījumus (še ieskaitīti 57 sarīkoti gaismas gleznu vakari), izdarīti 14.426 apmeklējumi un izplatītas lapīņas un garīgi raksti 284.986 eksemplāros.

Pēc Baznīcas virsvaldes rīkojuma visās ev.-lut. latviešu draudzēs Latvijā katra gada pirmā novembra svētdienā (šogad 3. novembrī) pieminēs iekšmisijas darbu un kolektēs iekšējās misijas darba vajadzībām.

Māc. P. Detlavs,

Iekšējās misijas inspektors.

Pa Sēlpils un Latgales iecirkņu draudzēm.

(Turpinājums.)

Ap Ilūksti un Lašiem, kur Ilūkstes apriņķis šaurā joslā pieslienas Daugavas kreisajam krastam, sākas arī biežāks tautību un ticību mīstrs.

Redzams, ka miera laikos pirms lielā pasaules kara te par baznīcām pietiekoši gādāts, jo draudzēm, kaut arī ne lielām, te ir bijušas savām vajadzībām piemērotas baznīcas. Tikai pārdzīvotie vētru laiki tām nav secen gājuši, un cietušās draudzes nav vēl paspējušas savas svētnīcas savest kārtībā.

Grīvas Ēģiptes draudzē skaitās apm. 130 draudzes locekļu. Draudzei augoša tendence. Tās locekļu skaits varētu pieaugt līdz 250.

Grīvā baznīca labā stāvoklī. Pilsētā uzcelts draudzes nams, kur paredzēts arī mācītājam dzīvoklis.

Citādi izskatās Ēģiptē. Baznīca atrodas uz Lietuvas robežas, skaistā kalnā, bet kara laikā stipri cietusi un tikai tagad vēl tiek izlabota. Aiz tā iemesla pilnīga dievkalpojuma vietā archibīskaps noturēja tikai lūgšanu, uz kuŗu bija ieradies prāvs pulciņš draudzes locekļu. Cietušas arī mācītāja fermas ēkas. Arī par tām draudze ir jau gādājusi. Ir vēlēšanās, lai šīm baznīcām būtu savs mācītājs. Sēdekļi mācītājam varētu būt tiklab Grīvā, kā Ēģiptē. Sevišķi pēdējā, fermas ēkas atjaunojot, var tikt par skaistu mācītāja dzīves vietu. Arī darba šais baznīcās patstāvīgam mācītājam būtu pietiekoši.

Līdzīgi kā Ēģiptē, baznīca atrodas arī Demenē. Arī tur vēl daudz darāms, lai draudze varētu ieiet pienācīgi apkoptā baznīcā. Ka draudzei uz to ir vēlēšanās, to rāda pie baznīcas jau padarītie darbi. Ir gādāts arī par ēkām mācītāja fermā. Vēl ar dažiem papildinājumiem arī te varētu iznākt mācītājam pieņemama dzīves vieta. Reģistrētais draudzes locekļu skaits gan sniedzas tikai līdz simtam, bet arī ar šādu skaitu nomaļu draudzēm nākas rēķināties.

Visbēdīgākā stāvoklī atrodas Birkenes baznīciņa (Kalkūnu tuvumā). Tai trūkst ne tikai logu un durvju, bet galīgi nopostīts arī jumts. Tomēr draudzes locekļi cer, ka arī šīnī baznīciņā ne visai tālā nākotnē varēs noturēt kārtējus dievkalpojumus, pēc kādiem viņiem ir izjūsta vēlēšanās.

Aiz Grīvas luterticīgo iedzīvotāju skaits paliek vēl mazāks un tādēļ draudzes nevar būt lielas. Tomēr turēšanās pie baznīcas te liekas lielāka kā citur. Vecsalienas draudze ieguvusi

2 ha zemes un 2 agrākās muižas saimniecības ēkas, no kuŗām vienu gatavošanas izbūvēt par baznīcu un otrā ierīkot mācītāja māju. Tas nebūs pirmais gadījums, kur vecās, pavisam citiem nolūkiem celtās ēkas pārvērstas par piemērotiem, skaistiem dievnamiem.

Sīķeles draudzei glīta baznīciņa uz Daugavas krasta. Draudzē reģistrēti 440 locekļi. Ar to gandrīz arī izsmelts draudzē dzīvojošo luterticīgo skaits. Varētu pienākt vēl kādi 40. Mācītājs kopīgs ar Bornes draudzi, ar kuŗu Zemgales šaurais augšgals pavisam noslēdzas pret svešām robežām.

Bornē ir 206 draudzes locekļi, kuŗi pulcējas ap savu koka baznīciņu, kas celta pirms 367 gadiem. Daudz gadu tā gan vairs nepanesis, jo pagājušie to jau krietni nodeldējuši. Draudzes locekļos izskanēja sirsnīga pieķeršanās savai baznīcai. Baznīcas, ticības un dzimtenes mīlestību viņi uzskata par tautas spēka avotiem. Vēlas, kaut būtu savs mācītājs.

Otrā Daugavas krastā — Latgales prāvesta iecirknī dažā ziņā stāvoklis citāds, Latgales zemes lietu stāvoklis ietekmējis arī baznīcu īpašumus. Kur Zemgalē agrākām draudzēm atstāta mācītāja ferma ar noteiktu zemes platību, tur Latgalē jāapmierinās ar dažiem hektariem, un pie tiem pašiem draudzēm nācies tikt ar dažādām grūtībām. Nav bijis pietiekošā daudzumā arī baznīcu. Daudz vietās tādas nākas celt no jauna, un šīnī ziņā veikts liels darbs. Viena no lielākām Latgales baznīcām — Balvu, svinēja savus 20 gadu pastāvēšanas svētkus. Latvijas laikā celtas baznīcas — Viļakā, Preiļos, Līvānos, Kokorēvā, Ludzā, Zilupē un patlaban tuvojas nobeigšanai Jaunlatgalē un Rēzeknē. Vizitācijas braucienā baznīcu vietas tika nozīmētas un pamata akme-

ņi iesvētīti Krāslavā un Liepnā, tornim pamats tika likts Pokrovā.

Maza ir Vidsmuižas draudze. Tā skaita tikai 45 draudzes locekļus. Uz lielu draudzes locekļu skaitu tā arī necer, bet savas nākotnes cerības viņai tomēr ir. Savam lūgšanas namam, kas atrodas bijušās muižas, tagad lauksaimniecības skolas lielā parka malā (mūra celtne), grib piebūvēt torni un ģērbamkambari, un tādā kārtā var iznākt glīta baznīciņa. Ir jau iegūti un vēl tiek gādāts, lai būtu īpašumi arī citām draudzes vajadzībām. Draudze lielāko tiesu sastāv no ierēdņiem.

Krāslavas draudzē reģistrēti 115 draudzes locekļi. To skaits varētu pieaugt līdz 200. Baznīcai iegūts zemes gabals pilsētas centrā. Ir arī

īpašums pilsētā mācītāja mājai un 6 ha zemes pagasta robežās. Draudze apzinās, ka baznīcas celšana un viss, kas ar to sakarā, prasīs ne mazumu upuru. Ir jau iekrāti vairāki tūkstoši latu un ir gatavība gādāt, lai tiktu pie dievnama un sava mācītāja, kas tiešām būtu par svētību šinī attāļajā malā.

Līvānu draudze, izmantojot kādu pēckara dīkā palikušu celtni, tikusi pie skaistas baznīcas. Draudzē reģistrēti 320 locekļi. Pieaugums varētu sniegties līdz 400. Draudze uzcēlusi glītu pieminekli brīvības cīņās kritušiem partizāniem.

Preiļu draudze vēl mazāka par Līvānu draudzi. Tikusi pie jaunas baznīcas, draudze tagad gādā, lai tiktu pie ērgelēm.

(Beigas sekos.)

Ā r z e m e s

Lietuvas ev.-lut. baznīca.

Kad Lietuvā dzīvojošie latvji un tāpat arī paši lietuvji lasa daudzkārt Latvijas laikrakstos sensacionālus skaitļus par laulību šķiršanām, tad tas izsauc neizprašanu un daudzkārt atstāj nospiedošu iespaidu. Ja vienā dienā tiek caurlūkotas 130 laul. šķirš. lietas („Jaun. Ziņ.“ Nr. 163. 1935. g.) tiesā, tad tā ir drausmīga valoda. Tāpēc īsumā pastāstīšu, kā Lietuvā nokārtota laulības šķiršana. Piemums, kā katoliskā zemē, laulības šķiršanas lietas pazīst luterāņi, reformāti, bet pie katoļiem šķiršanās ir ārkārtīgs retums, jo viņu uzskats ir — nekad nešķirt. Pie pieminētām konfesijām tomēr ir paredzēta arī šķiršana sevišķi svarīgos gadījumos, kur abpusējā laulības dzīve ir tik tālu izirusi, ka nebūtu vēlama vairs lau-

lības kopdzīve. (Te runāju par luterāņu dzīvi.) Lietu par šķiršanos ievada konsistorijā (ne tiesā, kā tas Latvijā), pie kam iemaksājami Lt. 300,— (Latvijas naudā ap 150 latu), pēc kam Konsistorijas tiesa uzdod attiecīgās draudzes mācītājam (pie kuņas draudzes pieder prāvnieki) pirmām kārtām mēģināt prāvniekus samierināt. Ja cilvēki samierinās, lietas tālākā gaita atkrīt, bet ja samierināšana nav notikusi, tad caur attiecīgās draudzes mācītāju tiek izdarīta jo sīka izmeklēšana, liecinieku nopratināšana u. t. t., kur tiek noskaidroti visi apstākļi. (Mācītājs arī zvērīna lieciniekus, kā tiesā, tikai vecā baznīcas likumos paredzētā kārtībā.) Ir lietas, kas ilgst vairākus gadus. Steidzamība šādām lietām atkrīt. Tikai tad, kad lietas visos sīkumos izmeklētas, tās nāk Konsistorijas tiesas

izlemšanai. Te nu nevalda uzskats šķirt, bet gan — vienot. Tāpēc, ja gada laikā piecas tādas prāvas būs dabūjušas šķiršanas spriedumu, tad izšķirto skaits jau skaitās liels. Piezīmējams, ka visumā — šķiršanās lietas ievada ļoti maz. Te neapšaubāma baznīcas ietekme, kuŗa arī tautā guvusi uzticību un pie kuŗas tauta piekļaujas ar visām savām vajadzībām, sāpēm un priekiem, baltiem un nebaltsiem brīžiem. Bija gadījums, kad manā draudzē reģistrējās laulībai Latvijas tiesā šķirts pāris. Lieta vilkāš apmēram pusgadu, noskaidrojot, vai tāds spriedums pieņemams arī Lietuvā. To pieņēma, bet tikai aiz cienības pret draudzīgu valsti. Principā Lietuvā skatās uz šo jautājumu citādi.

Līdz šim Lietuvas ev.-lut. baznīca vadās no vecā Krievijas bazn. likuma (XI. F.), protams, izmetot tās vietas, kas nepiemērotas tagadējās brīvās neatkarīgās Lietuvas valsts apstākļiem. Bet tagad sagatavots jauns likums (likumprojekts), kuŗu drīzumā lūkos cauri Sinodu valdes. Tad tas ies tālāki valdības rokās pieņemšanai vai pārstrādāšanai. Tē bazn. likums ir arī valsts likums.

—η—

Baznīcu miera apvienības Baltijas valšku konferencē Tallinā.

Š. g. 3. septembrī plkst. 8 vakarā Tallinas vēsturiskajā Sv. Gara baznīcā atklāja baznīcu miera apvienības Baltijas valšku konferenci. Vairāk kā 600 gadu vecais dievnamš jauki dekorēts lauru kokiem. Visas sēdvietas dievlūdžēju aizņemtas, un daudzi stāv kājās.

Miera konferences dievkalpojumu ievadīja Sv. Gara baznīcas mācītājs, bijušais konsuls Rīgā, J. Talmeistars,

igauņu un vācu valodā Igaunijas ev.-lut. baznīcas vārdā, apsveicot konferences dalībniekus ar ierašanos Tallinā, rast un vienot kopējas saites Baltijas valšku baznīcas miera un sadarbības laukā.

Pēc viņa runas draudze, pieceloties kājās, nodzied „Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils“. Pēc tam baznīcu miera apvienības sekretārs, prof. Dr. Sigm. Šulce no Cīriches teica sprediķi, iepazīstinot klausītājus ar baznīcu miera apvienības ideju un mērķiem.

Svinīgā dievkalpojuma beigu liturģiju izpildīja archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs un bīskaps prof. Dr. Rahamāgi.

Pēc dievkalpojuma konferences dalībnieki sapulcējās Sv. Gara baznīcas draudzes telpās, kur bīskaps prof. Dr. Rahamāgi atklāja konferenci.

Prezidijā ievēlēja bīskapu prof. Dr. Rahamāgi — no Igaunijas, archibīskapu prof. Dr. T. Grīnbergu — no Latvijas, bīskapu Dr. Bonsdorfu — no Somijas, Dr. Iču no Lietuvas, un vienu vietu rezervēja zviedriem.

Pēc konferences darba kārtības noteikšanas un pieņemšanas pirmās dienas sēdi slēdza.

Otrās dienas konferenci ievadīja ar rīta lūgšanu, ko izpildīja Tallinas mētopolits Aleksandrs un mūsu pareizticīgās baznīcas virspriesteris Jansons.

Pirmo referātu nolasīja prāv. K. Irbe, apskatot Krievijas pašreizējo baznīcas stāvokli un ticīgo vajāšanas.

Izsmelošu ziņu un ar statistiku illūstrēto referātu klausītāji uzņēma ar lielu atsaucību.

Piekrišanu guva arī prof. J. Tallmaņa referāts par lielniecisma poli-

tisko un oikonomisko problēmu Eiropā.

Abi referenti norādīja ne tikai uz anti-religiōzo kustību baznīcas dzīvē Krievijā, bet arī uz anti-religiōzo propagandu pārējā Eiropā, kā arī uz tām briesmām, kas Eiropai draud saimnieciskā un politiskā laukā.

Taču konference ar gandarījumu konstatēja, ka pēdējā laikā, vai nu ar Krievijas uzņemšanu Tautu savienībā, vai arī ar Krievijas iekšējās dzīves un politikas kursa maiņu, šī anti-religiōzā kustība un propaganda mazinājusies, un ka Krievijā vērojamas tendences pielāgoties Vakareiropas kultūrālām un gara dzīves prasībām.

Pēc rīta sēdes konferences dalībnieki apskatīja Tallinas vēsturisko Doma baznīcu.

Šī ir vecākā baznīca Igaunijā. Viņa celta 1219. gadā. Vecie, jau laika zoba sagrauztie mūri glabā daudz vēsturisko pieminekļu. Gar sienām vecie bruņinieku un dižciltīgo karavadoņu karogi un vāpēni, bet zem baznīcas smagajiem grīdas akmeņiem atdusas to nesēji. Starp tiem slavenais zviedru kara vadonis Pontus de la Gardijs (mir. 1585. g.) ar savu dzīves biedri — Zviedrijas ķēniņa Jāņa 3. meitu, admirālis Zāmuēlis Greigh's un citi.

Doma baznīcas altāra bildi gleznojis slavenais mākslinieks Gebhards.

Pēc Doma baznīcas apskates konferences dalībnieki nodeva vizīti Igaunijas ev.-lut. baznīcas galvam, bīskapam Dr. Rahamāgi.

Pēcpusdiena, tāpat trešā diena veltīta Baltijas valšķu baznīcas lietām un aktuālākiem jautājumiem baznīcu dzīvē.

Par Igaunijas ev.-lut. baznīcas

dzīvi un stāvokli referē bīskaps prof. Dr. Rahamāgi.

Interesanti atzīmēt, ka iedzīvotāju skaits Igaunijā pēc tautībām un konfesijām zināmā mērā atbilst iedzīvotāju skaitam pēc tautībām un konfesijām Latvijā. Procentuāli rēķinot, tomēr izrādās, ka Latvijā pārsvarā ir vadošo baznīcu konfesijas, turpretim Igaunijā — mazāko baznīcu konfesijas (sektes u. t. t.).

Tā, piemēram, Igaunijā starp 1.126.413 iedzīvotājiem ir: 992.520 igauņu, 92.653 krievi, 7641 zviedrs, 5553 latvieši, 1808 somi, 2350 leišu u. t. t. Pavisam Igaunijā dzīvo ap 50 dažādu nāciju iedzīvotāju.

Starp tiem 874.026 ev.-luterāņi, 212.764 grieķu katoļi, jeb kā Igaunijā tos sauc — apustuliskie pareizticīgie, lai atšķirtos no Krievijas pareizticīgās baznīcas — grieķu katoļiem; tālāk — 7093 ateisti, 8292 tādi, kas nepieder ne pie vienas konfesijas; 8752 baptisti, 3396 evaņģelisti, 2310 adventistu, 1242 metodisti u. t. t. Pavisam ap 50 dažādu konfesiju, t. i. tikpat daudz, cik nāciju.

Jāpiezīmē, ka ev. luterāņu procenti Igaunijā tomēr ir lielāks. kā Latvijā.

Tālāk par Lietuvas baznīcu dzīvi referēja Dr. Ičs, bet par Somijas — bīskaps Dr. M. Borsdorfs.

Somijā vēl līdz šim nav nokārtots t. s. „zviedru jautājums“, kas skāris arī baznīcas dzīvi.

Šis pats jautājums nodarbina arī zviedrus.

Otrās dienas konference noslēdzās ar dievkalpojumu Sv. Jāņa baznīcā, kurū ievadīja šīs baznīcas mācītājs A. Soosars. Spredīkoja pēc kārtas no katras valsts pārstāvjiem: no Igeunijas — mācītājs Latiks, no Latvijas — prāv. K. Irbe, pie kam lat-

viešu valodā, bet igauņu valodā tulkoja māc. Latiks; no Zviedrijas — prof. Dr. E. Neumanis un Dr. Sēnfelds no Cīriches.

Trešās dienas konferenci atkal ievada ar rīta lūgšanu, ko izpilda Lic. G. Ankars no Zviedrijas un mūsu baptistu pārstāvis mācītājs H. Redins.

Rīta sēdi šoreiz vada archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs. Konference atgriežas pie iepriekšējās dienas konferences darba kārtības un jautājumiem, kas skar Igaunijas un Somijas baznīcu lietas.

Ar referātiem vēl nāk Tallinas mētropolīts Aleksandrs — no Igaunijas pareizticīgās baznīcas, prāv. K. Mūlens — no vācu draudzēm; tad bīskaps Dr. M. Bomsdorfs un Dr. U. Paulo — no Somijas.

Pēc rīta sēdes konferences dalībnieki apskata vēsturisko Sv. Nikolaja baznīcu. Tā ir otra vecākā baznīca Tallinā pēc Doma baznīcas. Baznīca interesanta ar to, ka reformācijas „bilžu kaņos” tā ir vienīgā, kas palikusi neskārta.

Pēc baznīcas apskates, plkst. 3 p. p. konferences dalībnieki bija ielūgti pie Igaunijas valsts vecākā K. Pātsa uz kafiju.

Pēcpusdienas sēdē nāca kārtā latviešiem. Par mūsu baznīcu un tās stāvokli izsmelošu pārskatu sniedza prāv. K. Irbe, virspriesteris Jansons — par pareizticīgo baznīcu, mācītājs Poelchaus — no vācu draudzēm un H. Redins — no baptistiem.

Šo pārskatu rindu noslēdza Lic. N. Karlstremis ar ziņojumu par Zviedrijas baznīcas stāvokli un dzīvi, un konference stājās pie rezolūciju pieņemšanas, kas ievilkās vēl nākošajā dienā.

Pieņemtas vairākas rezolūcijas. Starp citu uzsvērts, ka Baltijas vai-

stis ir vienas no tām valstīm, kur baznīcu miera apvienības ideja ir vispilnīgāki atrisināta. Neskatoties uz to, ka Baltijas valstīs, sevišķi Latvijā un Igaunijā, kur valsts dzīvē lielu lomu spēlē minoritātes, pratušas miera ceļā apvienot visas konfesijas un reliģiskās strāvas kopējā baznīcas darbā, tādējādi pasargājot — ne tikai baznīcu, bet arī nāciju no nevēlamiem strīdiem un konfliktiem.

Sv. R.

Valsts un baznīcas pašreizējās attiecības Vācijā.

Spriegums Vācijas valsts vadības un ev. baznīcas resp. Apliecības baznīcas starpā pēdējā laikā ir mazinājies. Tomēr par galīgu samierināšanos vēl nevar runāt. Konflikta kulmināciju iezīmēja vairāku Apliecības baznīcas mācītāju apcietināšanas š. g. sākumā. Tas notika ar valdības rīkojumu un saziņā ar valsts bīskapu. (Jāpiezīmē, ka visi apcietinātie mācītāji ar iekšlietu ministra rīkojumu atbrīvoti Vasaras svētkos no koncentrācijas nometnēm un cietumiem. Amatā tie tomēr vēl nav atgriezušies.) Valdības pārstāvji šinī lietā oficiāli paskaidroja: viena otra mācītāja apcietināšana nenozīmē, ka valsts gribot iejaukties baznīcas lietās resp. konfesionālos strīdos, vai arī nostājas t. s. jaunpagānisma pusē. Attiecīgo mācītāju apcietināšana esot notikusi vienīgi valsts autoritātes aizsaigāšanās labā. Valdība vispār asi nosoda baznīcas strīdu, kas pieņemts jau tādas formas, ka vienā otrā gadījumā parādās pat naidīgo partiju vadonu tīri personīgais naidis. Strīdū vainojami esot tie garīdznieki, kas tiecas pēc pasaulīgā un aizmirst dzīvā Kristus vārdus. Nacionālsociālisms baznīcai nekad neliegšot to, kas tai pienākas. Viņš arī mierīgi var

noraudzīties šai strīdū, kuŗu Gērings nosaucis par „Geschwätz von zänkischen Pfaffen“, jo valsts baznīcas strīdū kā tādā neesot ieinteresēta. Bet valsts būs arī nomodā, lai baznīca nepārkāptu savas robežas, un tiklīdz baznīcas strīdus apdraudēs valsts autoritāti, tad valdība neiecietīgi rīkosies ar tiem elementiem, kas grib izveidot valstiņu valstī. Nac. soc. ir ar mieru iet roku rokā ar baznīcu, bet ar to noteikumu, ka baznīcai jāpiekļaujas nacionālsociālisma ideoloģijai. Ja tas tomēr nebūs panākams, tad nenovēršami būs radikāli jāšķir baznīca un valsts, jo Vācijas valdība stāda vācu tautas intereses pāri vienuspusīgam konfesionalismam un atsevšķirām. —

Valdība gan apzinoties, ka baznīcas jautājums, kas pašreiz ir viens no visnepatīkamākajiem valsts iekšējā politikā, ka šis jautājums nav varas līdzekļiem atrisināms.

Lielajā baznīcas konfliktā naidīgās partijas arvien griezušās ar dažādiem paskaidrojumiem un lūgumiem pie attiecīgām valsts iestādēm un pie paša valsts kanclera Hitlera, jo nac. soc. valdība ar Hitleru priekšgalā paskaidrojusi, ka valdība ir par pozitīvu kristietību. Brīvdomātāju sludināto ateismu un materiālismu tā noraida un neatzīst. Un valsts kanclers solījis sargāt baznīcas ticības apliecību. Tomēr esot nepareizi, ka no Hitlera sagaidot diktatorisku iejaukšanos baznīcas lietās. Kanclera misija nekādā ziņā nav reliģiskā laukā meklējama. Bez tam vadonis baznīcas un apliecības strīdos neesot kompetents. Tāpat nevajagot sajaukt nac. sociālismu

ar reliģiju. Nac. sociālisms ir politiska partija un nevar aizstāt reliģiju. Bet piederība pie viena neizslēdz piederību pie otra. Ikvienam individam personīgi jāmeklē Dievs. Kā viņš to dara, tā ir viņa privātlīeta. — Tā tad vērojam Vācijā iecietīgu toleranci, pat valdības labvēlību pret ev. baznīcu. To vēl pasvītro nesenu izdotais valdības rīkojums par reliģijas aizsardzību. Tur teikts: nac. soc. valsts necietīs kr. reliģijas nozākāšanu. Turpmāk stingri sodīs par Dieva zaimošanu un valdības atzīto rel. apvienību apmelnošanu. — Mums arī jākonstatē, ka nac. soc. valdība nekad nav naidīgi demonstrējusi pret kristīgo baznīcu. — Vācijas valdība tā tad sludina toleranci, bet raugās arī uz to, ka konfesijas paliek savās robežās un neiejaucas valsts dzīvē. Nac. sociālisms prasa „völlige Entkonfessionalisierung des gesamten öffentlichen Lebens.“ — Bažas, itkā Vācijas valsts vadība varētu noslieties uz jaunpagānisma pusi, pagaidām nevietā. Tomēr ir nenoliedzami un visiem zināms, ka atsevišķas valdības personas simpatizē šai jaunai ticības kustībai. Tā piem. ministru prezidents Gērings kādā runā atklāti izteicies par jauno ticības kustību, asi nopeldams visus mācītājus („Pfaffen“) un konfesijas. — Izšķirēja neesot ticība atsevišķiem dogmatiem, bet ticība tautas spēkam un nākotnei. — Pozitīvais, ko jaunpagānisms darījis, ir tas, ka Apliecības baznīca un vācu kristieši (ar valsts bīskapu priekšgalā) tuvojušies un cerams arī apvienosies, lai kopējiem spēkiem nostātos pret jaunpagānismu. — E. K.

Atbild. redaktors: māc. G. Šaurums.

Izdevēja: Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.